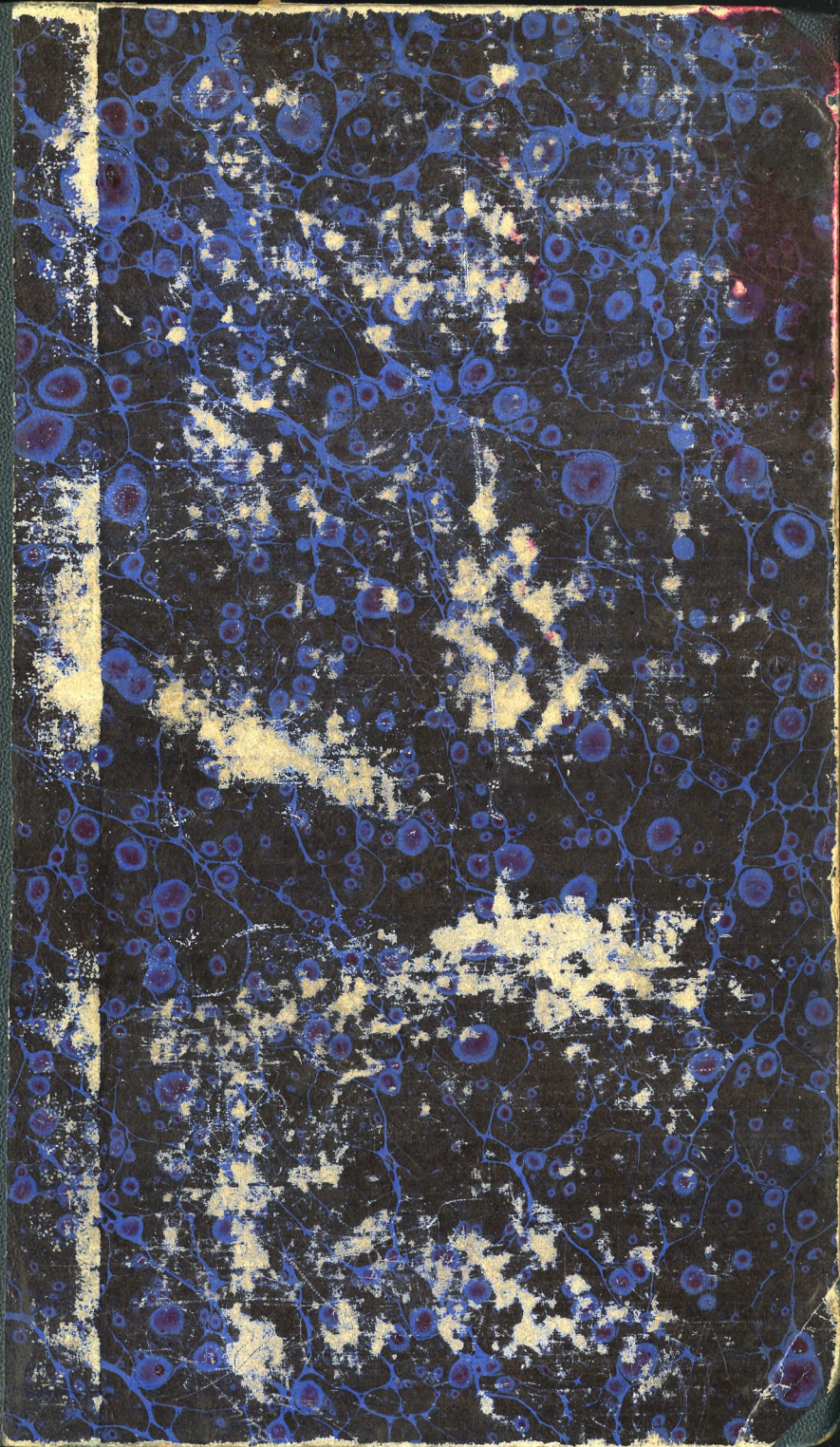
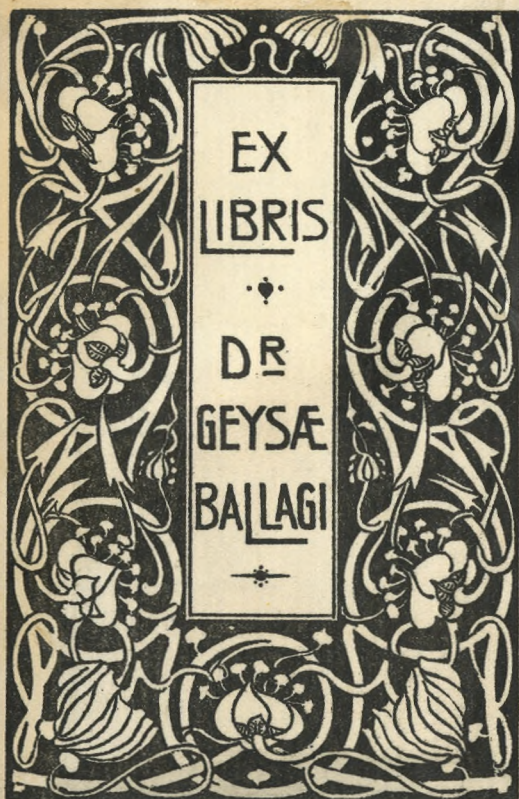

Politikai
röpiratok.

50.

EX
LIBRIS
♦
DR
GEYSÆ
BALLAGI
♦

1976

1994

1999 -07- 07

- 1.) 001 0006 385001
- 2.) 001 0006 384998
- 3.) 001 0006 384981
- 4.) 001 0006 384974
- 5.) 001 0006 384967
- 6.) 001 0006 384950
- 7.) 001 0006 384943
- 8.) 001 0006 384936
- 9.) 001 0006 384929

366-374

1. Sajtszabvány. 1831.
2. Magyarok. 1845. évtől. 1845.
3. Eszt. Entwurf über die Coordinierung der kön. Kreisämter in Ungarn. 1847.
4. Honvédelmi cseleked. Rakásy Jánostól. 1848.
5. Die Juden in Ungarn, Kroatien und Slavonien. Von Leopold Hartman. 1861.
6. Egyházi gyűléselöl és imágy. Teleki László felett. Anna - Felhárom. László Károlytól. 1861.
7. Eszt. Entwurf gy. Teleki László felett. Felgyhárom. László Károlytól. 1861.
8. A magyar alkotmány kétféle, Magyarország törvényei alapján a nép és a min. Budapestől. 1867.
9. Az új törvény. Feinagórai beadvány az egyházokról és a népély alkalmával. Dr. Köhler Lászlótól. 1868.

1840

1841

1842

1843

1844

1845

1846

1847

1848

1849

1850

1851

1852

1853

1854

1855

1856

1857

1858

1859

1860

SAJTÓSZABADSÁG.

ROSNYÓN,
Kek József, C. K. Könyvnyomató Betűivel.
1831.

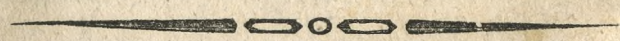
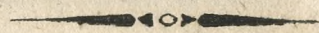
40. am

110

5/11/1911

50
366

SAJTÓSZABADSÁG.

ROSNYÓN,

Kek József, Csás. Kir. Könyvnyomtató Betűivel.
1831.

65712 00764863

(o. n. / 3. em.)

DE BALLAGI GÉZA.

FŐVÁROSI
KÖNYVTÁR
1812

Ut imperium evertant, libertatem prae-
ferunt ;

Si perverterint ; libertatem ipsam ad-
gredientur.

Cornel. Tacit. Lib. XVI. Annal. 22.

§. 1. Arany a' Szabadság.

---

1. **K**após az arany, — de nem egyszer veszi is el annak csillámló fényne a' kapzsi embereknek szemé' fényét, — nem egyszer vakíttya is az meg ezeket, a' midőn el-nyeli, 's el-óltya bennük az ész' világát. — Vajha e' sárga értznek módtalan szomja ki ne vetköztetne az emberiségből is egészen a' telhetetleneket! — vajha annak szédítő göze meg ne kábitana annyira a' besetédett elméket: hogy ezek már emberül nem is gondolkozhatnak, nem ítéelhetnek! — Tudgyuk leg alább a' hajdani kornak hiteles történeteiből: melly embertelenné tette az aranynak mértékletlen szeretete a' Római Birodalomnak egyik Napkeleti Császáraját; — esméretes a' tudós Világ előtt MÓRITZ Császárnak eléggé szennyes neve, — a' ki is az arany' szomjúságától belsejében kegyetlenül égettetvén, tizen két ezer hűséges Vitézeinek vérét ittameg, a' midőn azokat az Avarok' Kánja Thráciában mint hadi foglyokat a' szerentsétlen ütközet után egy lábbig fel-kontzoltatta azért, mivel az említett embertelen Császár azoknak váltságáért, nem egy darab aranyat, — sem annak felét, — hanem már csak hatod részét sem akarta, a' győzedelmes Kánnak már ennyire le-szállott követelése szerint fel-ajánlani. —

Igy, — így felejtí-el magát az aranynak szédítő erejétől meg-bódúlt ember! — így veszmeg a' szív, ha e' sárga értzen nagy mohon kapunk! —

2. Azomban nem ok nélkül támaszthatni itt ezt a' nagy fontos kérdést: mit vala cselekedendő MÓRITZ Császár, ha ő is ama fel-kontzoltatott hadi foglyoknak egyike lett volna? — alkudozott volna é vallyon sokáig a' fel-fuvalkodott Győzedelmessel? — nem adta volna é nékie oda egyszeriben mindgyárt első követelésére egész aranyát, ha ez az alkudozásról még csak hallani sem akart volna semmit se? — Az esze tisztult volna valóban, ha csak leg-kissebbet tusakodott volna az iránt magával: oda adgya é, vagy sem élete' meg mentéséül, — drága szabadsága' meg-váltásául minden kintsét, aranyát? — Nints az a' czudar kapzsi, a' ki illy rémítő esetben, illy halálos veszedelemben ki ne eressze kezeiből bár melly szorososan be-markoltt aranyát, — a' ki azon még ekkor is kapkodgyon, — bár melly nagyon kapós légyen is az külömben. — Azt már nem csak hűtának, hanem az egész Világ' eszeveszett bolondgyának lehetne méltán ki-kiáltani, a' ki erősebben ragaszkodna egy darab sárga agyaghoz, mint sem a' Világnak minden kintseinél betsesebb életéhez — a' ki készebb lenne inkább sirba szállani, — abban örökre el-tűnni, — ott sorvadni, 's végre el-enyészni, mint sem halálba, szeretett kedves Bálványkáját, — (aranyát) valakinek akkor is oda engedni, a' mikor már láttya: hogy e' miatt kellett nékie megszűnni élni; holott, ha ezt oda engedi, magát e' végső szerentsétlenségtől meg-

mentheti, — 's az iszonyatos halált, mellynek már csak képzelésére is, borsózik testünk, el-kerülheti. —

3. És így sül-ki lassan lassan az igazság, — így örökösödik ezen örök köz-moudás: „ARANY A' SZABADSÁG.“ — Az élet t. i. minden boldogságunknak tellyessége, — minden tökéletességünknek fundamentoma, — minden örömünknek kútfeje, — minden igyekezetünknek célja, és azért valamint minden élő-teremtményeknek, úgy, — és kiváltképpen minden okos embernek leg-főbb kívánsága is. Húlhat-nak a' Koronás Fejéről is az arany Koronák; — el-nézzik, — el-nyögik ezt a' leg-ditsóségessebb Ural-kodók is, — ki-eresztik kezeikből hatalmas Királlyi páltzájokat is, csak életeket meg-szabadíthassák. — De a' szegény, 's nyomorúságos életnek terheihez is előbb hozzászokhatunk, mint sem hogy az élet unalmát természetünkben észrevegyük; — nem az életet, hanem a' szenvedést, melly ennek nehezen esik, szoktuk meg-únni. — Élni kíván tehát egyre minden ember; — de hogyan élni? — meg-fosztva, — ki-vetkeztetve minden természeti, és egyéb igazságosan nyert, — szerzett, — meg-állapított Ősi, — régi, — vagy újjabb szent Jussaiból, — szabadságiból? — Erre a' Nemes szív soha reá nem állhat. — Ez, ha élni kell, tehát élni akar egy Emberhez illő, — egy Nagylelkű Emberhez, — egy Nemes szívhez illő, díszes, — szép, tellyes emberi szabadságban. — E' nélkül nem derék jószág az élet; — egy olly el-viselhetetlen teher, és iga az inkább, mellyet ha más-képp' össze nem törhet, le nem rázhat nyakáról, —

vallairól a' szabadságra született ember, — elni sem kíván. — Ekkor, ha egyébiránt minden aranynál fellebb betsüli is életét, — ekkor ő ezt is semminek tar ya, — meg-veti, — szabadságáért ezer nyilván való veszedelmekre, mellyeket katzagva nevet, ki-te-szi, — sütt ennek azt minden gyönyörűségeivel egyetemben nagy maga el-szánnásával fel is áldozza, azt tartván: „mit ér az arany élet nélkül? — minek az élet szabadság nélkül? — “ Gyöngy élet, — arany, — egyedül csak a' szabadság!! — — úgy mond. — Vallyon nem a' természet szóllal e' így meg a' nemes szívű, a' Nagylelkű emberben? vizsgáltasson meg. —

---

§. 2. A' természet' szava az emberi szabadságról.

---

4. Az ember vele-született tulajdonságaira, — természeti erejére, — álnélkodtató tehetségeire nézve a' Nagy Világnak tér-piatzán egy kis világot játszik, mellyben mint egy kis Király tettében országol is, és uralkodik. — Uralkodik meg-külömböztetett érző, — uralkodik különös értő, — figyelmeztető, — meg-ítelő, és meg-választó, esszes megfogásokkal tellyes tehetségei által. — A' Föld, mellyet lábaival tapod, — az Ég, melly Feje felett lebeg, híven adóznak néki. — Nem az ember ezekért, hanem ezek az emberért erőlködnek. — Az Ég szolgál nékie világgal, levegővel, meleggel, és egyéb, érzékenységeit gyönyörkűdtető adózásaival. — A' föld szintén meg-tisztelti ötet hüven

adományival, mellyeket szedhet a' természetnek mind a' három Nagy országából. — Az ásványok', — a' növények! — az állatok' meg mérhetetlen, meg számlálhatatlan, tenger nagy sokassága mindenestől, 's egészen az emberé. — A' mit a' Föld hoz, terem, — száll, azt mind magával együtt az ember' lábaihoz veti-le. — Semmit ez tőle meg nem foghat, meg nem tagadhat, mint természet szerint való Birtokossától, ha csak azt meg-láthatták, és megkívánhatták, meg-szerethetik ép, 's egészséges szemei; — ha csak fel-foghatták, meg-szerezhetik, és használhatták azt arra alkalmas két kezei, és egyéb érző létrészei. — Ha pedig a' természettől nékie szántt bizonyos Birtokának valamely része láthatárán túl el-rejtve lenne szemei előtt, — ha valamely erőszakos akadályok, nagy hatalmas ellentállások, — természeti össze-ütközések miatt nagyobb erőre, mint sem inaiban találhatik, szüksége vagon: hogy el-perelhetetlen Jószágát, mellyel a' Föld tartozik néki, hatalmába kerítse, azt békével is bírhasa; — ha ilyen erőt érző tehetségeitől nem költsönözhet; — vagon ezeken kívül még egy erősebb, és hatalmassabb tehetség is természetében: — és ez az okos ész, mellyel az ellenkező természetnek is tud parantsolni, — annak nyakasságát meg-tudgya törni. —

5. Az ész ama' felséges tulajdonság az emberben, mellyel egyedül csak ő ki-rekesztőleg bír az Ég alatt érző élőknék szélesen ki-terjedett kies Országában. — Ez által hajtya ő igája alá a' leg-dühösebb fene vadakat is. — Ez által járja ő be a' föld' gyom-

rában, annak leg-mélyebb setét üregeiben el-rejtett ásványok' borzasztó Tartományait. — Ezzel trutzollya a' dühösködő tengernek nyilvánvaló veszedelemmel fenyegetődző dagályos habjait. — Ez által kinszeríti gyümöltözésre, termésre a' földnek leg-ridegebb kietlennyeit, vadonnyait, pusztáit, meredek kemény szikláit. — Ily Magasság az emberi természet! — Így magasztaltatott fel az ember a' természettől! — Így uralkodik ő minden más valami akár lét-külömbüztető, akár termő, akár élő, 's érző, — 's még akár mi néven nevezendő erővel tellyes szomszéd természeteken! — Ezek az embernek természeti nemes, felséges tehetségei, — tulajdonsági! —

6. És ugyan ezek által szállal is meg ő benne a' természet, ezeket hangoztatván fülébe: „Ember! — nem valami vak, néma, siket alak vagy te, sem valamely érzéketlen erőmű: (*machina*) — a' te felséges eszed' szép találmányai, 's a' te munkás kezeidnek remekművei inkább, az efféle mesterkéltszerek, hómik! — Te benned eleven erő, eleven tehetség lakik, — te azt, a' mit ki-gondolsz, képes vagy nem egyszer már csak csudállatos ügyességű újjaid által is megremekelni, ki-mesterkéltni! — Te egyedül, tudsz emberkedni, és emberkedésed által tökéletesedésedet inkább, és inkább előbbléptetvén magadnak különös nagy tekintetet szerzeni! — Erre minden Elementumok szolgálnak, — erre a' természet térmezőt nyit-ki teneked. — Egyedül csak te vagy ama boldog Lakossa a' Földnek, a' ki már az Ég alatt is gyönyörködve el-élhetsz! — Te erre születél, — tégedet erre méltatott a' természet! —

7. Már, — illy nemes születésed meg-szenvedheti é az erőszakos igát? — Úgyé ez csak barom' nyakába való? — Te ember vagy, — tégedet tehát teljes szabadság illet. — A' rabszolgaság, a' fogság, a' bilintsek, a' nyíg, és akár melly embertelen meg-szorítása természetedet illető szabadságodnak, vajmi nagyon meg-alacsonyítana nemes születésednek, természetednek Méltóságát! — vajmi nagyon el-venne annak minden tekintetét, érejét! ki-állhatnád é, el-szívelhetnéd é ezt? — Nemde ez természeted ellen van? nemde semmitől sem vonakodol jobban, mint a' fogságtól, — semmire sem vágysz inkább a' szabadságnál? — Van é tehát, vagy lehet é kívánatossabb öröme, — gyönyörűsége éltednek a' szabadságnál? — Mi ehez képpest minden kints, minden arany? — Arany a' Szabadság! E' nélkül élni nem kíván semmi nemes szív; — szabadság illeti az emberi nemes természetet. — Erre törekedni embernek illik. —

8. Igen is, a' természetnek melly hazudni nem hágy, szavai ezek. — A' természet ok nélkül, nagy haszontalan, heába csak egy kis bogarat sem szüül; — nem heába, nem haszontalan különböztette tehát meg az embert is annyi szép tehetségekkel, és adományival, hanem hogy azokat ki-csinosodására, ki-mivelődésére, fel-világosodására, 's így emberi Méltóságának, boldogságának fenntartására szabadon használhassa. — Avagy nem e' végre sietnek é ki-fejleni minden természeti tehetségei? — Mi szükség volna ezekre, ha nem lehetne vélek szabadon élni? mi haszon volna belőlök, ha kézzel, vérrel, ésszel érdemlett Jussainkat nem volna

szabad meg-tartani, törvényes Örökösseinkre szállítani? — De mellyik nemes szív, mellyik nagy-lelkű ember nézhetne ezt el békével? — természetével az ilyen dolog egyátallyában meg nem férhetne; — a' természetet így egészen fel-kellene előbb forgatni, mi-nekelötte az embernek ebben való önnkéunyes, szíves meg-egyezését ki-lehetne tsikarni. —

9. Természetesebben esik meg valóban életünk-től inkább, mint sem szabadságunktól meg-válnia. — Természetesebb szabadon meghalni, mint fogva kívánni, élni; mert hogy egyszer meg- szűnnyünk élni, természetünkben vagyon, — „*haini születtünk úgy is mindnyájan, mi is, fiaink is, a' kiket nemzettünk; — a' halált el nem kerülhetik a' leg erősebb Bajnokok sem; — az a' rosz pedig, hogy valaki Jussainkat meg-sértse, — hogy a' szabad embert szolgáltni, erővel kínszerítse, hogy szemeink' láttára Feleségeinket magzatinkkal együtt tsúfságra vigye, — nem a' természetnek el-melőzhetetlen rendelése; hanem a nagy gyávaság miatt kintelenek, már most ezt mind szenvedni, a' kik, még szabadságjokban állott, nem akartak meg-halni;*“ — írja Flávius Jósef de bello Judaico L. 7. Cap. 28. p. 565.

10. Igen is, csak a' gyáva, a' ki nem mer maga erejével meg-próbálkozni, — csak a' nyúlshívü, és a' nagy gyengélkedés, púhasság miatt el-asszonyosodott, csúszó, mászó emberke, — csak a' lusta, a' ki magát porából resteli fel-emelni, — egyedül ezek nem akarják a' természet' Szent szavát érteni, el-ismérni; —

ezek nem tudgyák a' szabadságot, melly nélkül nem nagy Uraság, semmi Méltóság az ember' élete, illendő betségben tartani. —

11. A' serény, — a' nagylelkű, állhatatos Férfiu ellenben azt hiszi: hogy úgy szép az ember, ha szabad. — Ő minden boldogságát a' tellyes szabadságban keresi, és helyhezteni. — A' szabadság az ő arany bányája, — semmi idegen aranyért ő a' maga tellyes értékű aranyát fel nem cseréli, — ő amazért megbecsülhetetlen jószágát, a' szabadságot soha a' vásárra nem viszi, — árúba nem bósájtya, sem el nem adgya. — Ennek nyelvét, nints az az arany, melly le-köt-hetne: hogy Hite', — Hazája', — Királya' Szent Jus-sai, — Nemzeti szép szabadságai mellett szabadon ne merjen szállani. — Ő a' természet' szava, és öszlöne után tellyes szabadsággal óhajt mindenkor élni. — Ar-ra önnkényyessen csak ugyan soha sem fog állani: hogy egy *Pescennius Niger* még a' lélekzetére is adót ves-sen. — Erre ő soha, természete' szavát hallgatván ma-ga jó szánttából nem fog állani. — „*Quod natura dedit, nemo negare potest.*“ „A' mire a' termé-szet az embert méltatta, azt senki tőle el sem is tagadhattya“ — azt tartya; — valamint azt is: „*quod juste acquisitum est, noanisi per injustitiam auferri potest.*“ Az igazságos keresményt senki tőlem igazságtalanság nélkül el nem veheti“ és azért vala-mint a' természet' adományyhoz, úgy ditséretes szor-galmatossága által keresett szerzeményeihez is sérthe-tetlen Just formálván magának, azt mondgya: a' mi az ennyim, nem a' tied az, te a' tieddel, én a' magamé-

val, — sajátommal szabad vagyok, és az is akarok lenni; — a' rabszolgaságba hajtott kárvallott Zsidókkal éppen nem szeretnék így siránkozni: „*aquam nostram pecunia bibimus*“ a' magunk' kútyaiból is csak pénzért lehet innunk.“ — Illy nyomorúságra semmi nemes szív jutni nem akar. — Egy szó, mint száz: akkor örül az ember, ha szabad. — Szabadság nélkül nem lehet öröm. — Öröm nél' fil semmi gyönyörűség az élet. — Szabadság nélkül vesz az emberi Méltóság, arra született pedig az ember, ha nemes természetét tekintjük, — és azért semmi sém természetesebb benne a' szabadságnál, — semmi sem illeti jobban a' nemes természetű embert a' tellyes szabadságnál. —

---

§. 3. Illeti a' tellyes szabadság az embert, de nem a' határtalan.

---

12. A' melly természet az embernek különbféle tehetségeket azért engedett: hogy ő azokat szabadon használhatván, ez élet' gyönyörűségeivel emberi Méltóságához képest meg-telhessen; ugyan az, bár melly nagyon illeti is a' tellyes szabadság az embert, meg nem engedi, hogy ez határtalan lehessen. — De meg sem is engedheti, anyiból, minthogy az embert az okos ész' meg-betsülhetetlen ajándékával meg-tisztelte, 's ezen nemes tulajdonságára nézve az oktan állatoktól, a' kik értelem nélkül szükölködnek, meg-különböztet-

te. — Illy nemes természete lévén az embernek, koránt sem illik nékie mint valamely oktalannak, szemtelennek lenni; — emberkedni, nem oktalankodni illik az okos értelem mellett. — Csak a' barom előtt lehet a' szemérem esméretlen, —nem az ember előtt. — Ennek a' szemérmertességet nagyon is szükséges esmérni, — nékie valamint lehet, úgy kell is tudni; mi illendő, es mi nem? — mi tisztességes, mi nem? — mi ditséretes, mi gyalázatos reája nézve? — mi jó, és mi rossz, különben minek az okos értelem, melly legékessebb természeti tulajdonsága?! — Nem szép az egy emberben, nem, ha semmi betsület' érzés nints benne, — semmi igazság; — ha a' jó rendet nem szereti, hanem inkább azt fel-forgattya, — ha szüntelen háborog, — békételenkedik, — módot nem tart eszelősködéseiben, — rendellen indulatit nem zabolázza, enged minden meg-gondolás nélkül kívánságinak, — azoknak jó, vagy rossz következéseit, mint-ha esze sem volna számba sem veszi, mindenben mértékletlen. —

13. Ez mind nem illik egy okos, jó, és becsületes emberhez, mert ezeket az ész, melly az emberben a' parantóló, soha helyben nem hadgya, hanem egyre szüntelen kárhoztattya, szemünkre hánnya; — és azért bár melly nagy hasznunk kerekedhetne is az efféle disztelen rendtelenségekből, bár melly édessek, gyönyörűségessék lehetnének' is azok érzékenységeinknek; — soha az ész arra, a' mi egyszer nem ditséretes, — nem tisztességes, — a' mi az embernek bételenséget, meg-vetést, gyalázatot okoz minden okos-

sak ítélete szerint is, — a' mi rút, és ocsmány, — mind ezekre, mondom az ész soha fel nem szabadíthat benniünket, — e.nbereket. —

14. Az észről kell tehát kérniünk mindenkor tanácsot, ha valamihez látunk. — Az ész határozza meg meddig terjesztheti-ki az ember a' maga szabadságát? — nem tovább t. i. mint sem a' szemérmességnek, — az illendőségnek, — a' tisztességnek, — az igazságnak, — a' kegyességnek, mértékletességnek, — a' jó rend' szeretetének, szóval a' jóságnak, jámborságnak, az okos emberi természettől ki-jelelt örökös határjáig. — A' jó ember, a' betsületes ember nem is fogja a' szabadságnak ekképpen ki-mért határjait által-hágni. — Ő csak arra, a' mi illendő, fogja magát fel-szabadítani, — azt pedig, a' mi nem illendő, a' mi emberi Méltóságát az oktalan állatok' szokásáig le-alacsonyíthatna, azt netalántán meg-mockolhatja, — az ilyen dolgot ő abban fogja hagyni. — Nem vak légy ő, melly meg-gondolás nélkül, vak-tába száll a' mézes tálba, mellyben egy kis nyalánkságért vesztit talállya. — A' jó ember, a' ki szereti a' maga betsületét, csak azon gyönyörüségeit, örömeit, nyereségeit tartya ártatlanoknak, tisztességeseknek, mellyeket ugyan olyanoknak okossan is tarthat. — Ő nem az érzéki gyönyörködésben, hanem a' józan ész' Szent szava' fogadásában, maga tisztos tartózkodásában keresi fő holdogságát, — és ugyan ebben helyeztetí leg-inkább emberi Méltóságát is. — Miért is a' mi ehhez nem illik, a' mi nem szép, nem tisztességes, arra ő magának szabadságot nem enged. — „Vir bo-

nus u. m. Seneca, quod honeste se facturum putaverit, faciet, etsi damnosum erit, rursus quod turpe erit, non faciet, etsi pecuniam afferat, etsi voluptatem, etiamsi potentiam.“ L. 2. de otio Sapientis.

15. Hellyessen! mert ha az ember mindent, — azt is, a' mi csúnya, illetlen, azért, mivel az hasznos, gyönyörűséges, magának önnetszése szerint szabadon, minden tartózkodás nélkül meg-engedhetne; — ha minden ember a' természet' engedelmeből olly érzéketlen, és embertelen lehetne, mint vala Mórítz Császár, a' ki annyi Katonáinak siralmas sorsát nagy telhetelensége miatt fel sem is vette; — ha minden ember Néro' útálatos kegyetlenségét szabadon követhetne, vele együtt Épületeket, Házakat, egész Városokat csupa kedvtöltésből, játékból fel-gyújthatna, azk' pusztító lángjaiban gyönyörködhetne; — ha egy ons ember azt mind maga is nagy ortzátlánul tellyes szabadsággal el-követhetne, a' mit az oktalan, kegyetlen fene-vadak egyedül az állati természet' vak ösztönétől ingereltetvén meg-tenni szoktak; — ha az embernek is semmi törvényt tartani nem kellene; — ha az ész ű benne nem parantsolna; — szóval: ha magának hártatlan szabadságot engedhetne; — Egek! mitsoda szörnyetegek terhelnék akkor a' földet! — emberi formába ültözött fene-vad csuda-barom állatokkal telne meg akkor a' Föld, nem emberekkel, — már akkor az ember nem lenne ember. — Seneka leg alább, ha csak ugyan nékie lehet tulajdonítani azon Levelet, melyet a' vesztő fürdőből írt volna Nérónak, — ezt

az emberek' felfalóját, a' ki még az édes Anyjának is méhét hallatlan kegyetlenséggel megnyitatta, a' többi titulussok közt, mellyek igazán gyalázatos személynéhez illettek, — éktelen gonoszságaira nézve csudaállatnak is, szörnyetegnek, — nem embernek nevezte, ekképpen fejezvénbé mondott Levelét: „*ut multi cupiunt, brevi sequere me, ut Latrone Cives, Urbs incendiario, Orbis monstro liberetur.*“ — Akár ki szavai legyenek ezek — ha nem a' Senekájé is; — elég az: hogy akár melly Böltsnek, okosnak szájába valók. — Nérót az egész okos Világ szörnyetegnek, csudaállatnak nevezheti, mondhattya. — Ő szörnyű, és nem emberhez illő dolgokat cselekedett. — Bámúl, álmélkodik, csudálkozik az emberi ész, — okosság; hogyan telhetik ki embertől olly iszonyatos nagy feneadság, a' millyennek vádgyával Néró örökös gyalázattya terheltetik. — Íme mire nem viszi az embert a' hართalan szabadság! de melly csúffá is teszi őtet! —

16. Vajha minden Böltsenek, minden józanul gondolkozóknak helyes kívánsága szerint úgy megsabadult volna a' Világ Néró vesztivel minden esléle csudaállattól: hogy többé semmi emberi képű szörnyetegen ne rettentenek az emberiség' csúffára a' föld' Népet!! — De fájdalom! — Nem egy Róma' Városát falták már fel a' déltzeg zabolátlanságnak dühüsködő lángjai; — nem egy Ház' Népe, nem egy két Helység, hanem egész Országok, — virágzó Tartományok, — egész Nemzetek lettek már a' határtalan szabadságnak szerentetlen áldozattjai. — Tűzbe hozza ez az egész Világot, — éget, — öll, — pusztit, ront ez mindent,

a' mit ér; — egész pataka folyik ott az emberi vérnek az útszákon, a' hol ez egyszer erőre kaphat; — vége van ott minden igazságnak, minden jó rendnek, és így minden nyugalomnak, békességnek, minden bátorságnak, — minden szabadságnak, minden társaságos életnek, — és boldogságnak. — Szörnyűség csak halhali is a' történetekből, nem látni, a' mit száll a' háttárlan, az ész' fékeit összveszaggató, ostoba szabadság, — zabolátlanság!! —

17. Eszt osztán az emberi okos természet megengedhesse?! — az okosság, — a' józan ész ezt mint olyant, melly megilleti az embert, helyben-hadgya?! — Semmi módon. — Légy bár Heródes, — az ész, mellynek világító fáklyáját el nem öltotta még egészen a' fertelmes bújaság, — a' tiszta, ép, és józan ész egyre csak így szól, így beszél: „*non licet tibi habere Uxorem Fratris tui!*“ „*Ne paráználkodgyál!*“ *Ez egyátallyában nem szabad!*“ — Megteheted ugyan talám Heródes léttedre az erőszakoskodást, — lehetsz szilaj indulatid' zabolátlanságát tekintvén vértörő szemtelen is; — de szabad vagy é már azért Testvéred' Feleségével, mivel erre való vastag tehetségeid vannak?! — koránt sem. — Más valamit megtehetni, és más, azt szabadon is, úgy: hogy azt soha az okosság szemedre ne vetesse, megtehetni. — Az örök Igazságnak, és Bültességnek rettenthetetlen Szószóllója szemedbe mondgya: „*Non licet!*“ „*Nem szabad.* — Válgasd bár nyakát, hogy el-hallgasson, — hogy meg-némúljyon, — hogy ne lásson; — néma nyelve is, — behúnnyt szeme is, mint annyi igaz Tanúi fertelmes-

ségednek mintegy meg-szóllalván mondgyák: „*Non licet. — Nem szabad, — nem. —* Előbb meg-némúlhatnak t. i. a' leg-beszédessebb, a' leg-ékesebben szóló nyelvek is, mint sem hogy a' józan ész az okos emberben el-hallgasson. — Ez szüntelen parantsoló hangon szóllal meg benne, — ez azt a' mi nem tisztességes, állhatatosan megtiltya nékie, — soha ez ötet arra, bár melly kedves légyen is, fel nem szabaditya. — És ugyan ennek, — a' józan észnek t. i. éles, de egyszersmind szent szava hangzott már bölts Seneka' füleiben is, a' ki azt nem csak jól meg-értette, de mint okos Filozofus meg is szerette annyira: hogy azok ellen való hoszonkodását semmiképpen nem titkolhatta, a' kik nem az ész' javallatit ditsérték, és nem ezeknek követésében, hanem az érzékenység' örömeiben az ember boldogságát helyhezgették. „*Quid mihi, u. m. nagy bátran, voluptatem nominas? — Hominis bonum quaero, non ventris, qui pecudibus ac belluis laxior est. Igitur beatum dicamus hominem, cui nullum bonum, malumque sit, nisi malus, bonusque animus: honesti cultor, virtute contentus, quem nec extollant fortuita, nec frangant.*“ — Seneca de vita beata Cap. 4. et 9. —

18. Íme' melly egyenessen mondattya-ki a' józan ész az igazat a' Böltsék által! — Nem hízelkedhetnek ezek, ha józanul gondolkoznak, az oktalanságnak; — azt a' mi nem tisztességes, soha nem javalhatták, — nem ditsérhetik soha okossan. — Sem Seneca ugyan, sem valamely más Stoikus Filozofus erővel többé senkire sem kötheti hajdani zordon Etikáját; — a' va-

lódi fel-világosodás után bizonyos: hogy a' tiszta gyönyörűségek, az ártatlan örömek ellen nints a' józan észnek valamely kárhóztató ki-fogása; — mind azon által minden józanül gondolkozó Böltselkedőknek, még azoknak is, a' kik nem Stoikusok, meg-egyező ítéletek szerint nagyobb igazsága vagyon a' Stoikus Senekának, mint a' gyönyörkűdtető Epikurusnak, abban: hogy nem jó helyen keresi ott az ember a' maga boldogságát, a' hol a' tisztességest a' gyönyörűségessért felváltván, arra, a' mi disztelen, illetlen, és éktelelen, vagy valamely gyönyörűségnek kedviért, — vagy valamely kellemetlen következesek' meg előzése' okáért magát fel-szabadította. — Azt Seneka csak ugyan helyessen mondgya: hogy a' mi illetlen, arra, ha szinte hatalmában állana is a' mosolygó szerentse' kedvezései után valakinek, senki' a' ki javát szereti, magát el nem szánhattya; — és hogy a' mostoha szerentse' legkegyetlenebb üldözéseit is jobb inkább nagylelkűséggel ki-állani, sütt szükséges, — mint sem akár melly kemény sorsnak meg-könnyebbítése', vagy ki-kerülése' okáért arra, a' mi nem tisztességes, csúfossan reá-állani. —

19. Ez olly szent igazság, mellyről minden józan Filozofia leg-szebb letzkéket adhat, a' mellyet senki okossan nem is tagadhat. — Már akkor a' setétséget is világosságnak, a' világosságot pedig setétségnek, — a' feketét fejrnek lehetne mondani, a' mikor azt, a' mi nem tisztességes, tisztességesen, — az az: emberhez, okos emberhez illő módon, — az emberi Méltóságnak meg-motskoltatása nélkül, valamely em-

ber meg-tehetne. — Ez lehetetlen. — Az ész azt, a' mi illetlen, szüntelen illetlennek, — a' mi rossz, szüntelen rossznak kiáltja, és azért semmi esetben az emberrel el sem is fogadtathatta, hanem tiltja, — a' nélkülül pedig, hogy valaha az emberben egészen elhallgathatna. — Nem, nem némíthatta ötet meg örökre a' leg-nagyobb zabolátlanság sem, — meg-fog az ész szólalni a' mikor akkor a' leg-garázdább emberben is; ennek parantsoló erejét semmi vakmerő nem nyomhatta-el egészen, — ennek világát, bár melly nagy homályt igyekezzen is arra vonni a' durvaság, östobaság, és vadság, semmi sötétség végképpen el nem veheti. — Elég erre egy Példa. — Mellyik Tolvaj ditséri vallyon tolvaj czinkossát azért: hogy ez meg-lopta, és tetemessen meg is károsította ötet? — el-szenvedheti é ezt békével azért, mivel ő nékie magának is nagy kedve telik a' lopásban? — mondgya é: szabad akárkinek is meg-lopni engem, — jó dolog ez, mert hasznos? — Nemde bár melly igen keveset hajt is különbben a' józan ész' szavára, — bár melly igen igyekezett is azt el-fojtani magában, még sem fojthatja-el egészen, — kintelen akarattya ellen is meg-ismérni: hogy az okosság a' lopást, mint útálatos dolgot úgy nézi, és azért azt minden okos embernek méltán is tiltja. — Nemde tehát az ész, mint leg-ékesebb tulajdonságát, egy ember sem tagadhattya-ki természetéből? Nemde az ész nemesíti-meg emberi természetünket? nemde ennek tekintetéből nem illik semmi oktalanságra vetemednünk? — Minthogy pedig oktalanság a' határtalan szabadság, minekutánna az okos, és józan ész az emberi szabadságot bizo-

nyos határok közé szoríttatni kívánnya; — ámbár meg-illeti is az embert a' tellyes szabadság, de a' határtalan nem illeti. —

---

§. 4. A' határtalan Szabadság az emberi Társaságban még képtelenség is.

---

20. A' határtalan szabadságnak semmi képe nints az egész természetben; — minden, a' mit a' természet szült, határozott, — nem határtalan; — minden bizonyos ki-szabott rendhez, törvényekhez köttetett, — egyik dolog a' másikkal úgy egybe van kapcsolva, mint a' lántz szem egymással; — semmi a' természetben egy más nélkül ki nem adhattya természetesen maga erejét; — egy valami, határos valami mással, ez a' harmadikkal, és úgy tovább; — semmi sem független egymástól, — mindenek bizonyos szövetségben, össze köttetésben, — párosodásban tapasztaltatnak el-érni el-rendeltetéseknek Czélját. — Maga az ember, a' ki leg-nagyobbat játszik a' természetben, egy igen keskeny határok közé szoríttatott Lény, — sem létele, sem ereje, semmi tehetősége nem végetlen; — mindenre egy maga elégtelen; — böltsőjében egészen jótehetetlen, de fel-cseperedése után is a' segítség, mellyet egyebektől vár, reája nézvo nem szükségtelen, sőt annyi veszélyek között, a'

mennyi szegény fejét környékezi, el-kerülhetetlen. — És azért ha nagyra mehet is nemes természeté' tulajdonságaira nézve, de nem egy maga. — Sem ereje annyi, hogy maga mindent, a' mi kívánt boldogságával ellenkezne, azt netalántán tenkre is tehetné, magától messze el-űzhessen; — sem olly láng esze: hogy minden illetén ellenkező ártalmas eseteket szerentséssen ki-kerülhessen. — Bé-küzűnek ezek mi hozzánk nem egyszer, a' midőn nem is véljük, majd a' tudatlanság' — majd ismét az emberi gyarlóság', 's erőtlenség' — majd a' forgandó szerentse' szomorú játékjai' siralmas következéseiben; — sőt gyakran olly csoportossan, 's olly nagy erőszakkal rohannak reánk, — annyira ostromolják a' mostoha történetek nyugodalmunknak, — békességünknek, szabadságunknak Várát: hogy egyedül csak magunkra hagyattatván azoktól egészen el-nyomattatunk, — és minden erős állásainkból ki-űttetvén, a' földhöz veretteünk, — minden erőnkől ki-forgattatunk. — Már az árvizek el-seprik minden gyűjteményeinket, már a' sebes tűz' lángjai pusztává változtatják szép, és alkalmas lakhelyeinket; — már ismét az ellenségnek rettenetes tábora el-foglalja régi örökös birtokainkat, — meg-támadgya, meg-sérti leg-szentebb jussainkat, — semmibe sem veszi, meg nem üsméri igazainkat. — De még a' fene-vadaktól is van mit tartanunk. — Végre a' sok fogyatkozások, a' betegségek, — nyavalyák, — és más ezer kedvetlenségek, — szerentsétlenségek, melyeknek születésünktől fogva életünk' egész folytában ki-tétve vagyunk, sokszor végső ínségre juttatják, — semmivé teszik minden ditsőségünket, uraságunkat. —

21. Életünk' ennyi veszedelmes viszontagságai, — emberi sorsunknak ennyi éppen nem szokatlan szomorú változásai, — bizonytalanságai között, kinek lesz annyi bátorsága, ereje, — kinek lesz annyi bülttsége, értelme: hogy soha senkire ne szoruljon, — senki' jó tanács-adására ne várákozzon? — Neinde több munkás, és értelmes embereknek kezei készítik, — többeknek éles elméje találja-fel azokat az eszközöket, azokat az ellenszereket, mellyekkel az ellenkező eseteket meg-előzhetjük, — meg-gátolhatjuk, — visszaverhetjük, vagy leg-alább, hogy tűrhetőbbek legyenek, meg-gyengíthetjük? — nemde csak közös öröklődéssel, — több markos, izmos, serény, és még a' mellett tanult, tapasztalt bült férfiakkal egyes erejekkel, — okos el-íntézesekkel, — hathatós segítségekkel lehet a' minket végső veszéllyel fenyegető mostoha történeteket meg-állítani, vagy el-fordítani? — Jól esik minden bizonnyal kinek kinek a' szükség' idején a' segítség, az oltalom, a' meg-szabadítás; — ingadoz mint a' nád-szál minden-felé boldogtalan sorsunk a' mostoha szerentse' mérges csapásai közt, — gyász, szomorú gyász annak a' vége, — ha nints ember, — nints jó akaró, — nints erős Oltalmazó, a' kiben a' szerentsétlen', az ügyefogyott', — a' kárvallott' reménnye meg-nyughasson. — Ember emberrel él csak ugyan! —

22. Vallyon nem inti é tehát arra a' józan ész az ember, — nem parantsolja é az okosság nékie azt: hogy egy társasági életben több ember-társaival a' köz bátorságnak, — a' köz nyugalomnak, — tellyes szabadsága' fenntartásának okáért összveszövetkezzen, és barátkozzon, a' kikkel

ő kezét fogván külsőnös bizodalommal, összevetett vállakkal a' köz jónak előmozdításában minden meg-hasonlás, meg-szakadás nélkül serényen munkálkodgyon, — ember társának mind boldog, mind boldogtalan sorsával meg-osztozzon, — öröm-érzéseiben csak úgy, mint könnyeiben részt vegyen? — Int erre valóban az okos természet, melly velünk született, minden embert. „Mi emberek u. m. bölts Seneka, *ad coetum geniti sumus*“ „társasági életre születünk.“ L. 2. de ira. — Már első belépésünkkel is e' világba, emberi társaságra akadunk; — a' Nemzők', — a' Nevelők' társaságára t. i. — azon tehetetlen csecsemői nagy gyengeségünk, azon velünk-született lankadságunk, erőtlenségünk, mellyre nézve azonnal előbbeni semmiségünkbe kellene visszatérnünk, mihelyest szülő Anyánk', gondos Dajkánk' nyájas társaságától el-választatnánk, el-ismértetheti velünk a' társasági életnek szükséges voltát. — De még azután sem szükségtelen a' társasági élet; — még azután is, a' midőn már lábra kapunk, a' midőn már meg is emberedünk, csak több emberek' társaságában lehet több valamire mennünk, nagyobb tökéletességekre szert tennünk. — „*Natura arte perficitur.*“

23. Ki-fejtődnek ugyan annak idejében az embernek szép természeti tulajdonságai, — a' test' nevedésével nevednek benne az elmébéli különös tehetségek is; — meg-tanul az ember mind szóllani, mind okoskodni, mind más egyéb tehetségeit ki-mutatni, de csak gondos Nevelőinek, — lépéseire szorgosan felvígyszó Vezetőinek, — érdemes Oktatóinak, — tiszte; Tanítóinak társaságában. — Ezek őrzik-meg a' ve-

szedelmes botlásoktól, — ezek emelik-fel eséséből, — ezek taníttják őket emberül szóllani, ezek rágják szájába a' szót, hogy azt a' mint illik kitudhassa mondani. — Ezek derítik-fel homályos elméjét, ezek hagyatják-el véle a' gyermeki kort, — ezek érlelik esztét, hogy meg-lett emberré, érett gondolatúvá válhasson. — A' szükséges ismérteket, mellyek nélkül semmit tökéletesen meg nem érthetünk, és azért nem is igen boldogulhatunk, — a' szép tudományokat, — a' szabad, és kézi mesterségeket, mellyek nélkül savanyú életünk, koránt sem hozzuk a' velünk született értetlenséggel, — tudatlansággal, — tapasztalatlansággal a' világra, mikor abba először be-kukkanunk; — ezekre ezekhez értő Mesterek tanítanak meg minket, — ezek közlik velünk sok ízbeli tapasztalásaikat, — ezek mutatnak utat a' Nagy Világba, mellybe az előbbeni kis Világunkból ki-vándorláni szoktunk, — és csak ezeknek útmutatása után juthatunk elrendeltetésünk' céljaihoz; — magunkra hagyattatván minden nyelvünk' szólló tehetsége mellett is még csak egy értelmes szózatot sem adhatnánk-ki. — 'S

24. Így minden ki-formáltatásunk, — minden ki-mívelődésünk, és ebből származható tökéletességünk, — boldogságunk egyedül csak az emberi társaságban történhetik-meg. — Az emberi társaságban talál még a' beteg is, fájdalomtól mentő, a' kegyetlen halál' torkából ki-ragadó, — emberszerető tudós Orvosra, — a' szomorú, áldott Vigasztalóra, — a' tudatlan, bűlts Tanítóra, az ügyefogyott, okos, és hív Ügyvédre, — a' szegény, könyörülletes Adakozóra, — az el-

nyomattatott, hatalmas Pártfogóra, — a' meg-támadtatott, Véd-Angyalra, — a' Fiu édes, — az árva, Gyám-atyára, — az öreg pedig Istápra, — szóval az emberi társaságban talál az ember köz-bátorságra, nyugodalomra, és minden meg-szerezhető jóra, — boldogságra. —

25. Mi több? — A' mi csak Szép van a' világon, — tetszős, és kívánatos, — a' mi az ember' szemeit gyönyörködtető látással üdvendezteti, — a' szívet édes, kellemetes érzésekkel meg-tölti, — az ember' kívánságait, ha most nem is egészen, de valaha tökéletesen ki-elégíti, — ezt mind, a' mennyire emberi elme, és kéz koholta, alkotta azt, — a' társasági gyöngy élet szülte, és szüli. — A' társasági élet által állottak, és állonak-fel a' sok szép roppant Városok, — az által terjednek a' Tartományok, — meg-erősítettnek a' Birodalmok. — Ez által köttetnek egybe szorossan egymással az idegen Nemzetek; — ez által csinosodik a' Világ; — virágozik a' kereskedelem, az emberi boldogságnak egyik fő eszköze; — virágoznak a' szép tudományok, és mesterségek, — boldogul a' Föld' Népe. — Ime mire nem megy, — melly nagy tökéletességre léphet fel az emberi Nemzet! — Nagyra mehet igen is az ember, de nem egy maga, hanem több embertársaival össze-fogódzva. — De nem is csuppán csak magáért születik az ember. — A' természet, melly egynek több, másnak kevesebb adományyaival kedveskedett, — egyet egyre, más másra tett ügyesebbé, — alkalmatossabbá, — hogy egyik a' másikára szorúljon, — és így együtt-tartson,

— egymással társalkodgyon, ez a' természet mutat arra: hogy egyikünk a' másikáért él, hogy ember emberrel él, — hogy az ember társasági életre született. — Így és nem másképpen jelentetik-ki az embernek természeti Méltósága, Nagysága. — Nagyobb meg-aláztatást, le-csepülést nem szenvedhetne akár melyik ember sem, mint ha minden emberi társaságból számkivettetne, ki-zárattatna. — Mi nagy kín, — gyötirelem, melly borzasztó nyughatatlanság lenne az illy boldogtalannak élete! — Örökre el-temettetnének így benne a' természetnek annyi felséges ajándékai, a' mennyivel ő most gazdagon fel van ékesítve a' társasági életben. — Örökös vadságban, — baromhoz hasonló oktalanságban, csuda szótalanságban maradna ő, ha nem emberek', hanem ezek' társaságán kívül nőhetne is fel. — Ki mondana így valami bizonyost, tükélletes igazat a' természet' Uráról, — ki imádaná azt méltóképpen, — és vallyon nem a' Religió é egyetlen egy vigasztalása a' halandó emberi Méltóságnak? — Nemde már csak a' Religióval, az Istennel való meg-esmérkedés is, melly a' társasági élethen sehogy sem titkoltathatik-el, — mellyet a' kimivelt józan emberi ész nap'fényre ki-hoz, — nemde már csak ez az egy nagy szerentse elegendő a' társasági életnek ajánlására, — ennek meg becsülésére, szükséges voltának, — arra való születésünknek meg-esmérésére? — Nem, — nem lehet az ember ember nélkül, — őhajtya a' nyájas társalkodást minden ember-szerető, — az egész okos Világ, — a' valódi emberiség; — 's azért nem méltó é az egész emberi Nemzet' gyűlölségére, a' ki ember-gyűlölő, — a' ki

rosszat, nem jót gondol más ember-társainak, — a' ki az emberi társaságnak kész ellensége? —

26. Kitsoda az P — Minden, a' ki az emberi tellyes szabadságnak hamis színe alatt senkitől és semmitől függni nem akar, — a' ki nem esmér semmi törvényt, — a' ki semmi jó rendet nem tart, — szóval, a' ki feltürlött homlokkal valamelly határtalan szabadságot tulajdonítván magának, a' köz bátorságot meg háborítani, — a' szép egyességet össze-zavarni, — az emberi közszabadságot tövéből ki-forgatni mérészli. — Az ilyen dülfüs, — garázda, — rendetlen, 's vakmerő ember nem társaságba, — nem józan észzel bíró, okos emberek' seregébe való. — Ő nékie nem lehet semmi jó ember Barátja, mert ő minden társasági életnek, melyre az ember született, kész ellensége. — Olly szabadságot, a' millyenre ő vetemedni szokott, még csak képzelni sem lehet az emberi társaságban, — ez azzal meg nem állhat, — a' határtalan szabadság abban, — képtelenség. — Bizonyosság ebben a' józan ész, és a' szomorú tapasztalás; — ezen két igaz Tanúk' hív elő adásából eléggé meg-ítélhetjük: lehet é ott valaki szabad, a' hol minden szabad? — lehet é ott emberi szabadság, a' hol ezt le-tapodgya 's meg-támadgya a' déltzeg zabolátlanság? — Nem a' valódi emberi társaságban, hanem valamelly tündér világban álmodhattya valaki magát lenni, a' ki a' határtalan szabadságról való esztelen ábrándozásokkal akarja meg-csalni esztét. — Az emberi társaságban illy képtelenséget még csak gondolni sem lehet; — nem fér ez semmi józan fűbe, — nem álmodik erről senki, a' kinek helyén van

esze, — szíve. — A' józanul gondolkozó a' törvényeket, — a' czélerányos rendszabásokat, mellyek nélkül semmi emberi társaságot még csak képzelnünk sem lehet, hiszti az emberi tellyes szabadság' erős Örjének lenni. — Törvényes Hatalom, — törvényes Parantsoló, szoros engedelmesség, jó rendtartás nélkül fel-bomlik minden társaság, és ezzel együtt el-enyé-
szik, füstbe megy egyszersmind a' köz bátorság, és minden emberi szabadság. — Zúrzavar, — meg-hasonlás, — el-pártolás, — hitszegés, — erőszakoskodás, — dühös meg-támadás, vérengző csatázás, — gyilkos ellentállás, 's végső romlás retenti, 's bontya ott fel az emberi társaságot, — a' hcl a' függetlenségnek, — a' fejtelenségnek, — törvénytelenységnek, és az engedetlenségnek, — vagy is a' határtalan szabadságnak pártütésre lázzító zászlója szegeztetik-ki, — a' hol ez lobog. — Keresztül nézi ott minden egymást, — nem hisz ott egyik a' másikának, — kiki tart ott egymástól, — retteg, fél, nyughatatlan éjjel, és nappal, — fut, a' hol, — bujkál, — a' hová lehet, — és így megszakad a' társaság. — Az Atya, Anya, kedves magzattyaitól, — a' Férj Hitvessétől, a' Testvér, az Atyafi, rokonságától el-szakasztatik, — el väll; — és a' két jó Barát is egymástól el választatik. — Nints így igazság Ki-szolgáltató, — nintsen Pártfogó. — Ekkor már minden szabad, mert nintsen semmi törvény; — szabad rabolni, — szabad gyilkolni, — szabad akárkivel fel-tenni, és ha lehet' rajta a' leggorombább módon hatalmaskodni, — szabad a' legéktele-
nebb, leg-ocsmányabb fertelmességeket el-követni, — vége van minden szemérmetségnek. — Az ártallan-

ság sohajtozik, — a' tiszta szív keményen ostromolatik, — a' szemtelenség tsintalanúl garázdálkodik. — Kinek van ekkor igaza? — kinek lehet valami bátorsága? — Kívül belül bizonyos a' veszedelem; — háza, — jószága, — élete nyilván való veszedelemben forog, azt kiki látja. — Messze, — messze távozik onnan, a' hol az emberi szabadság nem határos többé a' józan észszel, — a' hol ez határtalan, — a' köz bátorság; — azonnal el-ve zti ez' minden, mi helyest az emberi társaság nints többé rendben, — mi helyest minden törvényeket össze-gázol a' zabolatlan szabadság. — Nints is tehát többé igaz emberi szabadság. — Nints. — Az Atya nem szabad tulajdon magzattyával, — a' fele-pár másik fele-párjával, — a' Házigazda cselédjeivel; — nem szabad senki a' magáéval, — vérrel, ésszel, nagy munkával, fáradsággal szerzett igazságos keresményeiével, — egyenesen ötet, és nem más't illető örökségével. — Nem szabad senki Szent Hite', Relígyiója' gyakorlásával, Istenhez tartozó szent kötelességeinek hív tellyesítésével, — Nem szabad jámborsága', — igazsága', szemérmessége', tiszta erköltse', — becsülete' ki-jelentésével. — A' jámborság ki-nevettetik, — az igazság meg-gúnyoltatik, — az erkölts meg-csúfoltatik, — a' tisztaság gyalázatossan meg-mostkoltatik, — a' szemérmesség számkivettetik, — az ártatlanság meg-vesztegettetik, — a' betsület csúfossan meg-rongáltatik, — egy szóval az erköltsiség' omladékjaira, a' meg-szentségtelemlített Isten' Szent Hajlékjainak dülladékjeire a' gonoszságoknak, istentelenségnek, erköltstelenségnek ezer undokságokkal megfertőztetett utálatos Temploma fel-

építtetik; hogy abban mint valami Latrok', 's'Haramiák' barlangjában minden tisztesség, minden szeplőteletenség, minden hittel le-kötött hívság, — tisztaság, igazság a' vak indulatoknak a' szabadság' hóhérjaitól isszonyatossan fel-áldoztasson, — hogy abban minden, a' mi szent, szentségtörő kezek által lerontasson, — le-tépetessen, — össze is tiportasson, — hogy minden emberi, és religiói érzés a' szívből egészen ki-irtasson, — a' hiú mulandóság miatt az örökkévalóság, az Isten maga kevésre nézetessen, meg-vettessen, 's végre meg-tagadtasson; — 's így az emberi halandóság, mellyet csak egy más boldogabb jövődőség őriz a' kétségbe való eséstől, ezen egy reménnyétől is meg-fosztasson; — szóval, hogy az okosságnak, — és ezzel együtt minden emberi szabadságnak, — boldogságnak gyászos eltemettetése, a' természet' borzadásával szörnyű módon tartasson. — Beszélje el ezt annak, a' ki ebben kétségeskedik a' nyilván-való szomorú tapasztalás!! —

27. — „Szabadság! — Szabadság!“ — (írja „egy tudós Hazafi) teli torokkal kiáltják azon Országokat pusztítók, a' kik szintén Egyiptus' vidékeire, is, számtalan könyveket nyomtatnak, sutton gyűlekezeteket tartanak, azokból a' világnak minden részeire heréket küldenek, a' kik a' Nemzeteknek a' hímes szabadságot széjjel hirdessék: szabadságot t. i. a' gondolkodásban, — szabadságot a' beszédben, — szabadságot a' cselekedetben, — szabadságot a' Religióban, — szabadságot az erköltsükben, — szabadságot minden törvények ellen, — szabadságot minden zabola ellen, melly az embernek leg-szemte-

„lenebb indulatyaít is meg ne gátolhassa, — — —
 „de vizsgáljuk meg józanul e' minden határ nélkül
 „való tágas szabadságnak „minéműségét. — — —
 „Oh pokolban koholt mesterség! — Minémű szabad-
 „ság az, a' melly az Istent meg-tagadtattya? Minémű
 „szabadság az, melly követőit az Istentől rendeltetett
 „Előljáróknak meg-ölésére esküvéssel kötelezi? Miné-
 „mű szabadság az, melly szintén régi Eleintől reánk
 „eredett istenes rendtartásainkat halállal tilalmazza?
 „minémű szabadság az, mellyben a' jámborság, a'
 „Keresztény tökéletesség számkivetéssel büntettetik?
 „— minémű szabadság az, mellyben a' nyomorultul
 „sanyargattatott ember boldogtalan ügyét sem meri si-
 „ratni, vagy panaszolni, és mellyben csak az ditsére-
 „tessebb, a' ki istentelenebb? — Ne kételkedgy ke-
 „gyes Olvasó! Ilyen gyümölsöket szült ezen Filozo-
 „fusok' szabadsága mindenütt, valahová csak csalár-
 „dúl be-fúrhatta magát! A' Koronás Fejek gyaláza-
 „tossan Országokból kergettettek, az igazságnak tür-
 „vényes szolgáltatása mélyen elnémült, az ártatlanok'
 „vére csatornákkal ontatott; — a' békességes jámbor
 „Polgárok az istentelenek' szolgálivá lettek; — a'
 „Nemes Házak, sütt az Isten' Templomai is senkinek
 „menedékhelyet nem adhattak, — az Oltárok eleibe
 „borúlni, és Isten' oltalmáért esedezni, éktelen tür-
 „vénytelenség vólt; a' jámborság, az isteni félelem,
 „a' gonoszságok ellen való panaszolkodás, avagy csak
 „egy érzékenyes sóhajtás is hazaárulásnak tekintetett,
 „és halállal büntettetett; — a' házak, útzák, és pia-
 „tzok a' szürnyen vérengező hartzolás helyeivé lette-
 „nek, egy szóval: de jaj! vonnyunk borítottakat eséle

„szörnyűségekre! Ember! a' ki illy boldogtalanul szabad akarsz lenni, mennyi kérlek! mennyi a' vad Tygrisek', és Oroszlányok' barlangjaiba, - ezen fenevadak között szelídebb szabadságot fogsz találni, mint sem a' millyenre te ásítozol, - - - meg-tanúlod: hogy Tygris a' Tygrissel, Oroszlány az Oroszlánnyal békességessen, és bizodalmassan él, a' mit a' te hímes, hazug szabadságoddal az emberi társaságban fel nem lehet találni.“ Eddig az említett Hazafi, kinek szájába a' bizonyos Világ' szerte eszméretes tapasztalás rakta a' mondottakat. — (Napnyugotti Türelékek. Első Rész. az 51dik és köv. lap. N. K.)

28. Íme a' meg-nyaláztatott, - a' meg-szégyenített, - sőt egészen elnyomatott, és meg-fojtott emberi díszes, - tellyes szabadság! - így lett ez véres áldoztatty a' határtalan szabadságnak! - ez annak, és minden szabad Nemzeteknek iszonyatos hóhérja! - Egy tyranussi kegyetlen hatalmaskodás ez, melly szörnyetegekké változtattya az embereket, - melly igazán az egész Világ' ostora, - az emberi társaságnak végső veszélye, és minden emberi boldogságnak meg-rontója. — Illy gyászos, - illy keserves, - illy siralmas következései lettenek a' határt nem ismérő szabad gondolkozásnak, - az iszonyatos gondolatok' szabados ki-nyilatkoztatásának, - a' kártékony, gonosz könyvek' szabad ki-adásának, nyomtatásának, - a' meg nem zaboláztatott, 's talám erővel is ki-csikart Sajtó' szabadságának, - az erőszakossan el-törlött törvényes könyvvizsgálat' el-halगतásának, meg-némúlásának. — Így veszett-el minden szabadság, a' midőn a' nagy szájú em-

berek mindenütt csak azt kiáltották: „Szabadság!“ — Nem képtelenség é ez osztán? ! - Nem képtelenség é: „minden szabad, és még sem minden ember szabad?“ - Nem képtelenség é: „határtalan szabadság, és még sints már meg a' tellyes szabadság?“ - Képtelenség ez bizonyára az emberi társaságban. — Az már éppen járatlan a' Világ' történeteiben, a' ki ezt nem tudja észre-venni, - a' ki ezt meg nem isméri. — Hát de

---

§. 5. Illy képtelenséget meg-szenvedhet é a' józanabbúl gondolkozó szabad emberi Nemzetnek nemessebb része? — nem szükséges é annak jókor eleit venni, — és vallyon mi móddal?

---

29. Nem, - egyátallyában nem lehet ezt csak amúgy hideg vérrel el-nézni. — „Arany a' Szabadság!“ — Az emberi természet pedig eredetiképpen csak egy, és azért az ezt meg-illető tellyes szabadságnak is egynek, és közösnek kell lenni, hogy annak minden ember természetére nézve örülhessen. — De nem is tulajdoníthattya azt magának egy két bőriben meg nem férhető, hányakodó, erőszakoskodó, garázda ember; - köz java, birtoka ez az egész emberi Nemzetnek, mellyből kiki tulajdon helyheztetéséhez képpest csak bizonyos részt

vehet; - senki azt a' nélkül, hogy más embertársaival is meg ne osztozzon, egészen egy maga el nem nyelheti. És így minden ember csuppán csak a' magáéval szabad, nem a' máséval, azt a' mi másé, igazságtalanság nélkül magáénak nem teheti. — Minden Emberek' Jussainak, szenteknek, és sérthetetleneknek kelletik lenni. — *Suum cuique tribuendum.* — Ez a' természet' törvénye. — Ezt az igazság, melly együtt jár az emberi szabadsággal, hozza magával. — Igazság nélkül nintsen szabadság; - és a' mi nem igazságos, az nem is szabad. —

30. Vallyon meg-férhet é tehát a' józan ésszel, az okos emberi természettel: hogy az ember maga természeti szabadságát az igazság' határin túl is más ember' társainak rövidségével, ezek' szabadsága', 's meg-állapított Jussai', törvényes igazai' meg-rongálásával tizhessé? - meg-egyezhet é ebben valamely józanul gondolkozó, okos ítéletű Férfiu? - meg-engedheti é ezt a' szabad Nemzeteknek józanabb, és nemessebb része? - Ez az emberi természet ellen vagon. „*Ratio, natura*, úgy mond Cicero, *non patitur: ut aliorum spoliis nostras facultates, - copias, - opes augeamus.*“ L. 2. N. XXI. - miértis böltsen inti mind azokat, a' kiknél van a' Kormány, a' törvényszerző Hatalom, - a' kikre a' köz-jónak, a' köz szabadságnak, köz hátorságnak, 's nyugalomnak ügye bizattatott: hogy főképpen arra ügyellyenek: ne hogy az egyes Javak, Jóságok valamely nyilvánóságos engedelem, el-nézés által meg-csonkíttassanak, meg-csorbúllyanak, hanem hogy minden polgár az össze-szövetkezett emberek'

társaságában a' magáét szabadon bírhasza, és bátorságosan meg-tarthassa, -senki jussait meg ne sérthesse, azokat meg ne támadhasza. „*imprimis videndum, úgy mond, ei, qui Rempublicam administrabit: ut suum quisque teneat, neque de bonis privatorum publice diminutio fiat.*“ L. 2. N. XIX. — Egy értelemben van Ciceróval bölts Seneka is, a' ki nagyon veszedelmes helytelenségnek nézi minden már csak egyes Polgárok' Jussainak, igazainak is meg-sértését, és azt ítéli: hogy ha kinek kinek Jussai a' törvények által nem oltalmaztatnak, 's így a' köz szabadság fel nem tartatik, veszni kell az egész polgári társaságnak. — „*Nefas est, úgymond, nocere patriae, ergo Civí quoque, nam et hic pars patriae est, sanctae sunt partes, si universum venerabile est. — . . . . Quid si nocere velint manus pedibus, manibus oculi? Ut omnia inter se membra consentiant, quia singula servari totius interest, ita homines singulis parcent, quia ad coetum geniti sumus. Salva autem societas esse, nisi amore et custodia partium non potest.*“ L. 2. de ira.

31. Minden jól el-rendeltt polgári társaságnak t. i. fő, 's végső célja a' köz szabadság, a' köz bátorság, - ennek kívánsága seregelteti, gyűjteti egybe a' Nemzeteket. — Valamint tehát az egész társaságnak összveszen, az Előkellők az alacsonyabb rendekkel, úgy fejenként is a' társaságnak minden tagjai leg-főképpen a' köz jónak meg szerzésére minden igyekezeteket fordítani tartoznak; - és azért szükséges a' polgári társaságban esmérni valamelly Felsőséget, - parancsoló Hatalmasságot,

mellynek mindnyájan szorossan engedelmeskedni tartozunk, hogy ez kinek kinek az igazságot a' ki-szabott rend, és törvények szerint ki-szolgáltván, minden veszedelemnek, melly a' köz szabadságot, és bátorságot csak távúlról is fenyegethetne, jókor eleit vegye, - és így kiki igazait sérthetetlenül gyakorolhassa, - kiki a' törvények' védelme alatt minden meg-háborítás nélkül csendes nyugodalmában meg-maradhasson, - senki valamely erőszakoskodás által el ne nyomattasson. — Ennek a' sérthetetlenségnek közösnek kell leni a' társaság' leg-kissebb, leg-utolsó tagjaira nézve is; - mihelyest ez nem közönséges, azonnal nem közös a' bátorság, nem közös a' szabadság, - fel-bomlik ez, és ezzel együtt könnyen fel-bomlik, el-oszlik az egész társaság. —

32. Innen semmi szín, semmi természeti, vagy Nemzeti szabadság' színe alatt, nem lehet határtalan az emberi, a' polgári társaságban a' szabadság; - a' megállapított, 's köz akarattal el-fogadott, el-kerülhetetlen törvényes rendelkezések bizonyos határok közé szorítják azt; - ezek határozzák meg: ki mivel, és meddig szabad? - Senkinek többé, ha a' köz jó szívének fekszik, nem szabad az már egyszer rendesen ki-jelelt határon túl a' maga szabadságát ki-terjesztetni, - nem szabad igazainak gyakorlásában valakit akadályoztatni, nem szabad másnak jussait kényyünk kedvünk szerint semminémű csipkedésekkel meg-sértetni. —

33. „*Pudor, modestia, justitia (est) quibus omnis civilis societas conservatur,*“ írja egy Pogány Bölts. — Dyon. Halicár. L. 6. - a' mi úgy lévén sem-

miképpen meg nem lehet engedni: hogy a' polgári társaságban, mellyet valóban a' szemérmetség, a' tisztas magaviselet, és az igazság tarthat-fel, valaki valamely szeriatelenségre, valamely éktelen, és igazságtalan tettekre magát fel-szabadítsa; - meg nem lehet következésképpen engedni: hogy valaki minden ámbátor rútt, ocsinány, fertelmes, és iszonyatos gondolatnyait, mellyek a' köz csendeség' meg-háborítására czéloznak, büntelen másokkal közülhesse, - író tollát a' fekete tén-tába azon még ennél is feketébb gonosz szandékból bemárthassa: hogy gyalázatos, minden törvényes Hatalmaságokat meg-támadó, - sértegető, - a' jámborságot ki-gúnyoló, - a' jó rendet fel-forgató, - minden érdemes Polgárokat kissebbítő, ócsárló, - disztelen, - botránkoztató, - lázzító írásokkal az egész Közönséget vakmerő szabadsággal meg-vesztegesse. — Ezt a' szabad Neimzetek' józannabb része egyátallyában meg nem szenvedheti, el nem nézheti, - semmi Felsőség pedig meg nem engedheti.

34. Vallyon nem szükséges é tehát minden jól elrendeltt polgári társaságokban, mellyekben még a' szemérmetség, - a' tisztesség, - az igazság számkivetésbe nem küldetett, mellyekben még a' polgári törvények szentek, - 's tiszteletben tartatnak, - nem szükséges é a' kártékony gondolatok', motskos, gonosz írások által való ki-nyilatkoztatásának idején korán eleit venni? nem szükséges é azoknak közöltetését foganatossan meggátolni? - az efféle írásokkal meg-töltött mérges könyveket, minek előtte világosságra jöjjenek, - ki-adattasának, - szoros, és kemény vizsgálat alá venni, és a' Sajtó alá nem eresztetni? - Vallyon nem kíványa é a'

törvények' szentségének oltalmazása, a' köz bátorság-
nak állandó fel-tartása: hogy a' Sajtó' szabadsága meg-
határozotasson, - hogy e' meg-betsülhetetlen találmánnyal
a' gonoszság, a' zabolátlanság vissza ne élhessen? -
hogy a' Könyv' sajtó, mellyhez csak a' köz jóra tö-
rekedő Polgároknak van jussok, a' gonosszaktól ne hi-
tangoltasson? - Ez - igen is ez, - a' gonosz írásoknak
tudniillik a' Sajtótól való örökös el-tiltása, - a' Sajtó-
szabadságnak meg-határozása, - a' szentül rendeltetett
Könyvvizsgálat, a' *Censura*, az az egy foganatos mód,
és hathatós eszköz, melly a' határtalan szabadságot,
e' képtelenséget, - ezen el-öltőjét, - el-pusztítóját, -
Gyilkosát az emberi, a' Nemzeti szabadságnak, meg-
állíthatya, meg-ronthattya. — E' nélkül nints az a'
szent törvény, melly a' polgárokat szemérmettesekké, tisz-
tességesekké, igazság' szeretőkke tehesse tökéletesen, és
így őket egyességben, társasági életben meg-tarthassa; - a'
határtalan Sajtó-szabadság nem esmér semmi szemérmet, -
semmi illendőséget, - betsületet, - semmi igazságot; -
mind ezek ellen kész az ki-kelni; - mérges fullánkja
sért mindent, a' kibe csak azt be-botsájthattya. —
Veszedelemsebb ez minden vérengező csatáknál, hábo-
rúknál, - minden titkos össze-esküvéseknél, mellyek
csak egy kis zenebonáskodó csoportnak szoktak, kü-
zönségessen könnyen el-árúlható, - ki-lapogatható, nem
mindenkor el-sülhető, és azért nem is annyira, mint
a' Sajtó-szabadság, - kártékony, veszedelmes szövevény-
nyei lenni. — A' Sajtó-szabadság az egész világot a'
köz szabadság ellen fegyverbe ültözteti. — Nem kénél
ez meg semmi Világi, semmi Egyházi Hatalmaságot. —
Ezeket ostromolja az leg-dühösebben. — Es mi követke-

zik végtére is belőle? - az, a' mi Cornélius Tacitusnál írva vagyon: „*Ut imperium evertant, libertatem praeferunt: si perverterint, libertatem ipsam aggredientur.*“ — Cornel. Tacit. L. XVI. Annal. 22.

35. Ditső Magyar Hazám. — Szépen virágzó szabad Magyar Nemzet! - áld az Egeket: hogy ettől a' veszélytől még mind ekkoráig meg-mentették felséges szabadságodat. — De sokkal is tökéletesebb a' te Ősi polgári Alkotmányod, mint sem hogy azt valamely idegen, nyughatatlan, - állhatatlan, 's békételen Népek' mérges szabadságainak tóldalékjaival szükséges lenne tökéletesebbé tenni. — Ennek a' Te Ditső Alkotmányodnak Védszárnyai alatt, Te annyi századok óta Nemes szabadságodat fel-tartottad; - semmi zivataros fellegek ezen te szabadságodnak Egét meg nem homályosíthatták. — Miért kellene tehát ahhoz Honni ditséretes szokásainkkal, - helyes rendtartásainkkal ellenkező újságokat ragasztanod, tóldanod? - Nem eléggé nemes é még a' Magyarok szíve: hogy ez az idegen szokások', találmányok' be-hozásával inkább is még meg nemesíttessen? - Ki, - vagy mi adhat a' Magyarok szebb szabadságokat, mint a' millyeneket ő maga magának adni tudott, és leg-későbbi maradékjaira is örökségül szállított? - Nem szorult a' Magyar semmi nemtelen szabadságokra. — Miért is érdemes bült Hazafiak! nem látyuk é: melly szükséges, és hasznos tovább is a' Censura' Intézete Ditső Hazánkban? - Véd Angyala ez a' Magyar szabadságnak; - ennek szolgált ez eddig is, és ennek ajándéka ezentúl is kész hazafüi buzgó szíves szolgálattját. — Eppen nemi

ejt ez csak leg kisebb sebet is a' Magyarok' szabadságáú; hanem inkább azután lát tellyes szorgalommal: hogy semmi vakmerő ortzátlanság azt meg ne sértse. — Nem a' Censura, - nem, - hanem a' határtalan sajtószabadság ólálkodik a' Magyar Nemzet' szabadságának is vesztére. — Tudva van az egész Világ előtt, mennyire nyughatalaníttya ez e' mái napig azon szomszéd Nemzeteket, mellyek a' könyvvizsgálatot egészen el-nyomván már most annyi gyűlöletes meg-hasonlásokat magok közt meg-szenvedni kintelenítettnek. — Ennek megfontolása bírja a' Magyarat csendesebb, és nyugottabb gondolatokra! „*Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet.*“ Hor. — A' Sajtó-szabadságával kérkedő békételességnek, melly a' szomszéd Nemzetek' polgári alkotmányját annyi egymással ellenkező, szép, majd ismét rút színekbe öltözteti, annak minden idő változáskor más más színt, de soha állandót nem ád, - ennek, ennek józan meg fontolása bírja arra a' Magyar állhatatosságot: hogy háladatos tisztelettel fogadgya-eí azon Felséges Királyi Rendelést, mellyet édes Hazánknek Valódi Attya, az egész Európának Megbékéltető Angyala, Ditsőségessen Uralkodó Első FERENTZ Apostoli Királyunk még az 1793^{dik} esztendő' Julius' Hónapjának 25^{kén} Ország-szerte ki-hirdettetni, Kegyelmissen parantsolni méltóztatott, és a' mellynek boldog következésében a' Sajtó-szabadság, a' Könyvvizsgálati Intézet' fel-állítással, a' szükséges korlátok közé szorítatott. — Ugy is

§. 6. Igen helytelen, és erőltetett okoskodások azok, mellyekkel a' Sajtó-szabadság' Pártfogói az említett Felsőges Királyi Rendelésen ki-fogni, és a' Könyvvizsgálati Intézetet a' Magyar Hazából is ki-tiltani igyekeznek.

36. Mind, a' mit ellenszóképpen mondhatnak a' Sajtó-szabadság' meg-szorításán bánkodók, ezen ött mintegy talpállításaikból kerekedik ki: 1szőr. Nints a' Fejedelemnek Jussa a' Sajtó'szabadságát a' Könyvvizgálat' zárja alá vétetni; - a' Fejedelmi Jussok addig nem terjednek: hogy a' Felsőges a' Könyvek' szabados ki-nyomtatását meg-tilalmazhassa. - 2szőr. Az efféle tilalmazás nem czélerányos, - meg nem felel czéljának. — Meg sem is eggyez 3szőr. az ember' és a' polgári társaság' jussaival, - sütt a' természet ellen vagyton. — 4szer. Még a' Nép' boldogságával, javával, és Tekintetével is ellenkezik. — Végre 5szőr. ezen tilalmazás a' kívántt haszon-vételre nézve nem csak sikeretlen, de veszedelmes is. — De hadd fejtsék, hadd nyilatkoztassák ki magokat egészen, a' kik ezeket' állittyák! - Kész minden Ellenszavokra a' Felelet. —

§. 7. Első Ellenszó.

37. a) Mi, (mondgyák) semmi ollyatén Just a Fejedelemben meg nem ismériünk, de nem is esmérhetünk, melly szerint ő Nékie Hatalmában állana: hogy a' könyvek' nyomtatását meg-engedhesse, - a' könyvnyomtató Műhelyeket felállíthatassa, a' vagy a' ki-nyomtatandó könyveket *Censura*, szoros vizsgálat alá előbb véttethesse; - mert nyilván bizonyos az: hogy, minekutánna minden Fejedelemségek a' Népek' szövetségéből származtak, a' Fejedelmek csak olyan Jussokkal bírhatnak, a' millyenekkel ötet a' Népek a' velek tartott szerződés által fel-ruházták. — Mire nézve, mivel a' Fejedelmeknek semmi eredeti Jussaik nintsenek természet szerint; - a' polgári társaság' törvényeiből szükséges azokat ki-tanúlni, és meg-magyarázni. — Mivel pedig a' Sajtó'szabadságát meg-határozó Királlyi Jusról semmi törvényes rendelés a' Honni törvények közt nem találhatik, annak jele ez: hogy az említett Just a' Nemzet magának fenntartotta. — Ezen felül még az is igaz: hogy szabadon gondolkozhatni, és gondolatyaikat másokkal is közölhetni az embernek természeti jussaihoz tartozik. — Valamint tehát semmi természeti jussaikról az emberek soha le nem mondhatnak, úgy arról sem: hogy ők szabadon gondolkozhasanak. és gondolatyaikat másokkal közölhessék. — Ezen ő természeti Jussokat Fejedelmeknek soha le nem

köthették, - a' velek történtt meg-szerződéskor azokat veájok az emberiség' Jussai' Szentségének sérelme nélkül nem ruházhatták. — Felségesebb Jussa ez az embernek minden polgári Felsőségek' Jussainál is. —

F e l e l e t.

38. a) Nem éppen olly ki-csináltt igazság az, a' mint az Ellenkező Felek állítyák: hogy a' Fejedelemségek a' Népek' szövetségéből támadtak, - mert ha a' Fejedelemség által azon Fő Hatalmat, és Felsőséget értjük, mellynek szükségképpen az egész polgári társaság, vagy is az össze-szövetkezett Nép magát alája-vetni, hódolni, és engedelmeskedni tartozik; - úgy a' Fejedelemség, átallyában szölván sokkal magossabb származású, mint sem hogy annak a' Nékie magát természetesen megadni köteles Népek' szövetségeinél, alkukütéseinél, abban való meg-egyezésénél felségessebb eredetéről kellessék kételkednünk. — Az már természetében vagyon a' polgári társaságnak: hogy ez Felsőség nélkül meg nem állhat, - hogy abban egy Fő-hatalom, avagy ha úgy tetszik a' Fejedelemség el-kerülhetetlenül szükséges. — Innen minden természeti Jussa a' társaságnak, a' Népeknek csak abban az egyben áll: hogy a' Fő-hatalom' gyakorlásának módgyát a' Nép állapíthattya, - 's határozhattya-meg; - adhattya t. i. a' köz meg-egyezés szerint egynek, vagy több társainak, tagjainak kezébe a' Fejedelmi hatalmat, - a' társaság' igazgatásának ezt, vagy amazt a' formáját választhattya; - *Monarchiai*, - *Aristocratiai*, - *Democratiai*, - vagy akár mi más tulajdonságú Kormány alá vetheti magát. —

Ezt a' Nép köz-akarattal meg-határozhattya, de magát a' Főhatalmat koránt sem a' Nép adgya, hanem a' polgári társaság', az emberi Nemzet', - a' Népek' természetének Ura, az Isten. — Ezt nem csak az Isteni kinyilatkoztatás után tudgyuk ama Szent-írásbéli ígéből: „*Per me Reges regnant*“ Prov. 8. v. 15. — „*Non est potestas, nisi a Deo*“ Rom. 13. — „*Dei Minister est (Rex) Vindex in iram ei, qui malum agit*“ Ibidem. — Még több nagy tudományú nevezetes Férfiak is tanítták eztet. Puffendorf de Jur. Nat. et Gent. L. 7. C. 7. n. 1. így ír erről: „*Extra dubium est sanam rationem satis dictasse, post multiplicatum genus humanum decus, pacem, atque incolumitatem ejusdem subsistere non potuisse, nisi constitutis Civitatibus, quae sine summo Imperio intelligi nequeunt: quo ipso etiam Civitates, et summum Imperium, a Deo, tanquam Legis Naturalis Auctore profecta censentur. Nam non ea tantum a Deo sunt, quae ipse immediate, et citra ullum factum humanum interveniens instituit, sed et quae homines ductu sanae rationis pro conditione temporum, atque locorum recepere, ad implendam obligationem sibi a Deo injunctam. Ergo ut Civitas sit Civitas finemque suum consequatur, institutus a Deo, a Lege naturae ordo imperandi, et parendi: in quo ex ipsa Dei voluntate, et naturalis rationis dictamine aliquid summum sit, ac a nemine dependens, neminis arbitrio subjectum, Deo uni et subditum, ita secundum, et vicarium: quae est summa potestas Civilis. Id tamen meri esse facti humani, an summam illam potestatem ve-*

lint uni comittere, an pluribus, et quibus seorsim modis statum Reipublicae describere instituant. —

39. — De még Grótius sem fogja ám az Ellenkezők' pártját, olvassák bár, a' mit ír Tom. 1. de Jure Bell. et Pac. L. 1. Cap. 3. — Domatus pedig egy Frantzia Törvénytudó ekképpen szól: „*Reges potestatem suam a solo Deo recipiunt, et in functionibus suis solum Deum representant.*“ — Droit. publ. l. 1. Tit. 2. Sect. 1. n. 6. — Ugyan ezt tartja Le Bret. (de la Souvr. L. 1. — Több Nemzetek' Tudósai még azt is állítják: hogy a' Fejedelmet a' Nép meg nem ítélni, és azt az okát adgyák: mivel a' Fejedelmeknek Hatalma az Istentől származik. — Ezt jelentik az elléle kerek-mondásaik: „*Imperator superiore caret; nam a Deo solo recognoscit Imperium.*“ (I. et bene de quadrien. possess.) — Ide alkalmas VITIGUS' Gothusok' Fejedelmének is ama ki-sejezése: „*Causa Regiae potestatis supernis est applicanda Judiciis. Quando quidem ea e Coelo petita est.*“ (apud Cassiodorum) De még a' Pogány Böltsek ítélete is e' völt. „*Principi summum rerum arbitrium Dii dederunt*“ u. m. Tacit. Annal. VI. 8. *Subditis obsequii gloria relicta est.* — És: „*Ab Jove summus honos*“ Homer. Iliad. L. 1. —

40. Mind ezek, csak úgy lehet vélekedni, meg akasztják ama bátor vitatásnak már előre fel-tett győzedelmi erejét, melly szerint az állítatik: hogy a' Főhatalomnak minden ereje a' Néptől vagyon, - hogy a' Nép ruhazza azt által mint tulajdonát a' Fejedelmekre.

külömben ezek semmi Fejedelmi Jussokkal nem bírhatnak. — Tegyük azomban: hogy a' Fejedelmek azért bírnak Fő hatalomnal a' Népek felett, mivel ezek önként Hatalmok alá vetvén magokat, természeti Jussaikról, szabadságokról le-mondottak, - szabad akarattyokat a' Fejedelmeknek le-kötötték; - de van é az Atyai Hatalomnak annyi ereje: hogy a' Fiak', Unokák', és minden következő maradékok' szabadságával is parantsolhatna? - el-idegeníthették é, - el-tulajdoníthatták é örökre azok, a' kik leg-előszőr a' Fejedelmekkel meg szerződtek, a' későbbi Nemzetségeknek is szabadságjokat? - le-köthették é ezeknek is szabad akarattyokat? - le-kötelezthették é őket is a' fel-állított polgári társaság' Fejedelmek? - Eddig csak ugyan nem terjed az Atyai hatalom; - és még sem szabad már nekünk Öseink' kötéseit fel-bontani, - nem lehet az eredeti természet' szabadságára vissza-nézni, - nem lehet arra, az egész társaság' nyilvánvaló veszedelme nélkül vissza-térni. — Mitílyta ezt egyéb vallyon, ha nem a' természetnek, és így a' természet' Urának, az Istennek t. i. törvénye, a' melly azt parantsolja: hogy az emberek, ha bátorságban élni akarnak, egy főhatalmat a' magok társaságában esmérjenek, - bölts Igazgatókat, Fejedelmeket válasszonak magok közül, a' kik nékiek hasznos rendeléseik által bátorságot szerezzenek, és a' kik azt, a' mi a' köz csendességet, és nyugalmat köztük meg-zavarhatna, a' törvények' erejével, meg-akadályoztassák, messze el-távoztassák? —

41. Ez így lévén csak nem valóságosodhatik-meg, a' mi az ellenszóban nyilván bizonyosnak lenni hir-

dettetik; - bizvást lehet inkább *agadni azt: hogy a' Fejedelmek felséges Jussaikat a' Néptől költsonözik. — Ennél sokkal bizonyosabb, és világosabb igazság az: hogy a' Fejedelni jussok a' természet' törvényében, és az Isteni Gondviselésben fundáltatott Fő Hatalomnak, melly a' polgári társaságban el-kerülhetetlenül szükséges, minden emberi kötések, Népek' szegődéseit meg-előző, természeti tulajdonságai; - következőképpen: hogy azok eredeti, nem költsonözött Jussok, úgy: hogy mihellyest a' Fejedelem a' Nép közül kiválasztatik, - a' társaságnak Feje, a' kinél lesz a' fő-hatalom a' Küzségtől egy szívvel, lélekkel ki-neveztetik, - és, a' mi még a' Népek' hatalmában áll, a' fő-hatalom' gyakorlásának is módja meg állapíttatik, azonnal a' Fejedelem, a' Főhatalommal, mellyel megkoszorúztatott, természetesen egybe-kötött felséges jussokkal valamint bír, úgy élhet is velek egyszersmind annak idejében, - azokat minden számadás, - felelet' terhe nélkül gyakorolhattya, ki vévén azon eseteket, mellyeket a' Nép magának nyilvánóságossan ki-kötött, és a' mellyekre nézve bizonyos módosításokat tett csak, a' fő hatalom' gyakorlása' dolgában. — Példának okáért: hogy ne maga a' Fejedelem éljen a' fenntartott esetekben a' fő-hatalom' jussaival, hanem egyetértőleg a' Nemzet' Képviselőivel tegye-meg a' szükséges rendelkezet, - hozza a' törvényeket, mint a' hogy ez be-hozattott polgári alkotmányunkkal együtt édes Hazánkban, mellynek *constitutionális Monarchája* lévén, a' Fő Hatalomnak több rendbéli Jussai az Ország' Naggyaival, Státusszaival, és Rendjeivel közössek, ezekkel együtt gyakorolván azokat a' Felsőség, 's így a' Magyar

Constitúció szerint velek bizonyos esetekben a' Fő hatalommal meg-osztozván; — a' mi mindazonáltal csak *modificátióját*, módosítását jelenti a' felséges Jussok' gyakorlásának, nem pedig azt, mintha azokat a' Nép határozhatna, mérhetné-ki a' Fő Hatalmasságoknak, és nem természeti ki-folyásai, tulajdoni lennének a' Fő-hatalomnak. —

42. — E' szerint tehát a' mi Felsőes Uralkodónk, Királyunk is bír, és élhet mind azon Jussaival, melyek a' Fő Hatalomnak természet szerint tulajdoni, ki-vévén egyedül csak azokat, melyeket szabad Nemzetünk magának fenntartott. — Mellyek légyenek pedig azon fenntartott Jussok, valóban nem máshonnan, hanem a' Constitúzió' törvényes pontyaiból lehet ki-tanúlni. — Innen mivel az Ellenkezők' állítása szerint semmi törvényes rendelés, melly a' Typografiákat, vagy a' Censúrát érdekléné, Honni Constitúciónkban nem foglaltatik; - inkább következik az: hogy a' Nemzet e' tárgyra nézve semmi Just magának fel nem tartott, mint pedig az: hogy fel-tartott; - és azért a' könyvek' meg-vizsgálását rendelhetette is a' mi Felsőgünk, és azoknak szabados kiadását meg-tílhatta, - a' Sajtó'szabadságát azon felséges Jussánál fogva, melyet a' fő-hatalomtól meg nem lehet tagadni, meg-szoríthatta, annyival is inkább, mivel egy szó sints arról a' Constitúzióban: hogy ezt a' Just a' Nemzet magának fenntartotta volna. — De ki is hinné azt: hogy a' Magyar Nemzet, constitúziója' alkotásakor eféle ki-fogást tenni csak esze' ágában is tartotta volna, minekutánna

tudva vagyon: hogy még akkor, ha írtak is szintén könyveket, de nem nyomtattak.!! — —

43. — *b)* Mind nem elég még ez, mondgyák az Ellenkezők, erős állításunk' el-döntésére; - miért is ekképpen sürgetik annak helyben-hagyattatását: — „Ha az Királyi Jusnak nézettehe'ne, és egyenessen a' Királyt illetve: hogy a' Sajtó'szabadságát meg-szoríthassa; az 1791diki 15dik Art. értelme szerint az Ország a' Könyvek' ki-adása' meg-határozásába nem avatkozott volna. — A' Király pedig ezt el nem nézhette volna; - el-nézte pedig, - sőt egy arra ki-választott különös Deputatio' ítéletére bizván az egész dolgot, meg-esmérte: hogy e' tárgyra nézve Országos rendelés, végzés szükségképpen meg-kívántatik. —

44. — Erre a' felelet igen könnyű. — Így szólám az említett 15ik Artikulus: „*Annunte sua Majestate Regia Status, et Ordines decreverunt.* — A' Felsőg t. i. engedhet valamit, a' mikor jónak lenni látja, a' maga Jussaiból; - ekkor is tehát, a' mint világossan ki-tetszik ezen szóból „*annunte*“ csak megengedte: hogy az országossan egybe-gyűltt Státusok, és Rendek a' Sajtó'szabadságát illető tárgyakat köz-tanátskozás alá vegyék, azoknak meg-vizsgálásába, meg-állapításába ereszkedgyenek, és azokról törvényes végzéseket is tehessenek. — „*Multum falluntur* u. m. Grotius; (de Jur. Bell. et Pac. L. 1. C. 3. §. 18.) *qui existimant, cum Reges Acta quaedam sua nolunt rata esse, nisi a Senatu, aut alio coetu aliquo probentur, partitionem fieri potestatis.*“ — Meg-történik

az egyébkor is: hogy az Ország' Gyűlése' eleibe olyatén tárgyakat terjeszt Ő Felsége, a' millyenekről *extradiaetaliter* is Királyi Jussainál fogva rendelkezket tehetne ugyan, de nem tesz, vagy azért: hogy több bült, és tudományos Férfiakkal tanátskozván, az, a' mi az Ország' javára leg-inkább lehet, - 's a' mi leg-helyessebbnek, és leg-alkalmatossabbnak lenni fog ítélteni, rendeltessen; - vagy hogy Felséges Dekrétoimai, a' Haza' Constitútzója szerint, Országos, állandó Törvények' erejével bírjonak, ugyan azt, a' mit a Király akar, az Ország' törvényül tévén. — Ezen okok indították kétség kívül a' Felséget arra is: hogy a' Könyvek' nyomtatásáról teendő meg-határozásokat, és végzéseket az Ország' Gyűlésére bízta, és a' Státusok'. 's Rendek' ítélete, tanátskozása alá bocsájtotta; - nem pedig mintha ehhez magának semmi Királyi Jussa nem lett volna, - és azért azon későbbi Dekrétoimat, melly által a' Sajtó'szabadságát meg-szorította, Királyi Hatalmának erejével ki is adhatta. —

45. — c) „Nem, - így hangzik még tovább is az Ellenszó, - nem tehetette ezt meg a' Felső, mert kemény büntetés alatt tiltotta-meg a' Sajtó'szabadságát, a' mi több egy Királyi Dekrétoinnál.“ — Büntetést csak a' törvényhozó Hatalom szabhat, ezzel pedig nem bír maga a' Király, hanem az egész törvényhozó Test, melly Hazánkban a' Királyból, és a' Státusokból 's Rendekből áll. Már akkor az egész törvénytévőség a' Király' hatalmában lenne, - az ő Dekrétoimai, Intimátumjai, 's mindennemű rendeletei a' törvény' erejével bírnának, és így Ő volna a' Tör-

vényhozó, - ha Ő bizonyos ki-szabott büntetések alatt kötelező, *sanctiózott* parantsolatokat ki-adhatna; mert a' büntető hatalom a' törvénytévő hatalommal olly szorossan van egybe-kötve, hogy egyikét a' másikatól lehetetlen el-választani. A' ki büntethet, az törvényt is hozhat, - a' büntetés úgy sem egyéb, mint a' törvénytévő hatalomnak munkába való tétele, annak kimutatott valóságos ereje, melyet ha a' Királyban meg-esmérünk, azt is meg-kell engednünk: hogy a' Király az egész Nemzettel tetszése szerint parantsolhat, és így az övé egyedül a' törvényhozó hatalom, - a' Nemzet' Jussai pedig egyedül üres hangok, merő képzelődések lesznek, - 's a' papíroson már csak halva fekszenek. — De

46. — Ne tarts ettől Nagylelkű Magyar! - A' Király a' nélkül: hogy a' Constitúció ellen csak legkisebbet vétett volna is, Felséges eredeti Jussánál fogva, melly a' főhatalomból természet szerint ágazik, nem csak határt vethetett a' Sajtó'szabadságának, de még blüntetéssel is fenyegethette azokat, a' kik Királyi Dekretomat fel-törni, - felséges parantsolattyát megszegni mérészlenék. Ő ezt mind-annyszor meg-teheti, valamennyiszer valamit parantsolhat, különben mitsoda fogauattya lesz a' parantsolatnak? mitsoda ereje? - Büntető hatalom nélkül csak a' puszta nevét viselné Ő a' Parantsoló Fő Hatalmasságnak, a' Fejedelemségnek, a' mellynek már természetében van az engedetlenség' megboszúllásának Jussa. — Büntethet a' Magyar Országi Király is a' nélkül: hogy a' törvénytévő Hatalmat egészen magának tulajdonítsa, mert vagy az Ország' törvényei szerint bünteti a' nyakasokat, a' mi

csak ugyan hatalmában áll, - vagy olly esetekben rendeli Királyi Jussainál fogva a' büntetést, a' mellyekben semmi törvényes rendelkezés, vagy Nemzeti kötések erre való hatalmát semmikor sem szorították keskenyebb határok közé. — Meg-esne úgy az Ország-nak, ha az illetén ki-kötött eseteken kívül is mindenkor Ország' gyűlését kellene tartani, valahányszor a' rendetleneket, és a' köz csendesség' meg-háborítót rántzba kellene szedni. — A' Király valamint tartozik a' jó rendre és közbátorságra ügyelni; - úgy jussa is van a' gonosz akaratúakat büntetések által meg-zabolázni. — Nem lehet mindenkor a' *Diaetát* el-varni. — Innen mivel azon esetek közt, mellyekben a' Király az Ország nélkül senkit sem büntethet, sehol sem jelenik meg a' Sajtó'szabadságával vissza-élni akaróknak meg-zaboláztatása; - csak úgy vétett volna a' Király a' Haza' Constitúziója ellen, a' midőn a' Sajtó'szabadságát büntetés alatt meg-tiltotta, - ha ezt a' *Ná-tió* magának valamikor fenn-tartotta volna.

47. — Avagy talám azért meg nem tehetette ezt a' Felső: hogy valamint a' törvényeket, úgy a' büntetéseknek nemét is a' törvényszegők ellen a' *Diaéta* rendeli? következésképpen: hogy a' Király maga, semmi országossan meg nem állapított büntetés' módjával az engedetlenek ellen nem élhet? - Élhet, - mert ámbár a' büntetések' neme a' Diaetán határoztatik-meg bizonyos esetekre nézve, de vannak olly esetek is, mellyekre nézve semmi országos rendelkezés nintsenek. — A' Diaetalis rendelkezésből csak az tetszik ki, mit tehet az Ország öszvessen Fejedelmével együtt? - melly

hathatos törvényeket rendelhet? - de még az ebből ki nem tetszik; mit tehet, vagy nem tehet a' Fejedelen különvéve, az Országgyűlésén kívül? - A' midőn tehát semmi téteményes törvényszabásokból ki nem vehetni, nihez tartsa magát a' Felség' valamelly rendetlenség' meg-büntetésében, ennek nemét Fejedelmi Hatalmának természeti Jussainál fogva maga is meg-határozhattya.

48. — Azomban, mit törnénk ezen tovább is eszünket; - hisssen Hazánk' törvényei szerint is illeti a' Királyt a' büntető Hatalom. — Ime' midőn Első FERDINAND Király az égybegyűltt Státusok előtt ki-jelentette: miképpen büntette meg az engedetleneket, és a' köz csendeség' meg-háborítóit, - és egyszerűsmind azt is ígérte volna: hogy különös szorgalommal fel-fog arra vigyázni: ne hogy valaki a' hűséges, és engedelmes Hazaŕakat büntelen merje háborgatni; nem hogy a' Státusok a' Királynak ezen igyekezetei ellen ki-fogtak volna, hanem még inkább nagyon is megköszönték Királyi gondoskodásait „*gratias immensas egerunt*“ hozzá-téven még ezt is: „*plurimum momenti ad unionem, pacemque, et tranquillitatem restituendam, et retinendam positum esse in hac ipsa inobedientiae punitione.*“ Lásd. Ferd. 1. Decr. 12. Art. 7. A. 1550. — Ugyan ezen 1^{so} FERDINAND alatt A. 1556. Art. 23. a' Státusok' szava volt, a' mi itt szórúl szóra következik, úgymint: „*Quia vero unionem, et mutuam concordiam in Regno hoc maxime necessariam esse, status Regni judicarunt, statutum est: ut omnes rebelles et inobedientes, pacisque publicae turbatores, ac Legum, Regiae-*

que auctoritatis, et mandatorum contemptores, qui nunc sunt, VEL INPOSTERUM exstiterint, sine mora in exemplum aliorum, juxta Constitutiones praeteritorum Conventuum per Regiam Majestatem puniantur, sine cujusquam delectu personae.“ Itt ugyan az határoztatik-meg: hogy az előtti Gyűlések’ constitútzioji szerint büntetődgyönek-meg a’ békételenkedők, de mivel azokban külön külön minden engedetlenség’, minden Királyi Felség’, és parantsolatok’ meg-vetése’ esetére a’ büntetés’ neine ki nem tétetik, ennek meghatározása a’ Felség’ ítéletére hagyattatott. — De, a’ mi itt leg-nagyobb világosságra hozza a’ Király’ Jussát, az, a’ 14dik Art. A. 1548, melly ekképen tétett-fel: „*Quod ad obedientiam, quam Regia Majestas sibi per suos subditos praestari cupit, agnoscunt Ordines, et Status Regni, Domino eorum Clementissimo debitam ab omnibus obedientiam praestari debere. Quod si qui inobedientes fuerint, Majestas Regia, tanquam verus Rex Hungariae ORDINARIA AUCTORITATE SUA potest in eos animadvertere pro merito cujusque.*“ — Ezen így le-írtt Királyi Hatalom soha időjártával sem csonkítatott meg, sött az 1791diki 3dik Art. értelme szerint az Országgyűlésén az által erősítetett meg: hogy a’ Státusok’, és Rendek’ végzése szerint, mind azon Királyi Jussok, mellyek az Országnak a’ Constitútzio szerint való kórmányozását illetik, annál, a’ kire a’ meg hólt Király’ halála után örökségül szállott a’ Korona, magok tellyes vóltában meg hagyatattak adig is, még meg nem koronáztatott. — Annak csak ugyan nagyon tudatlannak, és felettébb járatlannak

kellene lenni a' Köztörvény' tudományában, a' ki az-
 tat tagadna: hogy egy Ország' helyes, és rendes kór-
 mányozására a' büntető hatalom is szükséges légyen. —
 Nem, - nem lehet e' nélkül jól vinni az Ország' Kór-
 mányát; - mivel tehát az említett Artikulus szerint
 az Ország' Kormányozójának minden Jussaival élhetett
 a' meg-koronáztatandó Király; - Jussa volt a' büntető
 Hatalomhoz is, melly ha már egy még meg nem ko-
 ronáztatott Főben is tündökölhetett, annál inkább ra-
 gyoghat egy Koronás Királyban. — Ki hidgye: hogy
 ez a' nélkül mind addig szükölködgyön, még újra Diaé-
 ta nem tartatik? ! - Erre csak akkor szükséges Nékie
 várakozni, mikor felséges rendeléseit Haza' törvényyé-
 vé akarja tenni, mert Ó ezt egy maga a' Constitúció'
 sérelme nélkül meg nem teheti, bizonyos lévén az mind
 az örökös szokásból, mind pedig az 1791diki 12dik
 Törvénytzikkelyből: hogy a' Törvényhozó hatalom össz-
 vessen illeti a' Királyt és a' Státusokat, 's Rendeke-

49. — De tudgya is ezt a' Király igen jól, és azért
 midőn a' szükség' esetén büntető hatalmát kintelen
 elő-venni, éppen nem az a' szándékja, hogy a' tör-
 vényhozó hatalmat egészen magának tulajdonítsa, mint-
 ha valamelly új törvényt akarna hozni; - hanem csak
 az: hogy felséges Jussaival meg egyezőleg olly paran-
 tsolatlyát adgya-ki, melly az Ország' törvényneivel nem
 ellenkezik; - mivel pedig a' Haza' törvénynei a' bün-
 tetésnek nemét azokra nézve, a' kik a' Királyi paran-
 tsolatoknak nem engedelmeskednek, meg nem határoz-
 ták, az illyen bünösöket „*tanquam versus Rex Hun-
 gariae ordinaria auctoritate sua* Ditsőséges Üselei-

nek szokott Példáját követvén maga meg-határozása szerint meg-büntetheti. — Ezért rendelt, és rendelhetett is ama' 1793diki 25^{dik} Juliusban ki-adott Királyi Dekrétomában *Fiscális Actiót* mind azok ellen, a' kik az el-törölt Typografiákban nyomtatott Könyveket árulgatnák, vagy ingyen is osztogatnák. Ditsőséges Öseleinek Példáját követte valóban ebben, azért hivatkozik, többször tisztelettel említett Dekrétomában az 1599diki 45^{dik} Törvénytikkelyre, melly erre való Példát mutat. — Ez úgy van, -mindazonáltal

50. d) Eppen ez az Artikulus szemszúró szálka az Ellenkezők' szemében, melly miatt nem akarják látni a' Királyban azt a' Just, hogy büntető rendelkezéseket tehet. — Ezt az Artikulust, mondgyák: az egész törvényhozó Test, a' Nátió t. i. és a' Király, és azért nem a' Király állapította meg. A' Nemzet ugyan ezen eggyes esetre hatalmat adott a' Királynak arra: hogy büntesse meg a' törvénszegőket, de egyéb iránt a' büntető hatalmat magának fenn-tartotta. — E' szerint az Artikulus szerint t. i. meg-állapíttatik az új Kalendáriumnak ország-szerte való be-hozzattatása, - és az ebben foglalt rendelés az első szakaszban: (§. 1.) nyilvánvaló Országos rendelésnek neveztetik; - mellyben még a' büntetésnek neme is az Ország által határozatik-meg; -úgy mint: hogy a' Concionátorok, a' kik ezen rendeléshez magokat nem alkalmaztatnák, azonnal minden törvénykezés nélkül egyházi jövedelmeiktől meg-fosztassanak, - a' Városok pedig, és a' Fül-des Úrak, a' mint a' második szakaszban elő-adatik, ezer forint bírságot fizessenek. — Mind az Ország', és

nem s' Király' rendelkezései valának ezek, - mondgyák; - a' Királynak több nem maradt, hanem az az egy: hogy mint Végrehajtója a' törvényes parantsolatnak, azt, a' mire ki büntetetett, - az engedetlenkedőkön meg-vehette. —

51. — Botsássonak meg az Ellenkezők! - A' jó Magyar Ember, a' ki constitútzíóját tiszteli, és ehez képpes't hív mind Királyjához, mind pedig Hazájához, az ő Felséges Uralkodóját, a' maga Fejedelmét csak nem tekintheti úgy, mint valami szófogadó szolgáját, hanem mint tellyes Hatalommal a' Constitútzíó tartalma szerint fel-rubázott Parantsoló Urát, következőképpen mint leg-főbb Büntető Biráját is, ha fel-mer tenni véle. — Avagy nem mutattya ezt a' Magyar Hazában is esméretes Királyi *praxis*? - Sok Országgyűlését látta, vagy hallotta már a' Magyar, de csak egyben sem halhatta azt valaki a' Magyarok közül: hogy a' Királynak semmi büntető hatalma nem volna, - vagy hogy a' hív, és Királyokat igazán szerető Magyar Hazafiak valaha a' Királynak szemére lobbantották volna Constitútzíójoknak az által történt meg-sebesítését: hogy a' rendetleneket fenyíték alatt tartotta, - meg-büntette; - köszönték inkább ezt Nékie, amint a' fellyebb mondottakból eléggé meg-lehetett érteni úgy ezt, mint pedig a' büntető hatalomhoz való Jussát a' Felséges Királynak. —

52. — Nem szép valóban egy Törvényhozó Testnek Fejéről olly kevesset állítani: hogy a' törvényes büntetés' rendeltetésének végre-hajtásán kívül semmi

több nem maradt a' Diaéta' el-oszlása után Királyi hatalmában, az 1599^{diki} 45^{dik} Artikulusnak ponttyai szerínt. — Hát csak üres, puszta hangok é azok, nem valóságok, mellyekről szól Hazánk' törvényeivel tele-írt Hármas Könyvünk ott, a' hol a' Királyi Jussok fel-jegyeztettek? - semmi ollyatén törvényczikkelyeknek Czímjeit nem lehet abban látni, mellyekben a' Királyok' Jussai elő adatnának? - Miért van tehát már csak ez az óvás is (*clausula*) ragasztva az 1791^{diki} 3^{lik} Artikulushoz: „*Salvis tamen intermedio tempore omnibus juribus Haereditarii Regis.*” — mire valók még ezek is ugyan azon 1791^{diki} 27^{dik} Artikulusnak pontyaiban: „*Juribus caeteroquin Regiae Majestatis circa negotia Cleri, Ecclesiae, Religionis, ... Foundationum, Studiorum, ac Juventutis educationis; non minus Privilegiorum ipsorum, quae fundamentali Regni Constitutioni non adversantur, prout Majestas Sacratissima a Gloriosae memoriae Majoribus suis accepit, ita Eidem Altefatae Majestati Regiae porro quoque in salvo relictis.*” —

53. — Nemde sok szép, és valóságos felséges Királyi Jussok ezek? - nemde több ez, mint csak a' végrehajtó hatalom? - nemde, nem egy, hanem több törvényczikkelyek világossan hirdetik a' Magyar Királyoknak parantsoló, és ezzel együtt-járó büntető főhatalmokat? - Bizony rendes: „A' Király az említett bokros Jussainál fogva annyi mindenféle parantsolatokat ki-adhatna, - de az engedetleneket, ha csak a' Nemzet országossan rá nem áll, meg nem büntethetné!” — Azt, a' mit az Ellenkezők olly merésszen ál-

lítanak soha be nem bizonyíthatják, - t. i. hogy az 1599diki 45dik artikulusban, melyre a' Typografiák' tárgyában a' Királyi Dekréton hivatkozik, csupán egy bizonyos esetre szorítatott a' Királynak büntető Hatalma, egyéb iránt pedig azt a' Nemzet magának fenntartotta légyen, úgy: hogy azt a' Fejedelem több esetekre nem terjesztheti. — Egy szótska sínts erről azon artikulusban. —

54. — De nem is azért hivatkozik a' Királyi Dekréton ezen Artikulusra, mintha annak törvényes erejével akarna Ő Felsége a' Sajtó'szabadsága' iránt való Királyi Jussát oltalmazni; - hanem csupán csak azért: hogy minden láthassa: melly híven követi a' Felség a' mi Ditső Őseink' Pédáját? - melly igen meg-egyez rendelése azoknak cselekedeté' módjával, és rendeléseikkel? - bizonyos lévén abban: hogy ha Ditső Őseink büntetésre méltóknak lenni ítélték azokat, a' kik az Ő Kalendáriumot, melly sem a' Vallásnak, sem a' Státusok' szabadságainak leg-kissebb veszedelmet sem okozhatott, tovább is használni akarták; - annál inkább érdemeseknek állították volna lenni a' büntetésre azon veszedelmes embereket, a' kik olyan könyveket írnak, - nyomtattatnak, - vagy a' köz Nép közt hintegetnek, mellyek a' Vallást, a' Polgári Társaságnak fundamentomát ostromolják, - a' Polgárok' szívét gonosz állításokkal meg-vesztegetik, - köztök egyenetlenséget, háborgást szülnek, - a' Felsőnek Személyét, Jussait, - a' Hazafiaknak Privilégyiumit, szabadságaikat meg-támadgyák, és így az egész Országot tűzbe hozzák, 's végső veszéllyel fenyegetik. — Ezt

hitette-el magával Apostoli Fejedelmünk; - miért is mivel éppen illy veszedelem környékezte Hazánkat, bizvást meg-tilthatta büntetés alatt a' kártékony könyveket, minekutánna az Ország maga erre nékie a-tat mutatott, 's példát adott az előtti időkben az által: hogy az Ó Kalendáriumnak nyomtatását sem szenvedte-meg büntetés nélkül. — Ebben csak ugyan Eleink' példáját követte Felsőleges Urunk, - parantsolatlya nagyon is meg-eggyezett az Országos Rendelésekkel. —

55. — Mit szúrja tehát a' *provocatus* artikulus olly nagyon az Ellenkezők' szemét? Attól éppen nints mit tartanunk: hogy már azért el-vesz a' Nemzet, - hogy vége a' Nemzet' Jussainak, mivel a' Király büntetéseket is rendelhet. — Még eddig, hála az Egeknek! - leg-kisseb csorbát sem szenvedett a' Magyar szabadság, mind a' mellett is, hogy a' Király több ízben büntető hatalmát is ki-mutalta; - ennek utánna is tehát bátorságban lehet a' Haza Nemzeti szabadságai felől. —

56. — Az a' vélekedés: hogy a' törvényhozó hatalom ekképpen a' Királynál lesz egészen, igen helytelen; - mert ámbár a' büntető hatalom együtt jár a' törvényhozó hatalommal eredetiképpen, úgy: hogy a' ki büntethet, törvényeket is szabhat, minthogy, a' miben igazok van az Ellenkezőknek, a' büntetés által tétetik leg inkább munkásságba a' törvényhozó hatalom; - mindazonáltal a' mi Fejedelmünk ezen eredeti Jussával, az ő törvénytevő hatalmával t. i. soha sem akár élni a' Constitutzió' ellenére, - közös Jussa

marad ez a' Királynak, és a' Státusoknak, minekutánna a' Constitúziót el-fogadta, 's arra szentül meg is esküdött. — A' mennyire még is a' Constitúzióval Felséges Rendelése nem ellenkeznek, a' mennyire ezek azzal meg-állhatnak, eredeti Jussainál fogva parancsolatit ki-adhattya, és azokat büntető rendelkezéseivel is erősítheti. — A' mi Királyunknak constitutzionális törvényhozó hatalma csak annyiból nem *Jus originarium* hogy azt a' Polgári Alkotmány' Rendszabásai szerint maga nem gyakorolhattya, hanem a' Státusokkal együtt az Országgyűlésein; - egyéberánt valamint ez, úgy minden egyéb Fejedelmi Jussai eredeti Jussok, mivel egyenessen a' Fő Hatalom' természetéből szivárognak-ki. — Fő Hatalom nélkül még csak képzelui sem lehet valamelly Polgári Társaságot, de fő-hatalmat sem törvényhozó hatalom nélkül. — Minek előtte a' Népek össze-szövetkezzenek, már előre fel-kell tenni a' Főhatalomnak szükséges völtát, és így a' törvényhozó hatalmat is, nem függ ennek meg-ismérése a' Néptől, a' természet ezt szükségképpen meg-kívánja a' Polgári Társaságban. — A' Nép a' Fő-hatalomnak csak formáját, munkába való veendőségének módgyát határozhattya, állapíthattya-meg. —

57. — Ugyan is, - mondgyák meg az Ellenkezők: nem a' Fő-hatalomnak Jussával osztoznak é a' Státusok, és a' Rendek a' Királlyal akkor, mikor az Országgyűlésekor törvényeket hoznak? - nemde azzal? - nemde a' Státusok teszik a' Királlyal együtt a' Törvényhozó-Testet? - Minémü Jus ez még is a' Státusokban: hogy ők a' törvény szerint meg-koronáztatott fe-

jedelmekkel törvényt tehetnek az egész Országnak P - eredeti Jussa é ez a' Fő hatalomnak ő benne, avagy csak a' Nemzettől reájok ruházott, költsönözött Jus? - Ha nem eredeti, úgy mind azon nem kedvező következéseket a' Diaétán egybe-gyűlt Státussokra, és Rendekre is lehet alkalmaztatni, a' mellyeket az Ellenkezők a' Fejedelem ellen hoznak-ki abból: hogy nékie semmi eredeti Jussai nintsenek az ő vélekedések szerint. — Ekképpen valamint a' Király, úgy a' Státusok, és Rendek sem ereszkedhetek volna a' könyvek' nyomtatása' dolgába, mivel semmi törvényes Hatalmasság, a' mint állítatik, a' szabad gondolkozást, és a' gondolatok' ki-nyilatkoztatását meg-nem tilthattya. — Erre valamint meg nem hatalmaztattak a' Nemzettől, mellynek Ők Képviselei, úgy meg sem is hatalmaztathattak az Ellenkezők' vélekedése' következtében, az emberi Jussok' szentségének sérelme nélkül. — Már pedig bizonyos az 1791diki 15dik Artikulus szerint: hogy a' Státusok ezt a' tárgyat is az Ország' gyűlésén felvették, annak meghatározásába be-botsájtkoztak, sőt törvényhozó hatalmoknál fogva ugyan azon 1791diki 26ik Artikulusnak 5dik §a szerint azt tartották: hogy a' Sajtó'szabadságát megszoríthattya. — Miképpen eshetett ez meg vallyon, ha a' törvényhozó hatalom, melly egyaránt illeti a' Királyt, és a' Státusokat, nem eredeti Jus? - Ime' a' Király az Ellenkezők' állítása szerint azért nem tehette ezt meg, azért nem tilthatta-meg a' könyvek' ki-adását, mivel semmi eredeti Jussai nintsenek, 's azért csak azt parantsolhattya, rendelheti, a' mire a' Nemzet meghatalmazta, erre pedig Ő semmi Hatalmat nem nyert

a' Nemzettől, mely ezt, a' mint mondgyák, magának fenntartotta. — Minden bizonnyal tehát annak a' Jusnak, mellynél fogva a' Státusok úgymint valóságos tagjai a' Törvényhozó Testnek ezt cselekedték, eredeti Jusnak kell lenni, mely egyenessen a' Fő Hatalomból származik. — Igen is, - mondgyák az Ellenkezők: ez eredeti Jus az egybe-gyűltt Ország' Státussaiban, úgymint a' Nemzet' Képviseleiben. — Úgy de a' Törvényhozó Testet nem magok a' Státusok teszi Országunkban, hanem a' Királlyal együtt; - magyarázzák meg tehát, ha lehet, azt is: miképpen lehet a' Törvényhozó Test' tagjaiban eredeti Jus, a' Főben pedig nem? - magyarázzák meg: miként hozhatnak törvényt a' Polgári Társaságnak főbb tagjai, - miként bírhatnak a' Főhatalomnak ezen egyik természetű tulajdonságával eredetiképpen, - a' Király pedig, a' ki leg-főbb tagja, Feje ugyan azon polgári társaságnak', 's a' kivel a' Főhatalomban amazok a' törvényhozásra nézve osztoznak, sem a' törvénytételben, sem egyéb rendelkezésekben, mellyek különben a' Fő Hatalomnak tulajdoni, eredeti Jussal nem bírhat?! — Ez hihetetlen! —

58. — És azért valamint a' törvényhozó Hatalmat eredeti Jussánál fogva gyakorolja a' Király a' Státusokkal együtt a' Diaétán, úgy nála lévén a' Fő Hatalom, mind azon esetekben, mellyek a' Constitúció szerínt Országgyűlését nem kívánnak, eredeti Királyi Jussainál fogva Felső Rendeletét kiadhatja, 's azokat, a' kik a' tiltott könyveket ki-merik adni, példássan meg-büntetheti.

59. — e) Nem, - egyátallyában nem engedhetjük ezt meg, - így emelik még fellyebb is szavokat az Ellenkezők! - mire való a' sok szószaporítás? - a' könyvek' tilalmazása egyedül csak a' Státusok' *Originális* Jussa, és nem a' Királyé. — Minden erről való hosszas vetélkedésnek véget vet, mondgyák, az 1553diki 24dik Artikulus. Itt a' Fejedelem meg-kérte a' Státusokat: hogy az Eretnekek' könyvei' kiadása eránt törvényes rendelést tegyenek; - az Ország a' Királyi feladást fel is vette köz-tanátskozásra, 's a' közönséges értekezés után a' Király' *propositióját* tellyesítette, törvényes rendelést tévén az említett könyvekről, mellynek következésében azután az 1559dik esztendőben tartott Országgyűlésén ugyan ezen tárgyban törvényhozó hatalmát gyakorlotta. — Mire nézve, mint hogy ebből világossan ki-tetszik: hogy az Országot illeti e' dologban a' törvényhozó hatalom, és ennek be-folyása nélkül azt a' Király maga nem gyakorolhattya, a' Könyvekről ki-adott Dekrétoma meg nem állhat, - ezt semmi Királyi Jussainál fogya ki nem adhatta. —

60. — Itt csak az kár: hogy a' fel-hozott 1553diki 24dik Artikulus szórúl szóra így olvastathatik: „*Quod vero de editione, impressioneque erroneorum librorum per Majestatem suam mentio facta est; Status, et Ordines supra ea re pro parte ipsorum nihil statuere potuerunt, cum in eorum Bonis nusquam id fieri sibi constare adfirment.*“ — — Van é itt csak egy szótska is arról: hogy az Ország ekkor a' Könyvek felől valamit végzett, holott a' helybéli környüllállásokra nézve nem is végezhetett valamit az

eránt? - *Sapienti pauca.* — A' többire már fellyebb a' 44 - 47 - 48dik szám alatt készen áll a' szükséges felelet. —

61. — Következne már most még amaz embert illető természeti Jusnak meg-forgatása, melly szerint az ember szabadon gondolkodhatik, és pedig úgy: hogy gondolattyait szabadon másokkal is közölheti; - de erről majd alább többet lehet szólni, a' hol ezen állításnak okai meg-fognak rostáltatni. — Azt mindazonáltal addig is bátran lehet mondani: hogy ezt a' Just koránt sem lehet olly hangossan minden polgári Felsőség' Jussainál felségesebbnek ki-kiáltani, mint a' hogy azt annak Ienni az Ellenkezők harsogtatták. — Ezt ők nem akárkivel is hitethetik el; - mert jól lehet van az embernek Jussa a' szólláshoz, melly által gondolattyait ki-nyilatkoztatni szokta, és így az íráshoz is ollykor, - de köteles is gyakran hallgatni, és a' halgatás sokszor jobb a' szóllásnál. Az okosság meg nem engedi: hogy minden meg-gondolás nélkül az ember mindent, a' mi eszébe jutott, akár beszéd, akár írás által ki-tálaljon az egész Világ eleibe, - sok esetekben meg-kellene ezt bánni. — Az okos halgatás mindenkor előbbvaló, és többet ér a' rágatlan szónál, az esztelen, együgyű, ártalmas beszédeknél, avagy a' gyermeki fetségeknél, csevegéseknél, csacogásoknál. —

§. 8. Második Ellenszó.

62. — Tapasztalt dolog az: hogy mindenkor erősebb az emberben a' kíváncsiság az után, a' mi megvagyon tiltva, és már csak azért is, mivel nem szabad ez, vagy amaz, arra ingerli, kiszteti, 's bírja a' szemfülesség az embert: hogy minden akadályokon keresztül törvén, azt, a' mi tilalmas a' leg-forróbb indulattal fel-keresse, magáénak tegye, 's meg szerezzze; - vágyodik pedig erre az ember annál inkább, mennél keményebben tiltatik meg valami. — Hasonló ebben az ember' természete a' tűzhöz, mellynek annál hathatóssabb, és tartóssabb ereje vagon, mennél inkább meg-fojtatik. — Melly sok könyvek nem olvastattak volna, ha nem lettek volna meg-tiltva! - Az által tehát: hogy nem szabad mindent írni, 's ki-nyomtatni, nem hogy el idegeníttetne az emheri Nemzet a' rosz könyvek' olvasásától, - nem hogy azokat valaki magának meg nem szerzené, hanem nagyon is mohon kapnak az olyanokon sokan, és így ezek több helyeken még inkább el-terjednek. De még az a' káros következése is vagon ennek: hogy a' tiltott könyveket csak nagy áron lehet meg-venni, a' mi gazdagokká teszi ugyan a' Könyvárosokat, de a' Vevők, ár-bár azért semmit sem fog azoknak számja fogyni, szégyembekké lesznek. — Mind ezekből nyilvánóságos az: hogy a' szabad nyomtatásnak tilalmazása nem czélarányos, hogy az inkább a' fel-tett czél ellen vagon.

F e l e l e t.

63. — Eddig azt lehetett volna gondolni: hogy az Ellenkező Felek egyedül csak az Ország' Jussai mellett buzgólkodnak, és azért nem akarnak a' Királyban olyatén Just meg-ismérni, mellynél fogva Ő Felseége magától, az Ország' Rendjeinek törvényes be-folyása nélkül a' Könyvek' szabados nyomtatását meg-tílthattana. — Azomban, a' mint e' második Ellenszóból kitetszik, már az Országnak sem fogják nagyon pártját. — Tagadgyák általlyában azon törvényhozó Just, melyet eddig a' könyvnyomtató Sajtóra nézve olly hosszas vitatásokkal az Országnak tulajdonítottak, és azt állítyák: hogy semmi törvényes hatalom a' könyvek' írását, és nyomtatását meg nem tilthattya. — Bár csak fontos okokkal támogathatnák még is ekképpen folytatott ügyét a' Sajtó'szabadságának, de abból még most sints semmi. — Nem lehet ugyan tagadni: hogy az emberi természet meg-vagyon vesztegetve, hogy az ember inkább hajlandó a' roszra, mint sem a' jóra; - és hogy nem mindnyájan kérdezzük, vagy meg-gondoljuk előre: szabad é, vagy nem, a' mire vágyunk, sütt tudva is *nitimur in vetitum*, - azt is, a' mi meg-vagyon tiltva, meg-kivánnjuk. — Mindazonáltal mind más valamire vágyakodni meg-vesztegetett természetünk' rosz hajlandóságai miatt, - és: ezen vágyódásainkat tellyesíteni is, hajlandóságunkat követni. — Ha bár nagy része az emberi Nemzetnek vakon követi is gonosz haj-

landóságait, el-hadgya is ragadtatni magát rendetlen indulatitól, vágyódásaitól, nem tekintvén se Istent, se embert; - de vannak jó lelkiismeretű emberek is nem kevesen, a' kik előtt szentek a' törvények, mellyekhez illendő tisztelettel viseltetvén, nem fogják minden kívánságaikat ki-elégíteni, hanem inkább indulatikat meg-fogják tudni zabolázni, 's arra, a' mi tilalmas, magokat nem fogják fel-szabadítani. — Ezekre nézve tehát nagyon is hasznossan tiltatnak-meg a' gonosz könyvek, mert ezek ekképpen előre meg-intetvén, újják magokat azoknak olvasásától, - vigyázóbakká tételnek, ne hogy azokat magoknak vigyázatlanul meg-szerezzék. — Mitsoda? - nints az a' kíváncsi szemfüleség is, mellyet a' büntetésnek félelme tartózkodóbbá nem tehetne. — Rettenti ez a' könyvek Szerzőit is; - nem merik ezek se veszedelmes írásaikat a' Királyi Dekrétom' büntető ereje miatt ki-adni; - ha pedig ki nem adatnak az ilyen írások, - ha világgosságot nem láthatnak, nem is lesz, a' kit természeti vágyakodása azoknak olvasására ünszolna, üsztönözne, mert „*ignoti nulla cupido.*“ —

64. — A' tüzről vett hasonlatosság inkább öli, mint sem élteti az ellenszóban foglaltt állatást, mert ez meg sem is állhat, különben haszontalanok volnának a' tűz' eloltására fordított minden emberi igyekezetek; - nem kellene a' tüzet soha meg-fojtani akkor sem, mikor emészteti, pusztítani kezdi már házainkat, vagyonyainkat, ha ennek annál nagyobb lenne dühe, mennél inkább meg-fojtatik. — Nemde így illik inkább okoskodnunk: valamint okossan cselekszük: ha

a' tüzhelytől mind azon könnyen lángot vethető szereket el-takarítunk, a' mellyek az el-altatott tüzet fel-éleszthetnék, és: ha a' tűz még is lobot vetne, ezt azonnal meg-fojtani semmit sem késünk; úgy igen is böltsen gondoskodik a' Fejedelem az egész Hazának javáról akkor, a' midőn olly Dekrétomot ad-ki, mellyben Felsőges Hatalmának érezhető erejével nem csak el-fogattatnak minden Hazafiak' kezei, és szemei előll az ollyan könyvek, mellyek a' gonosz kívánságok' tüzet szíveikben fel-gyújtván, azokból a' jó erköltsüket ki perkelik; hanem egészen el is nyomattatnak, úgy: hogy setét rejtekjeikből soha elő ne állhassanak, ki-űtvén pedig imitt amott fejeket, csak hamar a' büntetésnek súlyától meg-fojtassanak.

65. Jó feszítő zabolája bizonyára a' könyvek' szabados hintegetésének, és olvasásának, az ezt Elűltő Királyi Dekrétom, - nem pedig ennek sikeresztető oka, mintha éppen a' tilalmazásnak lehetne tulajdonítani a' gonosz könyvek', és ezek' Olvasóinak szaporodását. — Igy Olasz, 's Spanyol Országban; valamint még más ollyan Tartományokban is, mellyekben még a' Censura szoros vizsgálat alá veszi a' ki-adandó könyveket, több tiltott könyvek találtathatnának a' Könyvárosok' Bóltyaiban, vagy a' *privátus* emberek-nél, mint a' mellyekben már mindent szabad írni, - nyomtatni, - a' hol már ezt a' Fejedelmek, és az Ország' Tisztviselői többé nem tiltják; sőt arra való törvényes szabadságot is engednek. — Még ezen Tartományokban a' Censura híven meg-tette kötelességét, a' dügleletes könyvek meg nem vesztegették az embe-

rek' lehetét; - akkor öntötték-ki ezek magokat árviz' módgyára az egész föld' kerektségén, mikor a' határtalan szabadság ki-szegezte zászlóját azon vidék Országokban, mellyekben a' Censura el-tűröltetett. — Vallyon nem volt é szükséges e' szomorú esetben leg alább a' szomszéd Tartományokban mind azon fogamatos ellenszerekkel élni, mellyekkel a' meg-métellyesedésnek lehetett eleit venni? - meg-lehet é engedni: hogy csendes Hazánkat is a' pártütésre lázító Könyvek olly zürzavarba hozzák, úgy meg-rontsák, mint a' hogy a' külföldieket még most is háborgatták?! - nem hasznos e' azokat megtiltani?! —

66. Meg-eshetik ugyan: hogy a' leg-keményebb tilalmazás mellett is be-csúszhatnak az idegen portékák édes Hazánkba is, - de még sem szereztethetnek meg olly könnyen, mint ha szabad volna a' Vásár. — Setétségbe kell azoknak maradni, mihellyest nints megengedve: hogy valaha Napfényt lássonak. És ha megvesztegettetnek is azok által, a' kik a' setétséget szeretik, de a' világosság' Fiai többet, és jobbat fognak látni mindenkor; - meg-lattyák és fel-érik eszekkel azt is: miként kell a' határtalan szabadságot meg-zabolázni? - a' józanabb rész nem fogja magát hagyni meg-vesztegettetni. — A' Királyi Dekrétoznak erejét még a' szabad gondolkozásuak is nagyon érzik, azért nem szenvedhetik azt. — A' Censura ellentáll minden gonoszság' el-áradásának. — Egy híres Tűdós Anglus, kinek Neve *Abraham Le Moine* nyilván bizonyítja: hogy már az ő idejében London Városa olly leslett, romlott, veszett volt: hogy soha addig az ideig ollyannak lenni

nem tapasztaltatott. — 'S minek tulajdonította ezt a' romlást a' bűlts Anglus? Némelly Istentagadó forma emberek' könyveinek, mellyek szabadon olvastattak. — Minekutánna pedig több szavaiban elő adta vólna, melly mérgessek legyenek e' könyvek, mindgyárt hozzá-veti: „*hogy Európának más Birodalmi is, és csak nem minden Tartományi meg-romlottak; de kétség kívül u. m. sokkal romlottabbak vólnának, ha azokban az emberek a' gondolkodásban, az írásban, az olvasásban olly szabadsággal bírnának, mint Önálok Angliában.* —

67. Íme' egészen más formájú ítéletét nyilatkoztatotta-ki *Le Moine* a' könyvek' szabados ki-adása, 's olvasása' meg-tilalmazásáról, mint a' hogy erről az Ellenkezők ítélnék. Ő ennek tulajdoníttya: hogy még egészen meg nem romlottak Európának minden Tartományi. — Hát de nem ugyan ezt itéli é minden okossan gondolkozó Férfiu? - Tudós, tudatlan, bűlts, együgyü, 's az egész Világ, mind azt tartya: hogy a' parantsolatok üsztön, a' tilalmazás pedig zabola gyanánt szolgálnak a' kötelességek' tellyesítésére, és a' kicsappongásoknak meg-állítására. — Ha az meg-állhatna: hogy a' tilalom még inkább rugója vólna, nem zabolája a' szilaj kívánságoknak, úgy minden esméretes Törvényhozói a' polgári társaságoknak csúfossan elhibázták vólna a' Czélt, a' midőn szoros parantsolatok, erős meg-hagyások, és rettentő büntetések által kötelezték az alattvalókat a' jó rendtartásra. Nem kellett vólna nékiek semmit sem meg-tiltani; - vagy ha annál inkább ingereltetik, üsztönüztetik az ember va-

Iamire, mennél jobban meg-tiltatik az nékie; - azt, a' mire, mint helyes cselekedetre kötelezték az embereket, keménnyen meg-kellett volna tiltaniok, hogy csak azért is, mivel meg-vagyon tiltva, tegyék-meg kötelességjeket, ez ellen pedig azért ne vétsenek soha sem, mivel, hogy véthessenek, meg-van engedve. — De mitsoda sikere lett volna az efféle törvényhozásoknak?! - - Szegény Plátó! mire való volt minden bültselkedésed, melly által polgártársaidat az erköltsnek darabos útyain, egyenetlen ösvényein is járni kinszerítetted! - kár: hogy ezen leg-újabb Filozofiának titkaiba éles elméddel sem láthattál bé! - kevesebb munkával is elérheted volna célodat; - erköltsösebb embereket nem formálhattál polgártársaidból, mint-ha azoknak a' szép erköltsök' gyakorlását meg-tiltottad volna! - - De még a' mi Magyar Öseinknek sem azt kellett volna felelniek Első Ferdinand' *propositió-jára*: hogy ők a' tévelygök' könyvei felől semmi bizonyos rendszabást nem tehetnek azért, mivel Birtokjaikban soha híreket sem hallották; - azt kellett volna inkább tanátsolniok a' Királynak: hogy az ilyen könyvek sehol sem tiltassanak meg, ne hogy a' tilalmazás felingerelje az emberekben az olvasásnak kívánságát, és a' könyvek' számát szaporítsa. — Jobban cselekszik (mondhatták volna) - a' Király, ha a' jó könyvekre vettet tilalmat, mert ennél semmi sem csalogathatta jobban a' Hazafiaknak vizsga szemeit azoknak olvasgatására. — Avagy ha azon setét évek' szakaszában még így bültselkedni nem tudtak az akkori őszintességgel telyes Magyar Férfiak, leg alább az 1791dikben tartott Országgyűlésekor, a' mikor már

egy fel-világosodott század derült-fel, nem kellett volna azon motskolódó könyveket meg-tiltani, a' melyek akkor tettében meg is tiltattak. —

68. Mit lehetne végre felelni azon belső szána-kodást jelentő sopánkodásra: „a' tiltott könyvek nagy ára miatt a' Vevők szegényebbekké lesznek“ minden meglett Férfiú, a' kinek kisebb gondgya is nagyobb ennél, könnyen el-találhattya. Mintha bizony azzal kellene az időt vesztenünk: hogy csak azoknak panaszait hallgassuk, a' kik arról panaszol-kodnak: hogy nagyon sokat fizettek azon inéregért, mellyel vagy magokat, vagy másokat akarnak meg-étetni!! — —

---

§. 9. Harmadik Ellenző.

---

69. — a) Az embernek természeti Jussai megszoríthatatlanok; - innen mivel a' gondolkozó tehetséget a' természet óltotta-be az ember' lelkébe, úgy: hogy olyan tulajdona légyen az embernek a' gondolkodhatás, mint az élhetés, és mozoghatás, ki tilt-hattya-meg: hogy az ember szabadon ne gondolkozzon? - Tovább, valamint senki sem ellenzheti a' lélekzélést, úgy azon tehetség is, melly által gondolatinkat egymással közülhettyük, olly sérthetetlen jussa az emberiségnek: hogy azt, mint Nemzőinkről reánk szállított örökségünket meg-tamadni senkinek sem engedtetik-meg. — Ezen két velünk született természeti

tehetségeinktől, tulajdonságainktól, sajáttyainktól fosztatunk akkor meg, mikor a' könyvek' szabados nyomtatásától el-tíltatunk; - ez tehát ellenkezik az embernek természeti Jussaival. —

F e l e l e t.

---

70. — a) Abból: hogy az embernek természetében van a' gondolkozó tehetség, még olly hirtelen nem lehet következtetni azt: hogy ezen tehetségünkkel tetszésünk szerint minden határozás nélkül szabadon is élhetünk, - hogy gonosz, ártalmas, veszedelmes dolgokat is ki-gondolhatunk. — Ehez csak ugyan semmi Just a' természet nem adott nekünk. — Tulajdona ugyan az embernek, hogy ő lelkes állat lévén gondolkodhasson, de a' léleknek eme' természeti tulajdonsága az emberben, csak emberi tulajdonság, és nem emberi Jus; - a' jus ennek a' természeti tulajdonságnak, tehetségnek, úgymint a' gondolkodhatás' tehetségének erköltsős tekintetben is való szabad használhatóságban áll; - mennyire lehessen pedig egy okos értelemmel, ésszel természetesen fel-ruházott embernek, a' ki a' jó, és a' rossz, - a' dicséretes, és a' gyalázatos közt különbséget, választást tud tenni, - mennyire mondám lehessen nékie gondolkozó tehetségét használni, - kiterjeszteni, - azzal élni; - azt a' józan ész a' polgári társaságon kívül, ebben pedig a' törvényes rendszabások határozzák-meg; - határtalan szabadsággal semmi okos ember, semmi jó polgár gondolkozó tehetség-

geit nem használhattya. — A' józan ész ezt meg nem engedi; - a' törvényes Hatalmasságok tehát a' szabad gondolkozást határok közé szoríthatták, meg-zabolázhatták, a' nélkül: hogy az embert valamely természeti Jussától meg-fosszák, mert ha a' gondolkodhatás maga az a' kérdéses Jus, a' mi különben nem az, hanem csak természeti tehetség; - éppen semmi rövidséget nem szenved a' gonosz gondolatok' tilalmazása által az emberiség, mivel mind e' mellett is meg-marad minden emberben a' gondolkozó tehetség, senki azt az ember' természetéből ki nem írta, annyival is inkább: hogy az emberi törvények csak annyira tesznek lakatot a' gondolatokra, a' mennyire úgy zárják azokat be: hogy világosságra ne jöhessenek, belsőképpen semmi gátat nem vethetvén ellenek. — Ha nyertesek akarnak lenni az Ellenkezők, nem csak azzal álljonak elő; hogy a' gondolkodhatást a' természet óltatta-be az ember' lelkébe; hanem azt is mutassák-meg: hogy ugyan az a' természet, az okos emberi természettel ellenkező, - ezt meg-alacsonyító, - vétkes, iszonyatos gondolkozás' határtalan szabadságát is be-óltotta az ember' lelkébe; - így a' Demagogusokkal allegálhatták hallatlan nagy Jussaikat. —

71. De ha csak azzal állonak elő: hogy olly tulajdona az embernek a' gondolkodhatás, mint az *élhetés*, vagy *mozoghatás*; ezen igen nagyon is sántikáló hasonlatosságjokkal nem messze hulladhatnak. — Hát már azért hogy az ember élhet, mindenhez, a' mi által fel-tarthattya életét, szabadon nyúlhat? - élelmét tiltott utakon, és módokon is meg-szerezhe-

ti? - avagy hogy mozoghat, - kezét, a' hová tetszik, -
 oda is, a' hová nem szabad, ki-nyújthattya? azt ar-
 ra végre is fel-emelheti: hogy ölyön, üssön, verjen,
 a' kit ér? - hogy lopjon? - nyelvét pedig a' rágalma-
 zásokra, átkozódásokra meg-eressze, 's a' hamis es-
 küvésekre? - nemde igazságossan tiltatnak-meg az ef-
 féle erköltstelenségek? - igazságossan tiltatik-meg tehát
 a' kártékony, és erköltstelen szabad gondolkozás is; -
 ezen természeti tehetségünkkel sem élhetünk az erköl-
 tsiségnek határin kívül; - gondolkozásunk' tárgyainak
 tisztáknak, igazságossáknak, ártatlanoknak, tisztessé-
 geseknek szükséges lenni. — „*Sic cogitandum* u. m.
 Seneca Ep. 83. — *tanquam aliquis in pectus intus
 inspicere possit. — Quid enim prodest ab ho-
 mine aliquid esse secretum? nihil Deo clausum est,
 interest animis nostris, et cogitationibus mediis in-
 tervenit.*“ —

72. A' mi az Ellenszónak második tagját illeti; -
 az még az elsőnél is lankadtabb. — Ha a' gondolko-
 zó tehetséget is szükséges bizonyos határok közé az
 okosság' és erköltsiség' regulái szerint szorítani; an-
 nyival inkább nem szabad minden gondolatunkat ki-
 nyilatkoztatni. — Nagy mérészség az erre való termé-
 szeti tehetségünket, olly illetetlen Jusnak mondani,
 mint a' milyen szabadságunk vagy az ahoz: hogy lé-
 lékzetet vegyünk. — Lélekzet nélkül, tudgyuk, hogy
 nem élhetünk; - lotsogás, nyelveskedés nélkül pedig,
 ki-állíthattya: hogy nem élhetünk? - Azután nem is
 olyan szándékból tiltatnak a' gonosz, - a' Censúrára
 meg nem állható könyvek, mintha azon természeti te-

hetségeinkről, mellyek által gondolatunkat ki-szoktuk jelenteni, örökre le-kellene mondanunk, úgy: hogy már se nyelvünket, se kezünket e' végre többé ne használhassunk, meg-lévén ezek mintegy halva akképpen, miképpen az, a' kítől a' levegő is el-vagyon tiltva. — Nem. — A' Fejedelem csak zabolázni akarja a' csin-talan, pajkos nyelveket, és a' gondolatok' közülheté-sére termett más egyéb garázda emberi tagokat. Mél-tán pedig. — Mert semmi ollyatén Jus nem szállha-tott örökségül az emberi Nemzetre, mellynél fogva va-laki polgártársainak fejét tisztátalan, otsmány, lázító gondolatokkal meg-töltse, - azokat meg-rontsa, - párt-ításra gerjessze. „*Constituendi Juris* u. m. Cicero de Leg. L. 1. n. 6. *ab illa summa lege capiendum exor-dium, quae seculis omnibus ante nata est, quam scripta lex ulla, aut quam omnino Civitas constitu-ta.*“ Azon leg-főbb törvény pedig, melly minden em-beri Jussoknak eredete, nem egyéb, hanem ugyan a-zon Bölts szerint „*Mens omnia ratione aut cogentis, aut vetantis Dei.*“ — (Ibid. L. 2. n. 4.) A' mi te-hát az Isten' akarattyával meg nem egyez, ahoz az embernek nem lehet Jussa. — Már pedig a' józan ész is elég világossan tudunkra adgya, melly távúl van az, az Istentől: hogy Ő a' gonosz gondolatokat akarja. — Hogy hogy lehetnének tehát ezek tárgyai valamelly emberi Jusnak? - hogyan tulajdoníthat ma-gának valaki arra való Just: hogy ő az Istennek örö-kös átka alá esett, az Istentől szükségképpen örökké gyűlölt gonosz gondolatokat nem csak elméjében sza-badon forgathassa, hanem azokat ki is nyilatkoztat-hassa, és másokkal közülhesse? —

73. — *a. b.*) „De még a' polgári társaság' Jussai-
sai-
val sem férhet-meg, mondgyák, a' Sajtó'szabadsá-
gának meg-szorítása. — Minden polgári társaságnak
végső czélja a' köz-jónak előmozdítása. Valamint te-
hát minden polgárnak jussa van a' társasági kötés sze-
rint, a' köz-jóhoz; úgy jussa van kinekinek ahhoz is:
hogy azon módokat, szereket, és eszközöket a' társa-
ság' eleibe terjessze, a' mellyek által a' köz-jó elő-
mozdítottatik; miért is szabadon lehet írni a' Fő Való-
ságról, - Ennek tisztelete' módgyáról, - a' társaság' jus-
sairól, 's kötelességeiről, - az Uralkodó Fejedelmekről, -
a' törvényekről, 's ezeknek meg-jobbíthatásáról, - a'
mesterségekről, - a' kereskedésről, - az Istenről (mint-
ha nem az Isten volna a' Fő Valóság) - az emberről, -
szóval mindenről.“ —

74. *Mitsoda consequentia* ez ismét?! - Hát meg-
áll é már az, - nem szenved többé leg kisebb kérdést
sem: hogy mind az, a' mit csak az elő-adott tárgyak-
ról írni lehet, a' köz-jónak elő-mozdítására szolgál,
arra nagyon is alkalmas? - A' józan ész, és a' kü-
zönséges tapasztalás inkább azt bizonyította: hogy a'
Fő Valóságról, a' Fejedelmekről, a' törvényekről, és
egyebekről olly dolgok is irattathatnak, a' mellyek
nagyon is ellenkeznek a' Küztársaság' Javával, boldogsá-
gával; - innen, mivel minden polgárnak nem csak jussa
van ahhoz: hogy részesüllyön a' köz boldogságban, ha-
nem még köteleztetik is ennek elő-mozdítására; - tartozik
kiki fejenként is tehetsége szerint arra minden igyeki-
zetét fordítani, hogy semmi ollyas ne iratasson, vagy

ki ne adatasson, a' mi a' közjóra nézve veszedelmes lehetne. —

75. — *a. c.*) „Sótt egyenesen a' természet ellen vagyon, (még így is szembe állonak az Ellenfelek) hogy az ember könyveket szabadon ne írhasson: mert csak úgy lehetetlen nem gondolkozni, mint ép, 's egészséges szemmel nem látni. — Ha pedig senki sem tilthattya-meg: hogy az ember ne gondolkozzon; szabad gondolatinkat másoknak is tudtára adni. — Erre a' természet maga szabadíttya-fel az embert; -'s azért a' ki ezt tiltya, az a' természetet támadgya, és alacsonytia-meg. — Meg-alacsonyíttya pedig azért, mivel a' gondolkozó tehetség az emberi elmének szüleménye. — Az elme az, a' mi az embert emberré teszi. Innen az ész, melly az Istenségnek rajzolattya, - képe, az embernek tellyes szabadságában vagyon, kinek ez leg-drágább kintse, - egy olly kints, mellynél drágább nem lehet. Okoskodhatik tehát minden ember, a' mint csak tudhat, - eszével élhet. — Az okoskodás, és annak, a' mit az ember eszével fel-talált, közölhetése, olly tulajdoni az embernek, mint a' millyen tulajdona a' szemnek a' látási tehetség. — Azt: hogy ne lássunk, semmi törvény meg nem tilthattya, tehát azt sem: hogy ne okoskodgyunk, és a' mit eszünk kifőzött, azt ki ne tálalhassuk.“ —

76. — Ki nem láttya: melly feszültt, melly erőltetett okoskodás ez! - Ennél ugyan ízetlenebbet valamit nem lehetett ki-tálalni, sem összeverontsolttabbat, gyűröttebbet ki-satúltatni a' Magyar Név' Ditsóságé-

nek igazi meg-alacsonyítására. — „Lehetetlen az ép, egészséges szemnek azt, a' mire nézünk, nem látni; tehát az elmének is lehetetlen arról nem gondolkozni, a' mi feltűnhetik előtte.“ — Hát de nem áll é hatalmunkban: hogy vagy behúnnyuk szemeinket, vagy arról, a' mire nézünk, azokat másra valamire fordítsuk? — Ugyé ez nem lehetetlen? — Ha tehát az a' természete az elmének, mely a' látó szemnek, — nem lehet é' azt is meg-tennünk: hogy szűnyünk-meg arról gondolkozni, a' mi eszünkbe tűnt volt, és tüntessünk annál valamit jobbat elménkbe? — Az elne' tüneményeit bizonyára, meg-változtatni, — azoktól képzelődő tehetségünket el-vonni, — gondolatinkat el-fordítani, csak úgy hatalmunkban áll, mint az előttünk lévő tárgyakat, ha úgy akarjuk, nem látni. — A' természetnek tehát minémű meg-támadásáról, vagy meg-alacsonyításáról panaszkodhatnak az Ellenkezők? — Ugy panaszkodhatnának erről, ha a' természet azt hozna magával: hogy tellyességgel sehogy sem fordíthatnánk-el szemeinket a' látott tárgyaktól, avagy elménket ennek tüneményeitől, és még is erre kiztetne valakinek tellyesíthetetlen parancsolattya bennünket. — De még az sints jól ki-főzve: hogy természetünket tekintvén, szabad, gondolatinkat másokkal is közleni; “ — még az itt nyersen maradt: hogy minden gondolatinkat é, — vagy csak egynémellyeket? — Ha csak egynémellyeket? — Senki sem ellenkezik; — de ha arról van a' szó: hogy minden gondolatinkat, legyenek azok jók, vagy úrtalmasok, szabad másoknak is fel-fedezni; — minekelőtte erről voltaképpen meggyőzetessünk, — előbb szükséges ezt erős okokkal be-

bizonyítani; - nem elég csak kopasszan mondani: hogy ezt a' természet kíványa, mert abban semmit sem veszünk észre olyast, a' mi ezt szükségképpen megkivánna. — „*A' nyelv tűz, u. m. a' természet' Alkotója, - minden hamisságoknak egyeteme, ... nyughatatlan gonosz, tellyes halálos méreggel.*“ Jak. Köz. Lev. 3. Rész. 6. - 8. v. — Ezt a' gondolatok' csapját parancsolna é tehát a' természet megereszteni, vagy csak megtagítani is. — „*Non oportet Fratres mei, haec ita fieri*“ nem kell ezeknek így lenni *Atyámfiai.*“ vagy is nem kell nyelvünk' tehetségével visszaélnünk; - ekképpen intetünk ugyan ott a' 10dik. v. — Ha pedig nem kell visszaélnünk nyelvünkkel, méltán tiltatunk is el attól; - ha méltán tiltatunk; a' természet, sem meg nem támadtatik, sem meg nem alacsonyítottatik, hanem inkább attól, a' mi azt díszétől megfosztana, megőriztetik, és a' maga tisztességében megtartatik. —

77. — „*A' gondolkodhatás az elme' szüleménye.*“ — Mi ez?! — Így vólt olyan idő, melyben az elme el-vólt, vagy el-lehetett a' gondolkozó tehetség nélkül, - az elme elme nélkül; - mert semmi szülemény a' határozott természetben nem lehet egyidős Szülőjével. — „*Az elme az, a' mi az embert emberré térszi.*“ — Meg-engedtetik; - de az elmével, 's értelemmel való vissza-élés, azt is okozza: hogy az ember olyan légyen, mint a' *Ló, és az Öszvér.* — „*Az elme az Isten' képe.*“ Nem tagadgya senki; - de ebből az következik: hogy ezt az Isten'képét meg kell betsülni, és mind aztat szorgalmatossan kerülni,

a' mi ezt meg-rútíthatna. — Következik ebből az: hogy mind gondolatinkat, mind cselekedeteinket rendbe-szedvén, semmit ollyast el ne kövessünk, a' mi nem az Isten' képét festene-le mi rajtunk. „*Qui se ipsum norit, u. m. Tullius de leg. L. 1. n. 22. primum aliquid sentiet se habere divinum, ingeniumque in se suum, sicut simulacrum aliquod dedicatum putabit, tantoque munere Deorum semper dignum aliquid et faciet, et sentiet.* —

78. — A' mi az okoskodási tehetséget illeti; - erre, valamint az okoskodásnak közölhetésére is, csak az a' felelet illik, és elegendő is, melly a' gondolkodhatásra adatott. — Azt az egyet szabad légyen itt meg-tudni: tréfa é, vagy valódiság, a' mit az Ellenkezők arról mondának; hogy a' látás az emberben semmi tilalmat meg nem szenvedhet; - mert kitsoda olly tudatlan, 's annyira együgyű: hogy mindent, még azt is, a' minek látására csak a' szemtelenek nem szoktak el-pírúlni, látni akarni, nem véli semmi Isteni törvény által meg-tiltva lenni? - Maga a' természet azon tárgyakat, mellyekre nem illik nézni, befedezte. „*Natura eas res, quae aspectum deformem essent habiturae, atque turpem, contexit, et abdidit: naturam vero usque adeo imitata est hominum verecundia, ut quae illa occultavit, eadem omnes, qui sana mente essent, removerent ab oculis.*“ (Cicero de Off. L. 1. n. 35.)

79. — d) „A' viadal még is áll, - már az Eg is ostrom alá vétetik, mert az a' mondás: hogy az

emberi elmén még a' Mennyei Fűlség sem űzheti hatalmát. — Ki-mérte ugyan annak határit, - de hogy az elme, tehetségeit ne gyakorolhassa, magát munkáságba ne tehesse, abban az Isten sem akar ellentárlani erőszakosan, de nem is állhat.“ —

80. — Hallatlan dolog! - a' Teremtő az ő alkotmánya felett nem uralkodhatik! - az Isten, - az a' Felséges, határozatlan, független Úr, a' kitől minden ereje, és munkálkodása függ az emberi eszeskedésnek, nem űzheti hatalmát a' mi elménken, - ennek nem parantsolhat! - az az „*Œr*, a' ki *meg-világosította a' vakokat* (145 Zsol.) és ellenben „*meg vakította a' Nep' szívéét*“ hogy ne értsen (Esa. 6. v. 10.) a' ki Mojszes' átka szerint (V. Könyv. 28. Rész. 28. v.) „*megverheti a' gonoszokat balgatagsággal, vaksággal, 's elmé' dühösséggel*“ - ez semmi hatalmát ki ne mutathassa az embernek gondolkozó tehetsége körül? ! Egeket hasító, ostromló káromkodás! - Hát ezt lehet é már abból következtetni: hogy az elmének természeti tulajdonsága a' gondolkozó erő? hiszen még ebből nem következik az: hogy ezt a' természeti tehetségünket, a' gondolkodhatást t. i. az Isten sem vetheti bizonyos törvények alá, - hogy annak sem nem parantsolhat, sem nem tilthat-meg semmit sem, és így nem is uralkodhatik rajta. — De tegyük, hogy azért, mivel az emberi természetnek fel-forgatása nélkül, az emberi elmét még a' Mennyei Fűlség sem foszthattya-meg a' gondolkozó tehetségtől, - tegyük, hogy már ezért az Isten sem vethet határt gondolkozásainknak, a' mi mindazonáltal nem igaz; - az Ellenkezők okos-

kodása még is nagyon helytelen, mert ebből leg-fel-
 lyebb is csak azt lehetne ki-hozni: hogy a' Földi Fe-
 jedelem annál inkább meg nem teheti azt: hogy úgy
 a' mint tetszik, ne gondolkodhassunk, minekutánna
 ezt az Isten sem tilthattya-meg. — Még e' szerint ök
 a' Királyi Dekrétomnak erejét leg-kissembbet sem gyen-
 gíthetik-meg, - még így az nints meg-mutatva: hogy
 a' Király a' könyvek' ki-adását meg nem tilthattya, -
 mert a' Királyi Dekrétom nem a' szívben el-rejtett
 gonosz gondolatokat tiltya egyenessen, hanem azok-
 nak ki-nyilatkoztatását. — A' ki az Istentől nem fél,
 mind e' mellett is ki-gondolhat mindennemű istentelen-
 ségeket. — Ha tehát *philosophice* akarnak az Ellen-
 kezők káromkodni is, így kellene összveszűnniek okos-
 kodásokat: „*Az Isten sem a' nyelven, sem az író,
 vagy nyomtató eszközökön nem üzheti hatalmát,
 uralkodását, tehát a' Fejedelem sem.*“ — De ki
 hallgathatna az *Antecedent* borzadás nélkül!! - A-
 vagy talám csak, nem akar az Isten határt vetni, ha
 vethetne is, a' szabad gondolkozásnak? - Még ezt
 sem lehet meg-engedni, mert maga az Isten mond-
 gya: „*semmi gonosz beszéd szájatokból ki ne szár-
 mazzék.*“ Pál az Eféziusokhoz 4 Rész. v. 29. — Az
 Isten t. i. véghetetlen szentségére nézve nem csak til-
 tya a' gonosz beszédeket, akár azok a' nyelven pe-
 regjenek-le, akár az író tolból follyanak; - hanem
 tartozik is, kintelen is úgy ezt, mint mindent, a' mi
 erköltsi tekintetben gonoszság, meg-tiltani, és így nem
 lehet Nékie az ember' elméjén nem uralkodni. —

81. — e) Még sem szűnik az ellenkezés. — „A'

gondolatok' közlése által ember emberhez szoríttatik. — Így a' lélek tökéletesedik, mert az értelem élősedik, a' szív meg-juhászodik. — Ez által sok igazságok világosságra jönnek, a' homályban el-rejtett igazságok fényessen ki-derülnek. — A' Hitvallások tisztábbakká tételnek. — A' Népek ditsőségre, és boldogságra fel-vitetnek. — Szóval a' gondolatok' közlése az embert emberré teszi, (ez fellyebb az elnének inkább is tulajdoníttathatott) istenfélővé, és jó polgárrá.“ — Így az Ellenkezők. — De

82. — Nem igaz ez mindenkor. — Mennyünk ált sorba a' mondottakon. a) „A' gondolatok közölte-
tése által ember emberhez szoríttatik“ de sokszor egymástól veszedelmessen el is szakasztatik, és azért a' halgatás több esetekben igen helyessen parantsoltatik. „*Qui imponit stulto silentium, iras mitigat*“ (Prov. 26. v. 10.) a' hol pedig a' haragosok lecsendesíttetnek, ott kevessebb vissza-vonások is az emberek között történnek. — Tudgyuk: hogy szó, és írásbéli kötések által állottak-fel az emberi társaságok; — de azt is tudgyuk: hogy szó, és írásbéli beszédek által nem egyszer meg is zavartattak, és fel is bontattak. „*Natura vi rationis hominem conciliat homini ad Orationis, et vitae societatem*“ (Cic. de Off. L. 1.) a' mi tehát a' józan ésszel meg nem egyez, az természet szerint az embereket egymáshoz nem szoríthattya. — b) „A' lélek tökéletesedik.“ — Gyakran nagyon is meg-sértetik, mert a' miről a' jólelkűek gondolkozni sem tudtak, arra a' rosszlelkűek közölvén rüt gondolatikat, azokat meg-tanították. — Azután nem

a' tévelygések, hanem az igazságok teszik a' lelket tükéltessé; - már pedig bizonyos a' mindennapi tapasztalásból: hogy a' hallás, és olvasás által számtalan emberek tévelygésbe vitetnek. — Rövideden: egy okos ember sem tagadhattya azt: hogy az istentelen gonosz beszédek, és írások dügleletes nyavallyába ejtik az ember lelkét. — c) „Az értelem élesedik“ néha igen is a' jónak végbe-vitelére, de gyakran a' fertelmességnek elmés fel-találására, és elkövetésére is. — De nem is mindenkor élesedik az ilyen tudomány által az elme. Mert ha a' könyvek ocsmányságokra tanítanak, ezeknek olvasása által nem hogy élesedne az értelem, hanem még inkább meg tompíttatik, és el kábíttatik. — Mert valamint a' fajtalan testi gyönyörűségek a' testet fogyasztják, azt pühává, erőtlenné, fonnyadtá, az egész embert pedig hutává tészik; úgy az ocsmány könyvek' olvasása is bé-homállyosítja az elmét, az értelmet meg-vakíttya, és az embert az igazságnak megismérésére alkalmatlanná, annak nyomozására lustává, késedelmessé teszi. d) „A' szlv meg juhászodik.“ Láttuk ezt azon Tigrissekben, a' kik emberek lévén, szívek' kegyetlenségére nézve fene-vadakká lettek a' gonosz könyvek' szabad olvasása által. — e) „A' homályban el-rejtett igazságok fényessen ki-derülnek.“ De a' leg-világossabbak is, mellyeket kézzel is lehet tapogatni, a' gonosszul használt ékesszóllásnak mesterséges, 's álnok fogásai által, főképpen a' tanulatlan Nép előtt kétségessekké tételnek, és úgy behálóztnak, hogy többé nem láttathatnak. — f) „A' Hitvallások tisztábbakká tételnek.“ Kitetszik a' keresztényeknek annyi szakadásaiából, mellyeknek szeren-

taétlen szerzői, az Apostoli Hitet, az ő szabados be-
szédgyeik, és írásaik által olly felségessen, ha még is
nem bánnyák az Fgek, meg-tisztították. — g) „*A'*
Népek' ditsőségét, és boldogságát nagyra viszik, -
fellyebb emelik.“ — Látyuk azt a' nagy ditsőséget,
és boldogságot, melly azon Tartományok' Lakossit
még most is ezer aggodalmok közt tartya, mellyekben
szabad a' Sajtó. — Az ilyen ditsőséget nints mit meg-
írigylenünk. — h) „*Az embert emberré teszi.*“ —
Nem egyet szörnnyeteggé. — Nem is egyéb a' szabad
gondolkozásnak célja: hanem: hogy a' hol még em-
berek laknak, ott is a' szörnnyetegek ezek' helyébe tá-
madhassanak, és a' valódi emberiségnek végére jár-
hassanak. — i) „*Istenfélővé.*“ — Illyent még egyet
sem szült a' hamis Filozofia! - azomban ne gúnyolód-
gyonak ezen új Filozofusok, az Isten nem engedi ma-
gát ki-csúfoltatni. — k) „*És jó polgárrá.*“ Tudni-
illik: hogy nyakaskodgyon, - az Előljárókat fel se ve-
gye, - a' Császártól azt, a' mi a' Császáré meg-tagad-
gya. — Vannak, - nem lehet tagadni, olly jó, és hasz-
nos könyvek, mellyeknek olvasásából csak ugyan di-
tsőséges Hazafiakká formálhattya, mivelhetik-ki ma-
gokat a' Polgári társaságnak mindennemű tagjai; - de
nem ezekről van itt a' szó. — A' gonosz könyvek, a'
miről talám már meg-felejtkeztek az ellenkezők, van-
nak a' kérdésben; - és ezek méltán tiltatnak-meg, mert
a' mi a' jó könyvekben az emberi Nemzet' javára ta-
láltatik, az a' gonosz könyvek által mind embertele-
nül fel-prédáltatik. —

83. — f) Sürgetik a' magokét tovább is az Ellenfelek, és mondgyák: „A' gondolatok' közrehotsajtása neveli a' tudományokat, - az embereket gyönyörködteti, - őket az Istenhez közelébb juttasztya. — A' jóknak nyugodalmat szerez, a' gonosszokat a' megjobbúlásra kistsztyeti.“ —

84. — Ez már felletébb nagy boszontás! nem lehet rajta meg nem indúlui. — De ki is szenvedhesse békével: hogy az Ellenkezők olly finomúl el-melőzik mind azt a' rosszat, ama' tetemes károkat, mellyek a' gondolatok' közre-hotsajtásából az emberi Nemzetre háromlonak; - és csak a' mi jó szokott ebből származni, azt szedegetik, azt válogattyák-ki amazok közül ügyök' támogatására. - De ha szintén többet tud is az ember mások' gondolatinak, - elnés találmányiknak ki-tanulásából; - szükséges é mindazonáltal, - hasznos é, - jó é mind az, a' mit így tudunk, vagy meg-tanúlui akarunk? - Nem minden tudomány, nem minden mesterség érdemli-meg a' ditséretet, - sok van, a' mit jobb volna nem tudui, - sok van ollyan is, a' mit vesztünkre, gyalázatunkra tanulunk-meg. — Még olly tudományok, és mesterségek' meg-tanulásában is módot, és mértéket kell tartanunk, mellyek nem annyira veszedelmeseknek lenni látszatnak; - elég, ha annyit tudunk, a' mennyi köteleségeink' tellyesítésére szükséges. „*Plus scire velle, quam satis est, intemperantiae genus est*“ u. m. Seneca. - A' gonosz könyvekből még ezenfelül semmi tudományt, vagy mesterséget, mellyre szükségünk volna, nem tanulunk; - fertelmességeknél, gonosz fel-adásoknál, kárhozatos tanításoknál, amitásoknál egyebet

hennök nem olvasunk; - jobb volna addig mesterségünket folytatnánk, avagy azon tudományok' meg-tanulásában foglalatoskodnánk, a' mellyek szükségesek, miglen a' tiltott könyvek' olvasásával a' drága időt erköltetlenül el-vesztegettyük. — Hogy ha már mind azon hasznos könyveket által-olvastuk volna, a' mellyekből kötelességeinket szükséges meg-tanúlni; - nem lehetne talán annyira feddésre méltó szemfüleségünk, mellyel az ártalmas könyvek iránt viseltetünk. — Azomban olly hamis szin alatt, mintha magunknak nagyobb tudományt akarnánk szerzeni, a' gonosz könyveket elő-vesszük, és ámbár jól észre is vesszük: hogy semmi jót belőlök nem tanulunk, - még sem cserélyük-fel azokat a' jó könyvekkel, mellyek a' szükséges tudományokra oktatnak minket. — És mi következik azután az illy rendetlen cselekedetből? - Nevellyük így a' szükséges, és hasznos tudományokat, - mesterségeket? - Éppen nem, hanem inkább tudatlanságban, setétségben, értetlenségben maradunk. — Avagy talán a' gonosz könyvekben is sok igazságokra akadunk? — Igaz mindazonáltal az is: hogy a' ki okos, nem a' fertőbe keresi az aranyat, ha azt másut, a' nélkül, hogy meg-mocskollya magát, kevesebb ügyel bajjal is megtalálhattya. „*Ki küldi, u. m. egy Keresztény Filozofus, maga Szűz Leányát a' bordélyházba, noha talán némelylek ottan meg-szeplőztetésekét sirattyák, hogy ott a' tisztaságot tanullya?* - *Ki bizza maga Örökösét a' Latrok' seregére, hogy tőlök a' bátorságot tanullya?* - *Ki megyen-be az által-fúrott lyukas hajóba, hogy a' hajótörést távoztatni tanullya?*“ - - (Hyer. apud Sixtum Senen. Tom. 1. L. 2.)

„Senki onnan, - kiáltya egy más nagy Bölts, nem épül, a' honnan le-rontatik, senki attól nem világosítottatik, a' kitől setéttétetik.“ — — (Tertul. de Praescr. C. 2.)

85. — „*Úgy de a' furtsa, 's elmés gondolatok gyönyörködteik az embert!*“ — A' jóknak gyomor' imelgést okoznak inkább, és rossz vért, ha azok egyszerűsminind motskossak, és irtózatossak. — Azután nem mind jó az, a' mi gyönyörűséges. — „*Az Istenhez közelébb jutasztyák az embert.*“ — Ugyan hogy val-lyon P! - A' Szabad Hitűek a' mint tetszik úgy szólának az Istenről. — Az Atheusok tagadgyák: hogy van Isten. — Illy gonosz gondolatok is botsájtatnak ám közre! - Nem lehet tehát általtyában minden gondolatok' közlését eféle nagy ditséretekkal tetézni. —

86. g) Mit használ hát az ész, mondgyák vég-tére, ha nem szabad véle élni? - csak annyit használ-na ez így, a' mennyit a' szem, mellyel nem lehetne látni, - vagy a' mennyit egy olyan Ház, mellynek ugyan üveg' táblái vannak, de a' mellyek vastag fá-tyollal be-vannak vonva?

87. — Úgy vagyon, - semmit sem használ az ész, ha nem szabad véle élni; - de sokat is használ: ha nem szabad véle vissza-élni, mert így „*tollitur*“ u. m. Seneka (de Clem. L. 1. C. 1.) *licentia pereundi*, „nem lesz szabad el veszni.“

---

§. 10. Negyedik Ellenszó.

---

88. — a) „Minden Nemzetek' boldogsága a' felvilágosodástól függ, ezt pedig egyedül csak a' gondolatok' közöltetése szűli; - miért ne volna tehát szabad azokat a' könyvek' ki-adása által a' Világ előtt ki-nyilatkoztatni? —

F e l e l e t.

---

89. — Az bizonyos : hogy a' valódi felvilágosodás, - műveltség, - az elmehéli tehetségeknek derekas ki-formáltatása, - az észnek ki-derülése boldogokká, virágzokká teszi a' Nemzeteket; de nem az úgy nevezett Illuminátusok' könyvei mutatnak erre utat, módot, 's alkalmatosságot. — A' szomorú tapasztalás bizonyitya, miként világítanak ezek, - melly rettentő világosságot terjesztenek ezek azon setét elmékre, mellyekben az ész' világa, ezeknek olvasása által egészen el-óltatott! — Világítanak ugyan ezen gonosz könyvek az általok meg-maszlagosított szerentsétleneknek, - de nem a' jótévő Nap' fény' módgyára, hanem mint egy meg-gyújtott szurkos fáklya, mellynek utálatos füstszag sebes nagy lángja képes, ha tovább is meg-szenvedtetnek, - ha meg nem tiltatnak, -

egész Európát a' leg-pusztítóbb tűzbe hozni, - annak minden boldogságát fel-falni, meg emészteni, 's a' leg-virágzóbb Nemzetek' ditsőségét, ezek' Lakhelyeinek füstölgő omladékai közé örökre el-temetni.* — Ugyan is, - mitsoda jóra, mitsoda boldogságra viradhatunk-fel egy olly boldogtalan században, mellyben az úgy nevezett Illuminátusok azt akarják el-hitetni az ő ki-adott írott gonosz munkáikban, könyveikben: hogy ők egyedül Bűltsek? - hogy minden egyéb Világ' Bűltsei, a' kiknek szélessen ki-terjedő tudományát mind eddig csudálta minden okos, - ditséretekkal magasztalta, - helyben hagyta, - követte, nagy setéséghen botorkáztak, - tévellyegtek, - semmit sem láttak, - semmi igazat nem mondtak? - hogy tehát az erköltsiség, - a' Relígió, - a' jó rendtartás, - a' törvények tisztelete, noha ezek által jutott is az emberi Nemzet a' leg-kivánatosabb nyugalomra, és boldogságra, merő Fabula, - Mese; - és azért gondolhat minden ember, a' mi tetszik, szállhat, írhat; - semmi rendetlen indulatit nem tartozik meg-zabolázni; - sőt ha még mind ezekhez nem ért, olvassa könyveiket, mellyekben a' búja szerelmnek mesterségeit megtanúlhattya, - mellyekben a' természet' csalogatásai éle-sítetnek, édesgetőbbekké tétetnek, - mellyekben a' be-tsület, és tisztesség a' világhól ki-kergettetik, - a' gyönyörűség, és kedvenvaló élet pedig prédikáltatik, -

---

* Ama' Franczia Jacobinus Brissot óhajtsa szerint: *man muss Europa an allen vier Enden in Brand stecken; unser Heil beruhet darauf.* (Fliegende Blätter Febr. 1794. S. 187.)

mellyekben a' Hit, a' Religió egy göggyös Filozofia' próbakövére ki-tétetik, és végre a' lélek' halhatatlansága' tagadásával egészen minden parantsoló tekintetétől, 's Méltóságától meg-fosztatik, -szóval a' melyekben minden botránkozásoknak, minden el-csábításoknak, minden országgló rosszaságnak egyenes okai, és kútforrásai fel-találtatnak. — Szóllyon az Ellenkezőknek, a' Sajtó-szabadság' Barátinak tulajdon lelkiismerete: ha nem ezekre taníttyák é könyveik által a' máj Illuminátusok a' föld' Népét? ha nem illy kártékony fel-világosodásra akarnak é tehát az Ellenkezők is okot adni az ő annyira víttatott gondolatok' szabad közöltetése által?! A' Bültsek az illyen fel-világosodást soha sem óhajthatyák, sem ennek Gyűjtogatóival nem czimborálhatnak. —

90. Az illyen Illuminátusoknak méltán lehet ama' Tüdös Protestans HEINZEMANNAL mondani: „*Besser die dickste Finsterniss, als euer stinkend Licht.*“ (Appel an meine Nation) — Igen is, méltán! - mert a' leg-bárdolatlanabb Nemzetek is, melyek a' *Cultúra*, tsinosodás felől éppen semmit sem tudnak, sokkal boldogabbak mind azon ki-mívelt pallérozott Népeknél, melyek az Illuminátusok' pusztító világításával meg-égték. - Boldogabbak leg-alább annyiból: hogy ők egymást fel nem esszik, mint az Illuminátusok boldogtalan Tanítványi, a' kiknek Mestereik erről való *praelectiókat* mérges könyvekben tartanak. — Méltó a' meg-jegyzésre, a' mit e' tárgyban ír Tüdös MO-SER Protestans. „*Jede Aufklärung, u. m. theologische, philosophische, und politische, die nicht*

um das wenigste zu sagen, gleichen Schritt hält mit der zeitlichen, und ewigen Glückseligkeit der Menschen, ist verdächtig. Jede Aufklärung, die dem Menschen das nimmt, was er zum Troste, Licht, Stab, und Ruhe in dem jetzigen Erziehungsstande dieses Erdenlebens braucht, oder die ihm mehr geben will, als er nach seinen Geistes- und Verstandes-Kräften zu benutzen, zu gebrauchen, und zu verwalten vermag, ist Täuschung, Betrug, Schwärmerey, Treulosigkeit an Menschen, und durchaus nicht die Handlung eines verständigen und rechtschaffenen Mannes; ist so schlimm, als Aberglauben, Unglauben, und Despotismus, immermehr. — Sie fängt mit Philosophie an, und hört mit Scalpiren und MENSCHENFRESSEN auf.“ (Moser patriotische Archiv T. 1. S. 533.)

91. — A' gyümöltseről esmértetik-meg t. i. a' fa. — A' valódi fel-világosodásnak nem vad, hanem szelíd, és kellemetes gyümöltsei szoktak termeni. — *Fructus Lucis est in omni bonitate, et justitia, et veritate.* — A' valódi világoságnak gyümöltsei a' jóság, - az igazság, - az igaz-mondás“- bizonyítva ezt a' valódi fel-világosodásnak Terjesztője (Efesz. 5 Rész. 9. v.) - Ehez képest fejtette-ki maga ítéletét a' fel-világosodásról Tekintetes BALÁSHÁZY JÁNOS Úr is az Adóról való Értekezésében. „A' józan fel-világosodás, vagy is műveltség által értetődnek, u. m. a' jó erköltsi ki-fejtődzések, életre-valóság, és a' Polgári kötelességeknek hív be-töltései. — A' jó erköltsi ki-fejtődzések alatt a' buzgó, de nem vak vallásosság, mi-

dön az ember különössen maga igaz Keresztényi
 indulatit inkább joságos cselekedetekben mutattya-
 meg, mint sem pusztá áhitatoskodásban. — Senkit
 meg nem ront, meg nem csal a' fel-világosodott,
 hanem józan munkássága által igyekszik sorsát gyar-
 rapítani; - az ügyefogyottak íránt könyörülletes. -
 Teremtőjét főképpen féli, és tiszteli; és ha jól foly-
 nak dolgai, mást azért meg nem vet, hanem hálat ad
 a' Teremtőnek azért, hogy jóvóltával szerentséltet-
 te. — — Az életre-valóság abban áll: hogy bírjon
 az ember világi böltsességgel, és ezt egybe-kötvén
 vallásos érzéseivel iparkodgyék mindég a' jobbra,
 és tökéletesebbre, azomban sorsával légyen meg-
 elégedve akkor is, ha kívánságait el nem erheti, biz-
 zon az Isten' gondviselésében, mindent meg-betsül-
 lyön, az emberi Méltóságot az emberségben keresse,
 magát állapottyához képpest a' hasznos, és szük-
 séges esméretekben gyarapítani törekedgyen. s. a.
 t. — — A' polgári kötelességeknek be-töltése abban
 áll: hogy kiki azon kötelességeket, mellyek őtet
 mint Polgárt illetik, híven, és pontossan be-töltse,
 Királyához, és Hazdjához egyaránt hív légyen; -
 igyekezzék szelíd, és szabad, nem tiltott utakon kü-
 lönössen az Ország', Trónus', és polgártársai' javát
 elő-mozdítani, a' törvényeknek híven engedelmesked-
 ni; - a' polgári társaság' részére gyermekeit jól ne-
 velni, a' Király, és Haza íránt viseltető hűséges
 indulatokat szíveikbe cseppegtetni. - s. a. t. — E-
 zekben, nem pedig, a' mint némelleyek hisszik, a'
 külső bánás' csínosságában, - a' hizelkedő maga-vi-
 seletben, - a' módhoz alkalmaztatott öltözetekben

foglaltatik a' fel-világosodás; - sem pedig a' Keresztény Vallás' szent törvényeinek össze-visszagázolásában, - a' Király, és Haza iránt tartozó kötelességeknek felsemisvételésében.“ — A' józanul gondolkozó, Keresztény, és Hazafiúi valódi buzgósággal megtelt Férfiakkal, mint a' millyent BALÁSHÁZY Urban méltán tisztel a' Haza, soha el nem hitethetik a' Sajtó-szabadság' Pártfogói azt: hogy a' felvilágosodás a' szabad gondolkozásban, és minden akár jó, akár rossz gondolatok' ki-nyomatásában áll. — A' józan felvilágosodást pedig a' Censúra soha el nem akarja nyomni, - sőt inkább elősegíti, és ezzel együtt tehát a' Nemzetek' boldogságát is. —

92. b) „De vesz a' Ditső Magyar Nemzet' becsülete, és Tekintete, azt mondgyák, mind azon külső mívelt Nemzetek előtt, mellyek a' felvilágosodással meg nem egyeztethették a' Censúrát, és azért ezt el is törölték. — Az okos Nemzetek úgy szemlélik a' szabad gondolkodhatást; mint a' barbáriesnek gyilkosságát, a' babonáságnak le-rontóját, a' Nemzetek' boldogítóját. — Mit fognak tehát ezek ítélni azon Tartományú emberekről, a' kik még eztet által nem látták, és azért gondolatikat kötve tartatják, szabadságjoktól magokat meg-fosztatják? - Nem esükken é meg így Nemzeti Tekintetek? “ —

93. Feleljen meg erre Cicero, a' ki (de Inv. Rhet. L. 2. n. 55.) az emberi Tekintetet így definiálja: „*Dignitas est alicujus honesta, et cultu et honore, et verecundia digna auctoritas.*“ — E'

szerint valakit különös tekintetben tartani, - nagyra nézni, annyit tesz: mint iránta tiszteletünket, érdemeinek, tökéleteségeinek meg-becsülése' ki-jelentéséül, szemérmes magunk viseletével, tisztos tartózkodással ki-mutatni, be-bizonyítani. — Hát de meg-érdemli é ezt egy olyan Nemzet, melly a' leg-illetlenebb dolgok' olvasásában motskos, ocsmány gyönyörűségét keresi, - ezekről szabadon írni, - a' leg-rútabb, leg-tisztátalanabb gondolatokkal meg-töltött könyveket az emberi Nemzet' meg-vesztegetésére ki-adni, érdemes, ditsőséges tételnek lenni nézi? - Egy ilyen Nemzetet, melly magát a' leg-útálatossabb szenttelenségekre, 's a' leg-veszedelmesebb feltételekre szabadnak lenni gondolja, - ezt tartsák az okos Nemzetek különös tekintetben? - ezt méltassák arra: hogy minden idegen, Nagyságától tartván, és azért előtte magát össze-húzáván szemérmes maga viseletével eránta való magos érzéseit be-bizonyítsa? — Már ekkor az ész Tartományának is fenekestül fel-kellene fordulni, - az okosság többé az emberek' szívében nem uralkodhatna; - uralkodik ez mindazonáltal még most is, mert ennek szava után minden józanul fel-világosodott, csinos Nemzetek azt hiszik: hogy akkor érdemlik-meg az idegen Nemzetek előtt is a' tekintetet, becsületet, és tiszteletet, ha magokat tisztoséges, hasznos, és szükséges dolgokban foglalják, - ha a' gonoszságokat megzabolázzák; - nem pedig, ha ezeknek a' határtalan szabadság, - a' szabad gondolkodás, - vakmerő, 's oktalan írások, szóllások által tágas kapukat nyitnak. — Ezek, ha úgy szemlélik is a' szabad gondolkodhatást némelly esetekben, mint a' barbáriésnek gyilkosságát,

a' babonaságnak lerontóját, a' Nemzetek boldogítóját; - koránt sem olly értelemben veszik ők a' gondolkozásban való szabadságot, mint a' millyenben azt megtagíttatni kíványák, a' kik árvíz gyanánt úgy kiakarják ünteni minden gondolatikat, hogy minden jó gondolatokat az emberek' fejéből ki-ragadgyonak; - mérsékelik mindenkor a' mívelt Nemzetek a' gondolkozásban való szabadságjokat, - csak annyira vélik ebben magokat szabadoknak lenni, a' mennyire az ész őket fel-szabadítja; - az okosság határin túl csak az esze-lösködők, a' *fanatikusok*, vakon buzgólkodók üzik szabadságjokat; - az okos törvényt esmér, és ahoz méri szabadságát. —

94. A' Magyarának bizonyos Méltóságot mutató Külsőjéből ki-tetsző komoly természete meg-veti a' gyáva hízelkedőknek csélcsep ditséreteit. — De nem is ijjed-meg a' Magyar maga árnyékától, - attól ő csak ugyan soha sem tartott, se nem tart: hogy az idegen Nemzetek meg-szólyák: ha nem engedi gondolkozása' módgyát azok' kaptájára verettetni. — A' Magyar Nemzetnek Nagy a' Neve a' Külföldön is, ennek az Ő Nagy Nevének, és érdemlett Ditsőségének híre mind a' mellett is: hogy Hazájában a' Censúra mai napig sem törültetett-el, meg-zendült az egész Nagy *Publicum'* tudtára, még olly Nemzetnek is a' földjén, melly abban helyezetteti Ditsőségét: hogy a' Censúrárt el-örlötte. „Nem árt, (ezeket hirdeti a' Hazai, és Külföldi Tudósításoknak érdemes Szerzője a' 42dik szám alatt közlött Hasznos Mulatságokban 1830dik-ban) — „nem árt a' külföld' szavát is hallanunk....

„A' Frantzia Gazette így elmékedik: — Milyen szív-
 ,,reható egy hű, egy háladatos Népnek, (érti az Vdik
 FERDINAND Királyunknak aminapában felséges pom-
 pával végbe-vitt Ditsőséges Megkoronáztatásán testes-
 tül lelkestül örvendező Magyarokat) „ezen lelkesedé-
 ,,se ; - mennyire különböző az illy tünemény azon gya-
 ,,nakodó Népekétől, mellyek a' magok Királyokban
 ,,mindég csak egy Ellenséget szemlélnék! - De a' Ma-
 ,,gyar, egy hűséges, büszke, vitéz nép, mellyet sen-
 ,,ki meg nem tudott hódítani, el-nyomni, a' mellett
 ,,okos, és előrelátó nép, mellyet századok meg-tani-
 ,,tottak arra: hogy semmi ditsőség, semmi állandó
 ,,boldogság nem lehet másutt, mint a' törvényesség
 „(legitimitas) oltalma alatt. . . . . Mennyire ellen-
 ,,kezik azon költsönös hajlandóság, melly egy Népet
 „Fejedelmével egyesíti, azon gyűlöletes gondolkodás-
 „sal, melly más Országokban meg-zendül! itt a' Ki-
 „rály arra fordítja hatalmát: hogy népeinek boldog-
 „ságát gyarapítsa: amott alig van arra való tehetsé-
 „ge: hogy hatalmát a' meg-támadás ellen megóvja.
 „Magyar Orzágnak nem sok két Király; másutt egyet
 „is alig szenvednek; itt egybegyül a' nép, hogy Ki-
 „rályát meg-koronázza, amott egybesereglenek, hogy
 „azt el-űzzék. — Bezzeg a' mellett Magyar Ország
 „gazdag, hékeséges, boldog, midőn a' vérrel üntözött
 „Belgium még nem is tudgya, mit ad néki a' jöven-
 „dő. — A' népeknél, valamint az egyes személyeknél
 „semmi sem használható, mint a' mi az okossággal,
 „semmi sem állandó, mint a' mi az igazsággal meg-
 „egyez. — Ízetlen állítás az: hogy a' polgári alkot-
 „mányt úgy lehet változtatni az országban, mint a'

„médit, hogy az igazgató az igazgatottak' kénye alá
„tartozik magát vetni; hogy a' törvényt-savarók' tse-
„vegése, az izgága emberek' intselkedése, a' gazdagok'
„fel-duzzadt kevélysége a' nemzet' akaratyát fejezi-ki.-
„Ha a' rend, és állhatatosság el-kerülhetetlenül szük-
„séges még a' leg-kisebb háznépnek is fentartására,
„a' leg-tsekélyebb munkának is végbevitelére. hogyan
„lehetne-el a' nélkül egy Országnak Igazgató Széke.“
... Torna ez, - nemde a' határtalan szabadság', a'
szabad gondolkodhatás', a' szabad, és semmi vizsgá-
latot meg nem szenvedő szabad könyvnyomtatás' Ba-
rátinak részére? - nemde ezen külföldi talpra esett,
meg-érett ésszel ki-dolgozott, egymásból a' leg-szebb
rendben következő, velős mondások, mellyek egy kü-
lönös szabadságra szüntelen vágyakodó Nemzet' józa-
nabb részének is elmélkedése' tárgyaivá választattak, -
nemde mondám ezek, minekutánna az egész okos Vi-
lág előtt mint kérdést sem szenvedhető világos igaz-
ságok, minden ki-fogás, meg-hazutolás nélkül meg is
állhatnak; egyszerre fülét, farkát elvágják azon erőlt-
tetett okoskodásoknak, mellyekkel a' Sajtó'szabadsága
védelmeztetik? - A' külföld magasztallya a' Magyarok'
Királyát, kinek Attyai gondoskodása alatt gazdagnak,
boldognak lenni el-isméri a' Vitéz Magyarokat; - és
egy Hazafi panaszkodgyon az ő Királya ellen: hogy
a' könyvnyomtatást el-tiltó Dekrétoma által a' Haza'
szabadságáról, igazairól atyásson gondoskodik!! — —

95. A' melly Magyar örül Hazája' derék, és ed-
dig semmi változást nem szenvedett Constitúziójának; -
a' melly Magyaroknak igaz lelke van, - szívből, nem

szinből szereti úgy Királyát, mint Házáját; - nem lehet a' Censúra' Ellensége. — Mi ásta-meg leg-közlelőbb Frantzia Országban a' *monarchiai principiumoknak* fenekét? mi tétette-le a' Koronát Xdik Károlyal a' Frantziák' Királyával? - a' nyomtatással való visszaélés. — Ennek tulajdonítják több Ujságleveleikben nyilván magok a' Frantziák azon Ditsóségeket, mellyre szert tehetek az által: hogy az ekképpen font, és szőtt revolúció szerentséssen ki-üthetett. — „A' Censúra nem tetszék (így közli Frantzia Ország-
 „nak, ugyan ott, Frantzia Író által feljegyzett *Statistikáját* Honni szeretett Tudósítónk, a' 41dik szám
 „alatt ki-adott Hasz. Mulats. 1830.) nem tetszék (a' Frantzia Király') „alattvalójinak; le monda azon jus-
 „sáról, hogy 'szükség' idejében vele oltalomul élhes-
 „sen. A' Küvet-választásokba való befolyása, el nyo-
 „másnak, és csalásnak kiáltatott; másokra bízá te-
 „hát. Azonnal meg-ástik fenekét a' monarchiai prin-
 „cipiumoknak a' nyomtatással való visszaélés által;
 „a' választási jussal való visszaélés által; a' Királyt
 „szembe állitták Ellenségeivel, és igazgatását végre
 „túl nyomák a' constitúció határain, egy üres térre,
 „hol többé semmi támaszt, semmi erőt nem találha-
 „tott. — Illy módon 1830ban el-jutának végre a' Fran-
 „tziák a' ditsért földre; a' Bültsek' küvét meg-találák;
 „a' Monarchiából Respublika lett, mellynek a' neve
 „még-is csak Monarchia; a' Király polgár lett, és min-
 „den polgár Király. Soha sem lehetett illy egymással
 „ellenkező részeket egybekaptsolva látni; tűz, és víz, ég,
 „és föld össze-keveredtek, és így készült-meg minden
 „országias-formák közt a' leg-tökéletesebb.“ —

96. — Ki áll jót róla: hogy a' kik Hazánkban is a' Censúra' el-nyomatattását sürgetik, hasonlóképen arra nem törekednek: hogy mind a' Monarchiának, mind a' Constitúciónak fenekét megássák? - Az ő kezességeket semmi esetre sem fogadhattyák-el az előre-látó Bültsek!! - „*Felix, quem faciunt aliena pericula cautum.*“ — Még a' Magyar, Királyához, és constitútiójához hív lesz, - ha soha nem igyekszik is abban meg-tetszeni egynémelly külföldi Nemzeteknek: hogy Példájokat a' Censúra' el-nyomásában követi; - Ditsőséges Nemzet marad; - nem lesz szükséges nékie a' maga Tekintetét idegenektől köldülni; - a' sok, és érdemlett dicséret mind a' mellett is: hogy Királya a' Sajtó-szabadságot meg-szorította, mind Monarchájára, mind Hazájára halmozva száll egész Európától. — A' Nemzet' Ditsősége úgy sem a' szabad gondolkozásban, és írásban áll. „*Gloria, u. m. Tullius Quaest. Tuscul. L. 3. C. 2. - est consentiens laus bonorum, inerrupta vox bene judicantium de excellenti virtute.*“ Kintsoda meri pedig azt állítani: hogy a' gondolkozásban, írásban, olvasásban való határtalan szabadság légyen az a' virtus, melly minden józanul gondolkozók' itélete szerint csalhatatlanúl az ajánlásra méltó? - ha pedig ez erre nem méltó, a' mint nem is, - így ezen szabadságnak meg-szorítása miatt a' Nemzet' Ditsősége leg-kisebbet sem csükkenik-meg. — Ezért a' Nemzet rabbá nem tétetik, sem minden szabadságától meg-fosztva fogva nem tartatik, - máskép' mind azon polgárokat raboknak, foglyoknak kellene tekinteni, a' kiknek nem szabad a' petsises helyekre ki-vándorlani, vagy a' kik a' méreggel meg-vesztegetett kutaktól el-tiltatnak. —

§. 11. Ötödik Ellenszó.

97. — a) „Nyilván bizonyos az: hogy a' kérdésben forgó tilalmazás a' kívánt haszonvételre nézve sikeretlen, mivel a' valót soha sem lehet el-fojtani. Megszűnt é, mondgyák az Ellenkezők, a' Sokrates' tanítása azért: hogy ez méreggel meg-öletetett? —

F e l e l e t .

98. — Azért: hogy a' leg-bűltsebb Törvényhozók sem nyomhattyák-el egészen a' gonoszságokat, már semmi törvény se légyen? sem a' Törvényhozók ne vessenek gátat rendelkezéseikkel a' latorságok elcibe? — Nem elég é: ha csak fogyasztani is lehet a' gonosztévőknek számát, és ezek' gonosz szándékját hatalmasan meg-akadályoztatni? — „A' valót nem lehet el-fojtani.“ — Mi az a' való? - a' mi igaz? - de hány igazságok fojtnak-el! - avagy az, a' való, a' mi nem álom, a' mi tehát magában létel? - de hányszor nints az meg többé ma, a' mi még tegnap volt?! — Nem azt kell itt végre keresni: meg-szűnt é Sokrates' halálával az ő tanítása, hanem azt: meg-zaboláztatott é a' szabad gondolkodás a' Sokrates' ki-végeztetése által? - és ime a' felelet: - nagyon is meg-zaboláztatott. —

99. b) „De még veszedelmes is következtései nézve, mondgyák ismét, a' könyvek' tilalmazása; me t előbb utóbb meg-nyílnak az embereknek befátyolozott szemei, és akkor a' leg-nagyobb hirtelenséggel egyszerre fel-fordúl minden.“ —

100. Igen is: ha úgy nyithattya-kí az emberi Nemzet szemeit: hogy ezeket lássa: „Nints Isten, - vagy ha van is, Ó igen jó, - semmi gonoszság által meg nem bántathatik; - a' bújaság csak emberi gyengség; - semmiben se kérj tanátsot az észtől, - engedgy mindenben indulatodnak, - „*nihil ratione, totum passione.*“ Ó így bizonyos: hogy fel-fordúl egyszerre minden.“ — De az eféle principiumokat nem más könyvekből fogják látni a' szegény meg-csalatott halandó emberek, hanem a' gonosz könyvekből, és az így őket meg-világosító gonosz Mesterek' sugarlásából. — Szükséges azért a' gonosz könyveket meg-tiltani, - az ilyen Gyűjtogatókat pedig arra, a' mire az ilyenek érdemesek, ítélni. —

101. — Eképpen viaskodván, a' Censúra' E-lenségei, akaratt yok ellen is ilyen szókra fakadnak: „távúl légyen mi tőlünk, hogy azt vitassuk: mintha semmi határok közé nem kellene szorítani a' gondolatok' szabad közlését. — Meg-esmérjük: hogy meg-kell szemessen tekinteni mind azt, a' mi íratik, mind pedig a' mi kinyomtattatik. — „De ezen meg-jubá-szodásokkal, úgy tetszik, csak be-palástolni akarják törekedéseknek minden czélját. — Hiszen ez igen li-hetetlen, - minekutánna mind eddig látni lehetett:

hogy nem egyébért csigázták-fel annyira ezeket ellenszavaik' ki-dolgozásában, hanem csak azért: hogy erővel is rátoltyák az emberekre azt a' természeti júst, mellynél fogva minden, a' mint tetszik, úgy gondolkodhatik, és azért: ha azt gondolta: hogy másokkal is közöllye gondolatit, ezt is szabadon megtehesse, nem ismervén a' Királyban sem, annyi Hatalmat: hogy ez azt nékie meg-tílhassa. — Mi légyen az ő valódi szándékjok, talám nem hibázunk, ha azt mondgyuk, hogy ők magok' innye szerint való *Censorokat* kívánnának erre a' végre a' Felségtől rendeltetni, mivel a' kiket a' Felség rendelt, és a' kikre a' Nagy Méltóságú Királyi Helytartó Tanács szemessen vigyáz, ne hogy visszaéljenek hivataljokkal, csak „olly *fogadott* emberkének nézik, a' kik mind gyanús, mind nem alkalmasok voltakra nézve a' Nemzet' gondolatának Bírái soha sem lehetnek, nem is lesznek, és a' kik, a' mint ők állítják, már előre felvannak készülve arra: hogy a' könnyvizsgálatkor nem a' Nemzet' boldogságát tekintsék, hanem más valami melleslegi hasznokat, meg-hagyván gyakran azt, a' mi, az ő ítéletek szerint, szemet, a' drága gyöngyöket pedig ki-hányván a' szemetdombra.“ — Vallyon nem a' magok' el-rejtett veszedelmes szándékját elősegítő koholásaikat akarják é így, mint valami gyöngyöket, a' valódi, már az Elővilágban is, és mindenkor azoknak okossan esmért gyöngyök' helyébe, az ő tetszéseek szerint ki-nevezendő *Censorok* által a' *Publicum*' el-fogadására méltatni?! —

107. — Nevelé a' gyanúságot az: hogy a' Cen-

sorok az ő vélekedések szerint valamint *incompetens*, úgy igazságtalan Bírák is. — Ezek a' Nátíó gondolatának Bírái nem lehetnek, azt mondgyák, és ha azok volnának is, ítéleteket nyilván kellene ki-mondániok a' bűnösök ellen, holott ők ezt titkon minden *publicitas* nélkül cselekszik, a' nélkül: hogy már valami meg-lett dolgot, *factumot* imputálvának a' vétkesnek, a' kit különben csak akkor lehetne ítélő székek eleibe, ha Bíráik lennének is, idéztetni, mikor már a' sérelem, mellyel valakit illettek, *de facto constat*, tetteben bizonyos, nem pedig a' *factum* előtt, a' csupa *faciendumért*, melly még nem bizonyos, 's mellyről ők helytelenül ítéelhetnek előre, annyival is inkább: hogy a' vélt bűnösnek sem hely, sem idő maga mentségére nem engedtetik; de még az sem tudatik: a' volt é a' Könyv' Szerzőjének szándékja: hogy ő írásai által valakinek ártson, ha bár árthat is minden bizonnal. — Mintha bizony azért (mondgyák) előre el-kellene vágni mind azoknak újjaikat, a' kik lopnak, hogy ne lophasanak. — Eképpen (folytatják tovább) a' Cultúra, a' csinosodás, a' fel-világosodás fellyebb nem kaphat, sőt egészen meg-gátoltatik, - az emberi szabadság rúttól meg-nyomorítottatik, - az emberi Nemzet a' vélemények' kinyilatkoztatásának meg-sojtása miatt óhajtott holdogságára nem vergődhetik, soha virágzó állapotba nem tételhetik. Mire nézve semmi sem ezüségesebb a' Sajtó'szabadságánál, egyenesen, és egyedül csak ez segítheti, és eszközölheti e' felséges Czélnak elérését. — A' Censúra tehát már csak ebből az okból is felettébb káros intézet a' Hazában, és még mind a' mellett is tellyes sok

fogyatkozásokkal, - gyűlöletes visszaéléseire, *abususssai-
ra* nézve is.“ —

103. — „Ázt ugyan nem tagadgyák: hogy a' Sajtó'szabadsága főképpen eleinten irtózatos *p̄hœno-
menomokat* szállhet, és sok panaszra okot adhat; - de
ezek a' szürnyűségek nem lésznek, azt mondgyák, tar-
tósak, időjártával meg-szűnnek; - az egyes személ-
lyek pedig sérelmeiket a' köz jóért el-szenvedhetik,
mivel ennek amazokat szükséges mindenkor fel-áldoz-
ni. — Úgy tökéletesedik (mondgyák) az emberi Nem-
zet, ha kiki érzeménnyeit bátran ki mondhattya, vi-
lágosságra szabadon botsájthattya; - a' külömbféle vé-
lemények' közöltetése, azoknak össze-hasonlítása, 's
meg-választása vezeti az embert az igazságra, 's a'
csinosodásnak felsőbb fokára, - ennek pedig egyetlen
egy *organonja* a' Sajtó'szabadság, mellynek ANGLIA
erényessen és eredetileg köszöni ki-míveltségét. — U-
gyan is, mondgyák még ezt is, el-terjedhetett volna é
az egész világon a' Keresztény Hit, ha az emberek ez
íránt való véleményeiket szabadon az egész világgal
nem közlötték volna?! — Soha (azt tartják) a' bá-
tran, 's szabadon ki-jelentett vélekedések' külömbféle-
sége meg nem zavarja a' köz bátorságot, a' Nemzetek'
boldogságát; mert ha ezek csak pusztá, üres, haszon-
talan, sikeretlen állítások, és nem gyökeres természe-
ti töigazságok, magoktól is elenyésznek Cicerónak ama'
mondása szerint: „*opinionum commenta delet dies,
naturae judicia confirmat.*“ — A' mi pedig a' Sajtó'
szabadságával való visszaéléseket illeti; azok nem
el-háríthatatlanok; - a' Sajtó' vétségeit, mondgyák,

törvényes büntetések által meg-lehet orvosolni. — De még nem is elegendő ok a' Sajtó'szabadságának megszorítására az azzal való visszaéléseknek története, mert más részről semmi sem hasznosabb az emberek köz boldogságára a' Sajtó'szabadságánál. „*Iniqua est a'* mint mondgya Cicero *in omni re accusanda praetermissis bonis malorum enumeratio, vitiorumque selectio.*“ — De

104. — Ki nem látja mind ezekből: hogy megengesztelhetetlen nehezteléssel visoltetnek a' Censúra ellen ennek Nembaráti? - és azért ki hitethesse-el magával: hogy akkor is, mikor még a' természet' üsztünetéből valamennyire szükségesnek lenni állították a' Censúrát, ezzel állandó barátságra lépni szerényen kívánczokt volna?! — De még nem is lehet ott az ellenkező feleket soha egymással meg-egyeztetni, a' hol egyszer az előítéletek úgy el-foglalják az elméket: hogy azokat tudományaink' tárházába is befogadgyuk, azt tartván: hogy akkor mutatyuk-ki, melly nagy észszel, olvasottsággal, és tudományál bírunk: ha azokat mint leg-szentebb, és mint ki-csinált igazságokat a' leg-szebb színekkel le-festhetjük, bájoló ékességjekben a' hivalkodó, és félig meddig tudósok' eleibe adhatjuk, nem lévén az a' tudomány, mellyből színes okokat, és erőt azoknak el-hitelére ne külsönöz-nénk. — Hibája ez egyenémelly jóleszen tanúlt, és olvasott Férfiaknak is, és annál veszedelmesebb, men-nél tanúltabb az, a' kinek szép elméje eképpen el-foglaltatik. —

105. Nints, ha józanul gondolkoznak, ha az előítéletektől, mellyek igazán a' Cultúrát hátráltatják, mentek vagyunk, nints csak leg-kissebb okunk sem a' Censúrára neheztelnünk. — Ez a' határtalan szabadságnak, melly minden Cultúrának halálos, 's esküdt Ellensége, leg-hathatósabb zabolája. — És azért, ha meg-engedünk is, (a' mi mindazonáltal még több kérdéseket is szenved) hogy egynémelly fogyatkozások is szemléltettek a' Censorokban, sőt hogy ezek valamikor vissza is éltek a' könyvek' meg-bírálásával, - ha hár mondám, ezt meg-engednénk is; ebből az okból még sem kellene ezen Intézetnek el-törlését olly meg-engesztelhetetlenül sürgetni; - mert ennek fogyatkozásai, vagy vétségei igen is tűrhetők, és igen könnyen megorvosolhatók, - csak semmiségek úgy szölvén azon ki-pótolhatatlan károkhoz, és rettenetes esetekhez képest, mellyeknek ugyan ezen Intézet szerentséssen eleit vette mind eddig, már csirájában meg-fojtván akkor a' határtalan szabadságot, mikor az erre ingerlő írásokat a' sajtótól el-tiltotta, és így a' Hazát a' legnagyobb veszélytől meg-mentette. Innen sokkal inkább illenek Cicerónak szavai a' Censúra', mint sem a' Sajtó'szabadsága' mentségére, úgymint: „*est iniqua in omni re accusanda praetermissis bonis malorum enumeratio, vitiorumque selectio. — Nam isto quidem modo, u. m. tovább, vel Consulatus vituperio est, si Consulum (Censurum) quos enumerare nolo, peccata collegeris. Ego enim fateor in ista ipsa potestate inesse quiddam mali, sed bonum, quod est quaesitum in ea, sine isto malo non habremus.*“
L. 3. de Leg. N. X. —

106. — Hogy Cicerónak most fel-hozott szavai inkább szolgálhatnak a' Censúra', mint sem a' Sajtó-szabadság' rettenetes vétkeinek mentségére, magok az Ellenkezők, ha részre-hajlás nélkül vizsgálják a' dolgot, által-láthattják. — Tegyük csak mind egynek mind másnak vétkeit a' szoros igazság' mérő serpenyűjébe, és akkor fogják látni, melly súlyos az a' Vád, mellyel a' Sajtó'szabadsága terheltetik, és melly nagy csekélység légyen a' Censúrának vétké amannak rémítő pusztításaihoz képpest, a' millyenekről még soha senki a' Censúrát nem vádolhatta. Ide lehet alkalmaztatni, a' mit Montesquieu a' Latán után a' Religióról mond. — „*Est male ratiocinari u. m. de religione, (Censura) recensere longa serie mala ab ea producta, nisi simul quae bona nobis adtulerit, enarrentur. Si vellem referre omnia mala, quae Orbis crearentur Civiles leges, (libertas preli) Monarchia, aut forma regendi, quae obtinet in Republica, res horribiles dicerem.*“ De Spir. Leg. L. 24. Cap. 2:

107. — A' Censúra minden meg-eshető vétségei mellett is inkább érdemes a' köz pártfogásra, mint sem a' Sajtó'szabadság, azon köz hasznú szolgálatira nézve, mellyeket tesz a' Hazának, a' midőn ügyes szorgalmatossággal egyre abban foglalatoskodik: hogy a' mi a' valódi fel-világosodást, Cultúrát, és a' Nemzet' virágzását, ennek szabadságait megakadályoztatna, nyilván, vagy csak távúlról is bizonyos veszedelemmel fenyegetne, magvában meg-fojtsa, az ilyen magot kikelni ne engedgye, hogy annak keserű, mérges gyümültseitől a' Hazafiak soha meg ne zabálhassanak. —

'S vét é ez által volakinek valamit a' Censúra? — Nem a' leg-hasznosabb Intézet é ez inkább egy olly Országban, Tartományban, melly a' csendeséget, békességet, és maga javát szereti? — Tudva nagyon: melly veszedelmessen éltek vólt vissza a' Sajtó'szabadságával, melly nagy pusztításokra buzdító nyomtatványokkal vesztegették-meg még a' Fegyverviselőket is *Louvet*, és egyéb Frantzia Lázítók a' revolúciónális Háború' alkalmával, meg-határozván, és el-végezván magok közt: hogy „*Jeder Soldat in diesem Kriege eine Patronasche voll Kugeln für die Herrn, und einen Sack voll kleiner Freyheits-Schriften für ihre Unterthanen bey sich führen soll.*“ (Genz: Über den Ursprung und Character des Krieges gegen die Französische Revolution. Berlin. 1801. S. 72 - 82.) — De ha nem említyük is mind aztat, a' mi a' Censúrát minden mértékletes Hazafiakkal meg-kedveltetheti, mert meg-számlálbatatlanok ennek hasznai a' Haza' boldogságára nézve; - már csak abból a' tekintethől is az egész polgári Társaság fel-foghattya minden irigyei ellen szent ügyét: hogy a' disztelen, mosdatlan, gyalázatos undokságokra tanító, gerjesztő, otsmány könyveknek nyomtatásával nem hadgya meg-fertőztetni a' Sajtót, ezt a' tiszta igazságok' ki-világosítására egyedül fordítható Egek' meg-betsülhetetlen adományát; - Valóban igen gondatlan Apának, és Anyának kell annak lenni, és vállatalannak, a' ki azon bándokodik: hogy külömben is tüzes vértű Fiatskája, Leányotskája a' Sajtó' meg-szorítása miatt illy mérges édeségekkel, kellemeikkel meg-töltött Könyvek' olvasása által meg nem vesztegetheti magát. — A' jámbor

istenfélő, 's ki-mivelt, felvilágosodott szülék, kiknek sziveken fekszik serdülő, 's jó reménységű mind a' két nemen lévő magzatiknak ártatlansága, tisztessége, 's jövőendő boldogsága, háladatossággal tartoznak, nem meg-vetéssel, 's elpártolással ez Intézetnek. —

108. Avagy talám csak a' botránkoztató írott, faragott, metszet képeknek, rajzolatoknak szemlélése, vesztegetheti-meg az ember' testét, lelkét, 's erköltsiségét? - a' könyvek pedig nem, ha még egyszer olly ocsmányságokat írnak is le, a' millyeneket a' festett képek mutatnak? — Sőt ezek inkább, mint amazok; - mert a' kik még a' meg-égetni való könyvekből a' szemtelenséget meg nem tanulták, - a' kik még minden szemtelenségeken el-pirúlnak, - a' kik még a' természetesi szemérmetség' erköltsét többre betsúlik a' könyvekből tanult pajzár szemfüleségnél, - ezek egyébként gyenge koroktól fogva az Istennek félelmében fel-neveltetvén nem is fognak nézhetni a' botránkoztató képekre, ártatlanságjok' bizonyos szent borzadása nélkül, - tiszta szemeiket illy ronda tárgyakon koránt sem fogják legeltetni, hanem tüstént el fogják azokat rólok másfelé fordítani. — A' kik illetén rútlátásokban gyönyörűségeket lelik, azok noha a' esztelen beszélgetések által is meg-vesztegetettek lehetnek immár; - de közönségessen, és többnyire régen eszmérik már e' csúfságokat a' könyvekből, a' mi sokkal kárhuzatosabb, és veszedelmessebb a' jó erköltsnek, mint a' szemmel látott botránkoztató képek; mert bizonyos a' Psychológiából, hogy a' fel-hevült *phanta-*

sia, melyet az olvasott tárgyak fel-gyűjtani szoktak, sokkal inkább nagyítya a' képzelt tárgyaknak mérges kecsseit, mint a' hogy azokat az érzékenység tapasztalja; - ki nem veszi észre tehát: hogy nagyobb erővel is rohan a' képzelődő tehetség a' szív' várának ostromlására, mint az érzékenység is? — Ezt nem egyszer tartóztattya-fel egy más hatalmassabb, vagy attól különböző érzés; - de a' képzelődés, melly ugyan azon egy tárgy, melly a' könyv' olvasásakor szüntelen az elme körül forog, foglalatoskodik, és a' melly a' meg-kedvelt tárgyat annál clevennebb színekkel festi-le az ábrándozónak, mennél az ötlet jobban mulattattya, annyira fel-hevíti: hogy a' tüzes Olvasó, vágyainak égető lángjait már másképpen el nem ölthattya, hanem ha szeméinek, és egyéb érzékenységeinek kedvét bár disztelenül, és undokul is be-töltvén, ártatlanságát ugyan azon búja vagy másképpen is bel-sejében dühösködő lángok' prédájáva téteti. — Ily meg-égett, félig megemésztett, - könyvekből tanult szerentsétlenekkel tele a' világ, a' mi csak ugyan nem a' Culturához való, melyet az ész úgy fog-meg, mint az emberi természetnek a' szív'tisztasága által való meg-nemesítését is. — És azért, ha a' képek bo-tránkoztatók lehetnek, annál inkább az ocsmány könyvek. — Mi nagy haszon árad tehát már csak ebből a' tekintetből is a' Censúra által a' polgári Társaságra? —

109. Ellenben mitsoda ajánlható közhasznú javai-val pótolhattya-ki a' Sajtószabadság (értetődik a' határtalan) azon siralmas pusztításokat, zavarodásokat,

's meg-háborításokat, mellyekbe szemlátomást keveri a' polgári társaságot, és a' mellyeket a' meg-hasonlott rész sem tagad? - mit hozhat-fel magát az Éget ostromló szürnyü nagy vakmerőségeinek, goromba vétkeinek mentségére? - hogyan fogja el-felejtetni mind ezeket az el-nyomattatott, örökös gyászba merített, kárvallott emberiséggel? — Talám azzal a' sovány vigasztalással: hogy nem lesz az így mindenkor? - Hogy a' borulás után még ki is derül? - hogy ezen az úton ér-el a' csinosodni kívánkozó Népség fel-tett céljához? - hogy csuppán csak eképpen világosodik-fel a' Nemzet? - hogy ismét helyre áll a' csendesség, lékesség, a' nyugalom, és ez után fog még csak virágozni a' Haza? - hogy így kap lábra az űhajtott Cultúra, mellynek okáért valamit fel is kell áldozni a' köz-jónak Oltárjára? - 's a' magos Egek is e' szent végből minden boszúállás nélkül nézhetik a' sok égbe kiáltó istentelenségeket? - - Óh de ez mind hihetetlen. — Már felelyebb Seneca' szavaiból észre lehetett venni: hogy az egyes személyeket sem szabad semmi szín alatt az egyszer organizált társaságban kiváltképpen, igazaikban meg-sérteni. " *Nefas est nocere Patriae, ergo et Civi, quia pars patriae est etc.* ut supra pag. 36. Seneca L. de ira. — Másképp' ítélnék e' dolog felül, a' kik élessebb be-látással bírnak; - ezek semmi jót sem jövedülhetnek, annyival inkább, hogy artzúl ellenkezik ezen ketségtetésekkel a' szomorú tapasztalás, melly szerint ki-pótolhatatlanok azok a' károk, mellyeket a' polgári társaság el-kerülhetetlenül szenved a' Sajtó'szabadságátul; - haszontalanok, még ez korlátok közé nem szorítatik, a' leg-kesetvessébb, és

leg-igazságosabb panaszolkodások; - nem elegendők a, tovább meg tovább harapozó fenének megelőzésére, a sajtó'vétkéi ellen törvényessen ki-szabott büntetések. - **Lássuk**, mit bizonyít e' ki-állhatatlan veszélyről Tüdös MOSER. — „*Der Strom, u. m. der Publicitat im guten, und schlimmen Sinne lässt sich nicht mehr aufhalten: man hat's zu weit kommen lassen: man hätte ihn längst besser eindämmen, und ihm eine andere Richtung geben können; man verachtete aber die Gluth, weil sie mit Asche bedeckt war, man vernachlässigte den innern Brand, weil man keine Flammen sah, oder sie leicht zu löschen glaubte. Alle Lamentationen und Comitialschlüsse bey der Beschaffenheit, Politik, und Independenz des Buchhandels, bey der Freyheit, und Frechheit so vieler Schriftsteller, und bey der unersüttlichen Leselust aller Stände gerade so viel helfen, als der bekannte Vorschlag des Generals von KYAU, dass man die Wiesen pflastern solle, damit ihnen die Maulwürfe keinen Schaden thun können*“ (Neues patriotisches Archiv Th. 1. S. 519.) — Nem jobb lett volna é eme' borzasztó történeteknek a' Censúra által eleit venni? - lehet é még tovább is mondani e' nyilvánosságos tapasztalás után: hogy a' Sajtó' ki-csappon-gásait meg-lehet állítani, 's az így okozott halálos sebeket is, hogy még bélehet gyógyítani? - „*Sero medicina paratur, cum mala per longas invaluere moras*, 's azért „*principiis obsta*“ a' mi csak a' Censúra által történhetik-meg. — Bültsen be-hozott Intézet ez még eddig boldog Magyar Hazánkban! - Kitso.

da, a' ki jót állhat ennek el-törlése után Hazánk' megmaradandó boldogságáru! ?! —

110. — A' Censúra egyátallyában nem hátráltatta, sőt inkább elősegíti a' Cultúrát, mellyben a' Hazá' boldogsága állittatik; - mert a' mi csak a' kimiveltséget elő-mozdíthattya, azt a' Sajtó által a' Publikumnak serényen ki-szolgáltattya. — Csak egy hasznos munkát sem szándékozik ő, Isten ójjon ettől, el-nyomni; - tellyes szabadsággal írhat akár-ki arról, a' mi a' Hazá' boldogságára tartozó fel-világosodást, és csinosodást illeti; - nem tesz ebben semmi akadályt a' Censúra. — Azért, hogy a' sajtótól el-tíltya azon írott munkákat, mellyekben a' Keresztény Vallás rút gyalázatokkal illetetik, - a' Királyi Felség, - a' Hazá' Constitútiója kissebbítetik, meg-támadtatik; - mellyekben útálatos ocsmányság találtatik, vagy mások' drága jó híre 's neve hamissan, és erköltstelenül rongáltatik; - még mind azért azzal a' váddal nem terheltethetik: hogy a' Cultúrát meg-gátolja. — Avagy talám az ilyen czégéres gonoszságoknak is elnézése, meg nem zabolázása a' Cultúrához való? — Ezt semmi józanúl gondolkozó meg nem engedheti. — Már pedig bizonyos: hogy az említett eseteket kivévén, senki előtt nints a' Sajtó elzárva, - eszközülheti ez által minden a' mint csak tudgya a' Cultúrát. —

111. Azt, hogy a' vélemények' szabad ki-mondása, azoknak az egész világgal a' Sajtó'szabadsága mellett való meg-esmértetése egyetlen egy kútfeje legyen a' tökéletes fel-világosodásnak, és pedig mind-

egy, akár jó, akár rossz, - helyes, vagy helytelen légyen is valakinek vélekedése, mellyet így közöl; ezt sem az ész bizonyosnak nem tarthattya, sem a tapasztalás, melly inkább ellenkezőt mond, nem erősíti. — Ugyan azok a Filozofusok, a kiknek a felvilágosodás, Barátyaiktól tulajdonítatik, vallyák: hogy a könyvek szabad nyomtatásával semmivel sem gyarapodtak a tudományok, hanem még inkább homályba borítottak. — Így az *Encyclopediának*, amaz Óriási munkának Szerzői az előszavakban nyilván mondgyák: hogy éppen nem ditsekedhetnek valamely jelles új munkákkal. „A mi könyveink (így szólnak ott) közönségesen alább-valók azoknál, mellyek az előbeni században adatattak-ki.“ — És már 1769dikben Aprilis 22dikén második Fridrik Burkus Király ezeket írta D’Alembertnek: „annyira meg-fogyatkozott most a litteratúra, hogy sok, ha száz könyvekből, mellyek a Sajtót el-hadgyák, egy találtatik, mellyet meg-lehessen szenvedni.“ — Mi több? ugyan ő második Fridrik, noha az előtt imádója vala a Filozofusoknak, állaltván utóbb eszelősküdéseiknek helytelenségét arra fakadott: hogy ezeket mondana felülök: „az ilyen Filozofusokat csak a bolondok házába kellene küldeni: hogy ott magokhoz hasonló embereknek törvényt szabjonak; és hogy ha valamely Tartomány magát a korbátsolásra érdemessé tenne, annak igazgatását reájok kellene bízni.“ (Dialog. de Morts I.) — Maga Rousseau, kit az új Filozofusok annyira magasztalnak, a *Les Pensées* nevezetű munkájában arról panaszkodik: hogy nagy setéség borította-be öt Filozofus társaival együtt, bár mint

ditsekedgyenek is az illuminációval, sütt még ezizelenségnek is mondgya lenni a' felvilágosodással való kérdéséket, minekutánna u. m. sokkal hátrább estünk a' tudományra nézve a' régi Tudósokhoz képpes, mert u. m. tovább, ezek, midőn a' köz-jóról értekeztek, az erköltsről szólottak többnyire, a' máii Tudósok pedig egyébbről nem tudnak szóllani, hanem csak a' kereskedésről, és a' pénzről.“ — Ugyan ezt bizonyítgya VENDEBORN, azon műnkájában, melyet írt Angliának tudományos állapotgyáról, tulajdon tapasztalását említyvén a' tudományoknak a' közélbbi időkben ugyan ott Angliában való meg-csökkenéséről. — Leg-inkább hitetti-el pedig ezt a' Tudósokkal *L'Abbè Baruel* illy című ött kötetgyeiben: *Les Helviennes ou lettres Provinciales*, mellyekben Buffon, Voltair, Diderot, d'Alembert, Rousseau Filozofusok' műnkáira tett észrevételeiből meg-mutattgya: hogy ezek a' Logicát, Metaphisicát, Phisicát, a' természeti Historiát, az erköltsi tudományt, és a' Politiát derekassan éppen nem értették, és ezen Tudományokban való nem kis tudatlanságjokat nagyon is el-árúlták, minden ditsőségjeket nem a' jeles tudománynak, mellyel bírtak volna, hanem künveik' Olvasói' gyengeségjeknek egyedül köszönhetvén, úgy: hogy ezen Filozofusok' műnkáira nézve itt is meg-állhat az, a' mit már Cicero mondott, t. i. „*quod docti diserte, id stulti vere dictum esse putant.*“

112. — Ezek úgy lévén okossan magunkkal el nem hitethetyük: hogy a' Sajtó' határtalan szabadsága által juthatunk csak a' Cultúrához. — Ezt akkor

lehetne leg-feljebb is olly erőssen vitatni: ha minden ki-adandó könyvekből azokat a' tudományokat szerezhetnénk-meg, mellyek a' Cultúrát promoveállyák, és semmi ollyatén dűb dűb fabricátumok nem kerűlnének-ki a' Sajtó' alól, mellyek inkább vesztire lehetnek a' Cultúrának. — De minekutánna eképpen, sok olly gántsos, gyalúlatlan műnkák is jűnnek világosság-ra, mellyek a' mellett, hogy semmi szükséges, vagy hasznos tanúság benne nem foglaltatik, még az előítéleteket is a' nem sűndátus, és részre-hajló emberekben nevelik, 's a' mellyek a' valódi fel-világosodásra oktató hasznos könyvektől a' rövid látású, és tunya Olvasókat el-idegenítik; - nem tudom, mitsoda képezeteket formálnak magoknak a' Cultúráról azok, a' kik az eféle könyveknek is szükséges olvasása végett sűrgetik a' Sajtó'szabadságát? ! —

113. Az a' vélemény csak vélemény marad, 's nem több: hogy a' különbféle hangzású szózatok, mellyekkel mind a' jó, mind a' ros könyvek' olvasása után füleink is már nyilván meg-telnek, végtére az okosságnak szava által harmóniára, szép össze-hangzásra vittetethetnek, mivel „*contraria juxta se posita magis elucescunt*,” - mert ha nem tagadgyuk a' mit nem is lehet tagadnunk, ha csak egészen értetlenek nem vagyunk: hogy eredeti jó természetiünk mind értelműnkre, mind szívűnkre, akaratunkra nézve igen is meg-van vesztegetve, - és hogy sokszor a' tanúltakban is meg-fogyatkozik a' *judicium*; - ha ezen felűl még a' jelen század' szellemét is tekintyűik; - meg-kell vallanunk; hogy nagyobb része az emberi

Nemzetnek, főképp' az éretlen eszű Ifiúság inkább fogja a' mulató, és tüzes vágyainak hizelkedő, a' maga meghitséget, 's gyáva büszkeséget nevelő *immoralis* nyomtatványok' olvasásával az időt el-tölteni, mint a' hívságos gondolatok' megczáfolását a' Bültsek' könyveiben keresni. — De ha meg-történik is esettel: hogy egyvalaki mind a' két *opposita* részt ezek' könyveiben meg-keresi, 's szeme' eleibe állítja; - győz é mindenkor foganatossan minden ember' szívében az igazság? - követi é azonnal az értelem' világosságát az akarat? - Nemde többen is mondhatták Ovidiussal: „*Video meliora, proboque, deteriora sequor?*“ — Nemde minekutánna az előítéletek már meg-rügöznek, csak azok mellett maradunk, azokat ápolgatjuk? - az *egoismus*, ennenség, mellynek ha valamikor, most leg-nagyobb dívatya vagyon, meg nem engedi: hogy magunkon csak leg-kissebb erőszakot is tegyünk. — Azt mondgyuk egy nevetlen Tanúttal: „*Convincti possum, non item persuaderi.*“ — Ez annyival megtörténhetőbb a' mi időnkben, a' mennyivel inkább tudva vagyon: hogy a' mostani századnak szelleme: *extremitásokat* követni. — Majd a' Hazának tulajdoníttatik, a' mi még ebben héjános, - majd ismét egy más *Opinió* a' Kormányt veti okúl. — És mivel mind a' két rész azt véli: hogy meg-gyengíthetetlenek okai, mellyekkel állatásait támogatya, a' vélemények mind a' két részről meg-örökösödnek, - 's így az Olvasók sem fognak mondhatni egyebet: hanem csak azt: „ez így, amaz pedig úgy vélekedik; - de kinek legyen igaz-a? soha ki nem süthetik, - mert a' sok vélemények közt nehéz a' közép útra, mellyen leg-bátorságossab-

ban ballaghatnánk, találni, és így a' vélemények' Országában örökös bizonytalanságban, merő aggodások közt, szükséges élni. — A' hol az *argumentumok* nem győzhetnek, ott az *auctoritásnak* kellene a' vizsgálódásoknak véget vetni. — De van é az *auctoritásnak* akkor helye, a' midőn még erről is szabad mindenféle *opinióval* lenni. —

114. — Nem a' vélemények' végzetlensége, — nem, hanem a' megbírált igazságoknak küzlése mozditja-elő a' Cultúrát. — Az ilyen meg-bírálásra pedig nem minden alkalmas az Olvasók' Közönségében. — Jó-lelki isméretű Filozofusnak, jó Politikusnak, de még jó Theologusnak is kell annak lenni, a' ki a' könyvet olvasván meg-bírált igazságot szóllyon belőle a' Cultúra után azomjűhözó ember társainak. — Az eféle *qualitású* Férfiakra kell tehát bízni a' Nemzet' ki-míveltetését, csinositását. — Ennek fundamentomát a' nem rég' születettekben, a' kikben még nints semmi álnokság, szükségés, nem a' *pure Nationális*, mellyet egy idegen *generáció* jüvendőben meg-bomlaszthat, hanem a' *religioso nationális educatio* (nevelés) által meg-vetni. — Mert hogy a' religiónak fundamentális, és leg-hathatóssabb befolyása vagyon a' valódi, 's állandó Cultúrába, el nem kell felejteni, jól meg-emlékezvén arról: melly kívánatos változást okozott a' leg-bárdolatlannabb, leg-incultussabb Nemzetekben is a' Religió. — — De éppen ezért a' Sajtót sem kell megszabadítani a' hamis vélekedések' (*falsa Dogmata, errores, praejudicia*) erkölts', és hit' vesztegető *opiniók'* veszedelmes hintegatására. —

115. — A' Keresztény Religió, mellyben gyűkeressen oktatyva kell lenni mindennek, a' ki a' Cultúra' Barátya, nem véleményeken, hanem meghazudtolhatóan igazságokon fondáltatik. — Innen el nem kerülheti a' *crisist* az az állítás, melly szerint azt hiszi az ellenkező rész: hogy a' Keresztény Religió-nak szapora terjedését a' vélemények' szabad közlésé-nek lehet tulajdonítani; - más okait adgya ennek a' *Critica*, és a' *Historia Ecclesiastica*, - tesszen az Ellenkezőknek egykevéssé ezekbe is belé-tekinteni. — Természet felett való erőnek munkája vala a' Keresztény Religió-nak az egész Világon való el-terjedése. — Nem hogy szabadon minden ellentállás nélkül hirdethették volna ezt ennek Terjesztői, hanem még inkább kemény büntetések által el is tiltattak attól sokáig, és sokszor, és még is el-terjedett. — Ha Cicerónak felhozott szavai szerint: „*opinionum commenta delet dies*”; a' Keresztény Religió annyi fatalítások közt, a' mennyit már ez szenvedett, régen ki-törültetett volna a' Világból, ha csak ugyan merő vélemények vólnának azok, mellyeknek közlése által ő mindenütt esmértelessé tétetett. — Nem *dies*, hanem már századok, 's nem sokára ezredek' folyása mutatya: hogy a' Keresztény Religió-nak *dogmái, naturae, et Authoris Naturae judicia sunt.* —

116. A' mikkel végtére a' különböző *opinió* a' Censorok ellen ki-kell, azok csak annyira tehetnék gyűlöletessekké a' Censorokat: ha ők *Criminális Processus* alá vonnák a' Könyvek' Szerzőit; - de nem ez az ő Tisztjek; ők csak abban foglalatoskodnak: hogy

soha senki ellen semmi *Criminális Processus* ne is indíttathasson. — A' köz bátorság, mellyre ügyelni kell a' Hazának, nem csak abban áll: hogy *delicta puniantur*, hanem hogy etiam *praepediantur*. — Az ugyan nem szükséges: hogy minekelötte lopjon valaki, újjai előbb el-vágatassanak, de azt sem lehet semmi természeti szabadság színe alatt senkitől sem kívánni: hogy szekrényeit nyitva tátva tartsa a' Tolvajok előtt; — annál inkább nem lehet még törvényes rendelkezéseket is a' felől tenni: hogy senki el ne zárja azt, a' mit valaki el-lopni akar. — Az alkalmaztatást a' Sajtó'szabadságára könnyen meg-teheti ebből akár ki. — A' Censorok tovább, éppen nem a' *Natio*' gondolatinak Bírái. — Hiszen talám a' Könyvszerző *privatus* emberek nem teszik az egész NÁTIÓT! — Semmi *Diaetális Actáknak*, vagy Országos Deputátió' *Operátumjainak* meg bírálásába nem ereszkednek a' Censorok, hogy a' NÁTIÓ gondolatinak Bírái lehessenek. — A' Censúra, akár hogy vélekedgyünk, szükséges. — Arany a' szabadság, kivált a' Vérrrel, 's Ésszel szerzett MAGYAR ARANY SZABADSÁG!! — — Kült a' Sajó'mentében Boldog Asszony' Hava' tizenkettedikén, az ezer nyóltzszáz harmintz egyedik esztendőben. —

(DE BALLAGI GEZA.)

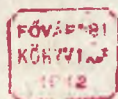

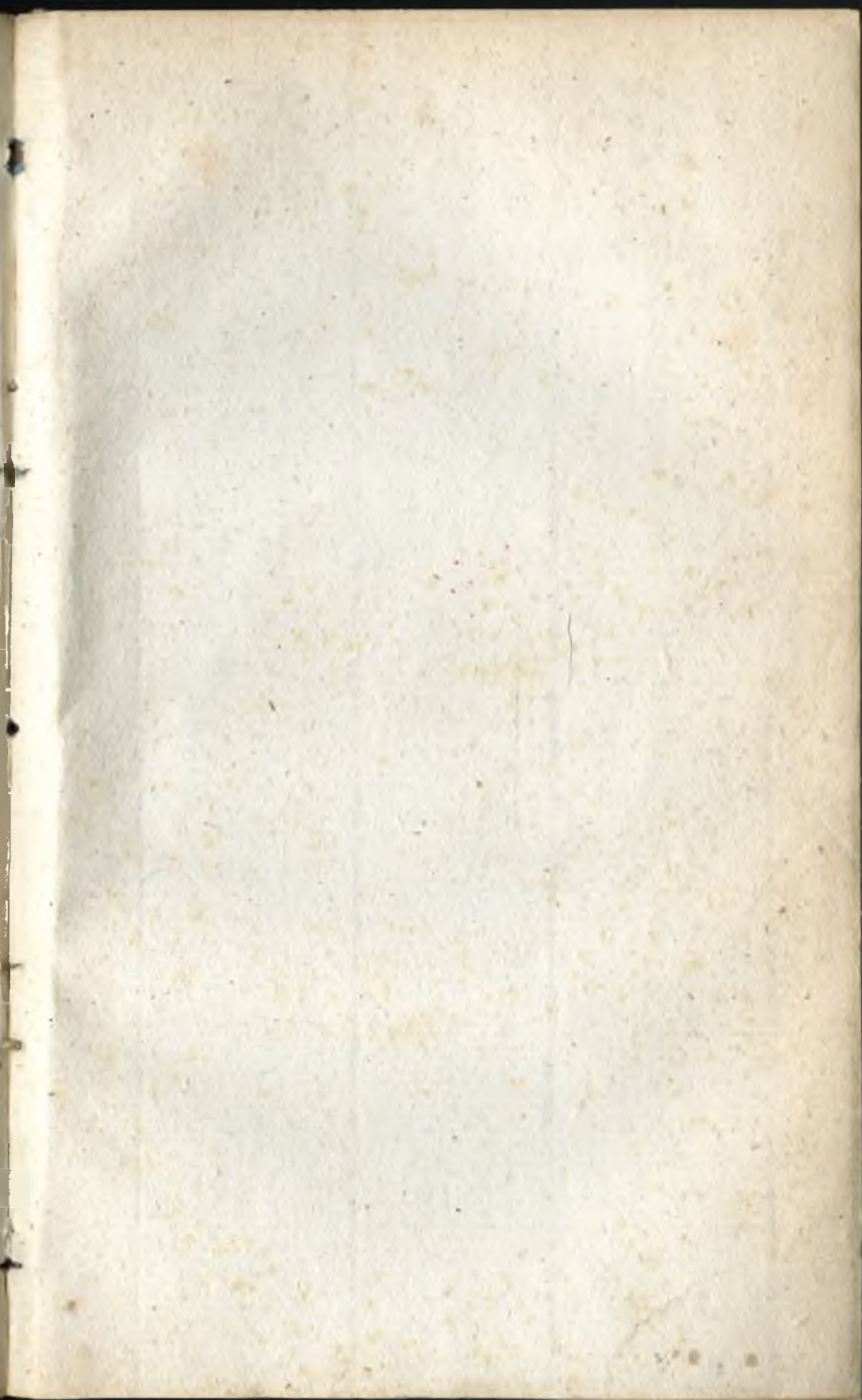
Tetemes'b Nyomtatásbéli Hibák.

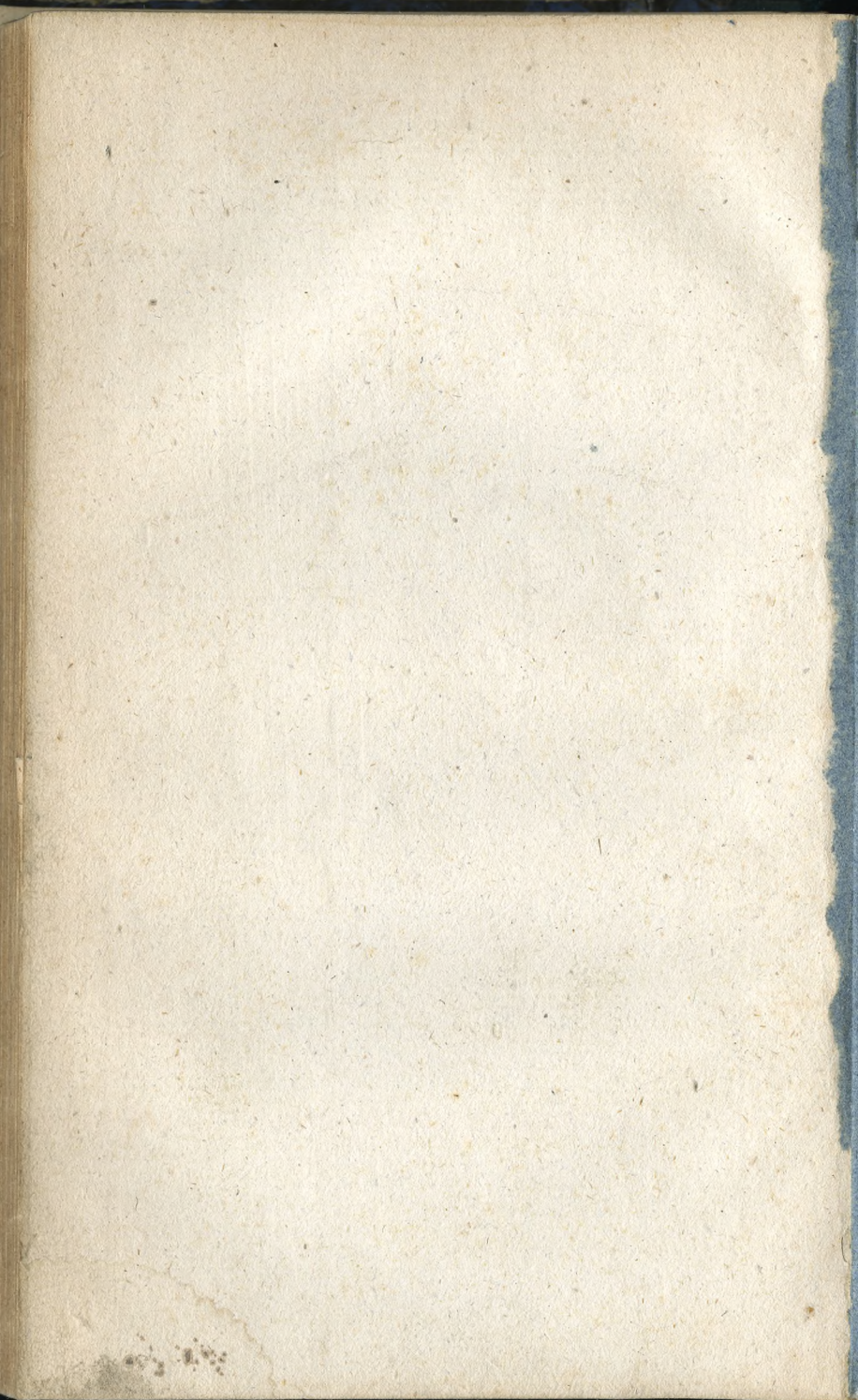

Lap.	Sor.	Hiba.	Olv.
5.	13.	Királyi	Királyi
5.	24.	soha	soha
6.	1.	elni	élni
8.	10.	elő	elő
15.	2.	faciet	faciet
17.	10.	Esz	Ezt
20.	12.	sétetség	setétség
29.	28.	lehet'	lehet,
30.	9.	el-ve zti ez	el-veszti ezt
36.	25.	társaságnak	társaság
41.	2.	szabadságáú	szabadságán
43.	11.	ötet	öket
51.	17.	azon későbbi De- kretomát	a' most Uralkodó Felség azon későbbi Dekré- tomot
84.	11.	Ür	Úr

4/15/1901

